

**TURUN
YLIOPISTO**

Yläkouluissa käytetyt toimintamallit kouluakäymättömien oppilaiden tukemisessa

Koulujen henkilökunnan kokemuksiin perustuva tapaustutkimus

Kasvatustiede, Opettajankoulutuslaitos

Pro gradu -tutkielma

Laatija:

Tuomas Kitinoja

Ohjaaja:

Laura Helle

27.2.2022

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede / Opettajankoulutuslaitos

Tekijä: Tuomas Kitinoja

Otsikko: Yläkouluissa käytetyt toimintamallit kouluakäymättömien oppilaiden tukemisessa

Ohjaaja: Laura Helle

Sivumäärä: 68 sivua, 15 liitesivua

Päivämäärä: 27.2.2022

Yläkouluikäisten oppilaiden poissaolomäärät ovat olleet viime vuosina kasvussa.

Kouluakäymättömyys tuottaa haasteita koko Suomessa ja aihe on ollut koronapandemian aikana enenevässä määrin esillä mediassa. Koulupoissaolot ovat yhteydessä mielenterveysongelmiin ja syrjäytymiseen. Valtakunnallisissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on annettu ongelman parissa työskentelyn tueksi keinoja kuin myös kuntakohtaisissa opetussuunnitelmissa.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin opettajien kokemuksia tukikeinojen toimivuudesta ja tuen tarjoamisen järjestelmällisyydestä Turun kaupungin yläkouluissa. Tutkimukseen haastateltiin neljän eri koulun neljää työntekijää (N=4), joilla oli kokemusta kyseisen ongelman parissa työskentelystä. Tutkimusjoukko koostui koulupsykologista, erityisluokanopettajasta ja kahdesta rehtorista. Kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat työskennelleet kyseisissä kouluissa vähintään kolme vuotta. Aineisto kerättiin kevään ja syksyn aikana vuonna 2021. Haastattelut litteroitiin ja litteroidut tiedostot analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimustulosten mukaan kolme neljästä osallistujasta oli tyytyväisiä koulujensa poissaoloihin puuttumisen malleihin ja menetelmiin. Aihepiiri koettiin osallistujien keskuudessa tärkeäksi ja he olivat yhteneväisesti sitä mieltä, että koulujen ja tukevien tahojen toimintamalleja olisi mahdollista kehittää entisestään. Kaikilla osallistujilla oli kokemusta kouluakäymättömien oppilaiden kanssa työskentelystä ja jokaisella kokemuksia myös siitä, miten ongelmia oli onnistuttu selvittämään ja koulunkäynti normalisoitumaan. Valitettavasti myös kaksi osallistujaa kertoivat koulujensa listoilla olevista oppilaista, jotka eivät käyneet koulua laisinkaan. Kaikkiin oppilaisiin ei siis käytössä olevat mallit ja menetelmät tällä hetkellä tehoa.

Tutkimustulosten perusteella osallistujat kokivat koulujensa käytössä olevat toimintamallit poissaolojen ehkäisyssä ja niihin puuttumisessa melko toimiviksi. Kehitystyötä aiheen parissa tulisi kuitenkin tehdä lisää esimerkiksi poissaolokäytänteiden tehokkuuden tutkimisessa sekä toimintamallien järjestelmällisyyden kehittämisen parissa.

Avainsanat: kouluakäymättömyys, oppimisen ja koulunkäynnin tuki, koulupoissaolo, poissaoloihin puuttuminen

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoitus	8
2.1	Kolmiportainen tuki ja Turun poissaoloihin puuttumisen malli	10
2.2	Reidin interventiostrategiat poissaolo-ongelmien kitkemiseksi	12
3	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	14
4	Menetelmä	16
4.1	Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkittavat	16
4.2	Aineistonkeruu	16
4.3	Haastattelujen toteutus	18
4.4	Aineistonkäsittely	20
5	Tulokset	23
5.1	Koulujen toimintamallit kouluakäymättömyyteen puuttumisessa	23
5.2	Käytössä olevien toimenpiteiden ja toimintamallien koettu tarkoituksenmukaisuus	36
5.3	Poissaolokäytänteiden yhteneväisyys ja säätely	44
5.4	Haastateltavien kokemuksia tilanteista, joissa kouluakäymättömiä oppilaita on tuettu takaisin koulun pariin.	49
6	Pohdinta	56
6.1	Tutkimuksen päätulokset	56
6.2	Tutkimukseen ja sen toteutukseen liittyvää yleistä jälkipohdintaa	59
6.3	Tutkimuksen eettisyydestä, luotettavuudesta ja jatkotutkimusaiheista	61
	Lähteet	63
	Liitteet	69
	Liite 1. Haastattelurunko	69
	Liite 2. Tietosuojailmoitus	72
	Liite 3. Haastattelukutsu	73
	Liite 4. Tutkimuslupa	75

Liite 5. Turun peruskoulujen poissaoloihin puuttumisen ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn malli	77
Liite 6. Ken Reidin käytäntöjä (2014, 101–105)	77

1 Johdanto

Opetushallituksen alaisuudessa toimivan vaativan erityisen tuen verkoston luomassa tilannekartoituksessa selviää yläkoulun piirissä olevien oppilaiden joukossa olevan vähintään 4000 oppilasta, joiden poissaolot aiheuttavat heidän koulunkäynnilleen suuria ongelmia. Tilannekartoitukseen osallistuneiden oppilaanohjaajien, erityisopettajien, kuraattorien, rehtorien ja muiden ammattilaisten joukosta 75,2 % oli sitä mieltä, että kouluikäikäisyttömyys on lisääntynyt viime vuosina. (Määttä, S., Pelkonen, Lehtisare & Määttä, M. 2020, 17–18.) Viime vuosien aikana myös mediassa on havahduttu useaan otteeseen uutisoimaan koulupoissaoloista. Teemaa on käsitelty poissaolojen taustasyiden sekä puuttumisen haasteellisuuden kautta. Pääasiallisesti yleistä huolta on herättänyt yläkouluikäiset kouluikäikäisyttömmät nuoret sekä nuoret, joilla on kasvavassa määrin luvattomia poissaoloja. Koulupoissaolojen yhteydestä mielenterveysongelmiin sekä syrjäytymiseen on myös ollut mainintoja. (ks. Koivisto 2020; Kluukeri 2020; Kosonen 2019; Hämäläinen 2019; Nyysönen 2018; Passoja 2018.) Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määrästä on esitetty vuosien ajan erinäisiä arvioita aina 14 000:n ja 100 000:n väliltä. Arvioiden merkittävät erot johtuvat syrjäytymisen vakiintuneen käsitteen puuttumisesta. Yleisimmin nuorten syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteiskunnallisten järjestelmien, kuten koulutuksen ja työmarkkinoiden, ulkopuolelle jäämistä. Syrjäytyneet nuoret jäävät täten myös ilman yhteiskunnallisten järjestelmien tuovien hyvinvointivaikutusten ulottumattomiin. Matala koulutus, toimeentulo-ongelmat ja pitkäaikainen työttömyys ovatkin merkityksellisimpiä syrjäytymisen riskitekijöitä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Peruskoulun oppiaineista saadut hyväksytyt arvosanat toimivatkin merkittävinä suuntaviivoina, kun niiden vaikutusta on tutkittu suhteessa myöhemmässä elämässä menestymiseen. Koulusta pois jääminen nostaa riskiä epäonnistua tulevaisuudessa eri elämän aloilla. Epäonnistumiset aiheuttavat yksilölle merkittäviä vaikeuksia ja yhteiskunnalle suuria kuluja. (Vinnerljung, Berlin & Hjern 2010, 228–261.) Koulupoissaolojen määrää voidaankin pitää tietynlaisena hyvinvoinnin mittarina (ks. Konu & Gråsten-Salonen 2004).

Aihetta on tärkeä tutkia, jotta syrjäytymisvaarassa olevien kouluikäikäisyttömiä oppilaiden auttamisessa pystyttäisiin olemaan mahdollisimman tehokkaita. Tehokkaan auttamisen myötä kouluarjesta pudonneita tai jättäytyneitä oppilaita olisi mahdollista saada kiinnitettyä takaisin koulurytmiin, jonka myötä myös heidän syrjäytymisriskinsä pieneneisi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019). Syrjäytymisen aiheuttavan henkilökohtaisen kärsimyksen lisäksi,

se aiheuttaa myös massiiviset yhteiskunnalliset kulut (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018). Tarkoituksenmukaiset ja ennaltaehkäisevät investoinnit saattaisivat mahdollistaa myös tulevaisuuden kuluerien pienenemisen. Koronapandemia-ajan aiheuttamia oppilaiden koulunkäyntiin liittyviä negatiivisia vaikutuksia lähdetäänkin opetusministeri Li Anderssonin mukaan korjaamaan. Tarvittavien tukitoimien lisäämiseksi, käynnistetään hallituksen aloitteesta koko maan kattava 8 miljoonan euron sitouttava kouluyhteistyöhanke. (Vaaherkumpu & Vuolteenaho 2020.)

Tässä tutkimuksessa pääpaino on tukikeinojen koetun toimivuuden ja tuen tarjoamisen järjestelmällisyyden selvittämisessä Turun kaupungin yläkouluissa. Selvitystä tehdään poissaolo-ongelmista kärsivien oppilaiden kanssa työskennelleiden henkilöiden haastattelujen pohjalta. Haastatteluissa esille tuotuja toimintamalleja verrataan Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoituksesta saatuihin tuloksiin sekä Turun perusasteen yhteiseen koulupoissaoloihin puuttumisen ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn malliin. (Määttä, S. ym. 2020; Turku sivistystoimiala 2020.) Pohdittaessa toimivimpia ratkaisuja, verrataan annettuja vastauksia myös Ken Reidin ongelmaan perehtyvään kirjallisuuteen. Teoksessa esitellään laajasti käytännöllisiä vaihtoehtoja, joilla koulut pystyvät kohentamaan läsnäolotilastojaan. Kirjatuissa toimintamalleissa huomioidaan tarkasti eri toimijoiden roolit ongelman kitkemisessä, aina päättäjistä oppilaisiin ja heidän perheisiinsä. (2014, 101–110.) Reidin esittelemät menetelmät eivät ole kovinkaan monimutkaisia, mutta niiden ehdottomina ansioina toimivat järjestelmällisyys ja toimintamallien selkeys. (ks. Liite 6.)

Koska syitä oppilaiden poissaoloille on erilaisia, tulisi tarjolla olla myös erilaisia vaihtoehtoja, joilla poissaoloista kärsiviä oppilaita autetaan (Heyne, Gren-Landell, Melvin, & Gentle-Genitty 2019, 26). Valtakunnallisesti Suomessa on käytössä kolmiportainen tuen malli, joka pitää sisällään erilaisia oppimisen ja koulunkäynnin tukimuotoja. Kuitenkin pieni osa kolmiportaisen tuen muodoista on täysin sovellettavissa poissaolojen taustalla piileviin syihin. (POPS 2014, 61.) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa vastuu toimintamallien yksityiskohtaisemmasta suunnittelusta siirretään paikalliselle tasolle (2014, 24). Paikallisella tasolla Turussa vastuu poissaoloihin liittyvän tukitoiminnan yksityiskohtaisesta suunnittelusta, arvioinnista ja toteuttamisesta taas siirrettiin kouluille aina vuoteen 2021 asti, jolloin astui voimaan yhteinen toimintamalli, joka pitää sisällään konkreettisia toimintaohjeita. (Turku sivistystoimiala 2016, 81 & Turku sivistystoimiala 2020.) (ks. Liite 5.) Valtakunnallisen opetussuunnitelman tuomien raamien ja Turun perusasteiden yhteisen mallin perusteella on mahdollista, että käytännöt vaihtelevat kuntakohtaisesti merkittävästi. Todennäköisesti

samanlaista toimintamallien vaihtelua voidaan myös nähdä saman kunnan sisällä, sillä esimerkiksi Turun poissaolomalli mahdollistaa koulukohtaisten eroavaisuuksien huomioimisen toimintaa toteutettaessa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita ratkaisun oleva huono. Löyhemmin ylempää annettut ohjeet mahdollistavat koulukohtaisten eroavaisuuksien huomioon ottamisen ja tätä kautta parhaimpien toimintamallien suunnittelun juuri tiettyyn kouluun.

2 Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoitus

Vaativan erityisen tuen VIP-verkosto tilasi vuonna 2019 kartoituksen yläkoululaisten kouluakäymättömyydestä, jonka rahoituksesta vastasi Opetushallitus. Kartoituksessa käytettiin termiä kouluakäymättömyys, joka viittaa englanninkieliseen käsitteeseen School Attendance Problems (SAP). Kouluakäymättömyyttä kuvaa koulunkäynnin epäsäännöllisyys ja ongelmat, jotka aiheutuvat poissaoloista. Kyseessä ei siis ole tilanne, jossa oppilas oli jäänyt täysipäiväisesti pois koulusta. (Määttä, S. ym. 2020, 6.) Kansainvälisten tutkimusten mukaan kouluakäymättömyyttä arvioidaan olevan 3–5 prosentilla kaikista oppilaista maailmanlaajuisesti (Kearney & Bensaheb 2006, 76). Kansallisen tutkimuksen mukaan, noin 2–3 % kaikista Manner-Suomen yläkoululaisista on koulukäymättömiä oppilaita (Määttä, S. ym. 2020, 32). Positiivista on, että Suomi on kouluakäymättömyyttä mitattaessa keskiarvon alapuolella. Tässä tutkimuksessa käytetään samaista käsitettä, ellei kyseessä ole selvästi jokin koulupoissaolojen neljästä tasosta, joita Heyne ym. (2019) ovat esitelleet.

Yhden kolmesta VIP-verkoston vuonna 2019 aloittaneista kansallisista teemaryhmistä tehtävänä oli selvittää kouluakäymättömien oppilaiden koulunkäyntiä haastavat ja mahdollistavat tekijät. Teemaryhmän ensimmäisessä tapauksessa kävi ilmi, ettei kouluakäymättömistä oppilaista ole laisinkaan kansallista tilannekuvaa ongelman laajuudesta. Kansallista kartoitusta lähdettiin suunnittelemaan nopealla aikataululla ja sen päätavoitteiksi muodostuivat runsaasti poissaolevien oppilaiden määrän selvittäminen sekä kartoittaa, millaisia keinoja kouluilla on puuttua niihin. (Määttä, S. ym. 2020. 5.) Edellä mainitun katsauksen lopussa toivotaankin, että Suomessa tehtäisiin lisää tutkimusta aihepiiriin parissa, joka on tällä hetkellä vähäistä. Kouluakäymättömien oppilaiden parissa ammatikseen työskenteleville henkilöille olisi tarpeellista saada lisää tietoa toimivista menetelmistä ongelmien ratkaisussa. (Määttä, S. ym. 2020. 32.) Tässä tapaustutkimuksessa pyritään hahmottamaan, minkälaisia toimintamalleja ja ohjenuoria on käytössä neljässä turkulaisessa yläkoulussa. Lisäksi pyritään arvioimaan mainittujen toimintamallien tehokkuutta.

VIP-verkoston kartoituksessa onnistuttiin saamaan vastauksia kattavasti ympäri Suomea. Kyselyn avulla selvitettiin laajalti koulujen poissaolotilanteita, poissaolevien oppilaiden ominaisuuksia ja koulujen toimintamalleja. Kysymyksiin vastaaminen koostui avoimista vastauskentistä tai monivalintakysymyksiä täydentävistä vapaamuotoisista vastauksista. (Määttä, S. ym. 2020. 9–10.) Tutkimuksen tuloksista nousi esiin, jo aikaisemmin mainittu, että noin 2-3 % kaikista Manner-Suomen yläkoululaisista on koulukäymättömiä oppilaita.

Mielenkiintoisena kouluikäikäymättömien oppilaiden piirteenä oli, että heillä on muuhun oppilasmassaan verratessa enemmän oppimisvaikeuksia kuten ADHD:ta sekä luku- ja kirjoitustaitojen puutteita. Ongelmalliset poissaolot jatkuivat yleisimmin yli kaksi vuotta, mikä tarkoittaa, että oppilaat kärsivät niistä keskimäärin lähes koko yläkoulunsa ajan. Vaikeuksien pelätään jatkuvan toiselle asteelle siirryttäessä. Yleisimpiä poissaolojen syitä olivat psyykkiset oireet ja oppilaan kiinnostuksen kohdistuminen jonnekin muualle kuin koulunkäyntiin. (Määttä, S. ym. 2020. 32–33.)

Kartoituksessa selvästi eniten mainintoja saivat toimintamallit kuten poissaolojen seuranta, opiskelu erityisopettajan kanssa, opetuksen eriyttäminen, koulupäivän lyhentäminen ja vaihtoehtoiset tavat näyttää osaamista. Kaikista osallistuneista 90 prosenttia kertoi näiden metodien olevan käytössä heidän kouluissaan. Mielenkiintoinen tutkimustulos on, että 95 prosentissa vastanneiden kouluista on käytössä poissaoloihin puuttumisen malli, kun taas prosenttimäärä putosi 65:en kysyttäessä puuttumisen mallien toimivuudesta. (Määttä, S. ym. 2020. 34.) Kouluikäikäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksen rajoitteeksi mainittiin kyselyn rakenne, jossa panostettiin helppouteen ja nopeuteen, joten mukana oli paljon valmiiksi annettuja vastausvaihtoehtoja (Määttä, S. ym. 2020. 36). Tässä tutkimuksessa pyritään saamaan osallistujien oma ääni esille ilman rajoituksia, joten vastausajoille ei aseteta mitään rajoituksia.

Koulupudokas on myös termi, joka nousee usein esiin poissaoloista puhuttaessa. Esimerkiksi Turun yhteisessä poissaoloihin puuttumisen toimintasuunnitelmassa otsikon osana on myös koulupudokkuuden ehkäisy. (Turku sivistystoimiala 2020) (ks. Liite 5.) Termiä ei tule kuitenkaan sekoittaa esimerkiksi kouluikäikäymättömyyteen tai ”lintsaavaan” oppilaaseen, vaan kyseessä on oppilas, joka keskeyttää koulunkäynnin kokonaan ennen oppivelvollisuuden suorittamista (Tilastokeskus 2021). Voidaankin siis sanoa, että kouluikäikäymättömyys, luvattomat poissaolot ja muut koulupoissaolojen muodot saattavat pahimmillaan johtaa aikanaan koulupudokkuuteen (Schoeneberger 2012; Smerillo, Reynolds, Temple & Ou 2018). Koulupudokkuuden seurauksia puolestaan voivat muun muassa olla aikuisiän talous-, työllistymis- ja terveysongelmat sekä rikollisuus (Lansford, Dodge, Pettit & Bates 2016). Nämä mahdolliset seuraukset aiheuttavat luonnollisesti myös merkittäviä taloudellisia kuluja koko yhteiskunnalle (Latif, Choudhary & Hammayun 2015).

Heyne ym. (2019, 26.) jakavat koulunkäyntiin liittyvät ongelmat poissaolojen syiden mukaisesti neljään alaryhmään: 1) koulusta kieltäytyminen, 2) muut luvattomat poissaolot

kuten ”lintsaaminen”, 3) koulusta vieraantuminen ja vetäytyminen (itsestä riippumattomista syistä) ja 4) kouluympäristön syrjäyttämäksi joutuminen. Oppilaan auttamisen kannalta on tärkeää selvittää, mistä syistä koulunkäynnin ongelmat aiheutuvat ja mitkä keinot tukisivat ja motivoisivat oppilasta palaamaan kouluun.

Koulusta kieltäytyville oppilaille on tyypillistä, että jo ajatus kouluun menemisestä tuottaa emotionaalista ahdistusta ja usein myös fyysistä oirehdintaa. Kieltäytymisen taustalla on usein negatiiviset koulukokemukset ja oppimisvaikeudet, ei niinkään epäsosiaalinen käyttäytyminen. ”Lintsaavien” oppilaiden kohdalla on kyse luvattomista poissaoloista, joita yleensä peitellään vanhemmiltaan. Nämä oppilaat viettävät usein koulupäivänsä jossain muualla kuin kotona tai koulussa. Ajanviettopaikassa saattaa olla kaveripiiriin kuuluvia muita lapsia ja nuoria, tai jotain muuta koulutyötä kiinnostavampaa tekemistä. Lintsaavilla ja pinnaavilla oppilailla esiintyy usein käytösoireita, epäsosiaalista käyttäytymistä sekä päihteiden käyttöä. Koulusta vetäytyminen liittyy useimmiten perheen sisäisiin ongelmiin. Kouluun menemistä ei välttämättä koeta ahdistavana, vaan ajatus siitä, mitä kotiooloissa tapahtuu heidän ollessaan poissa. Perheen ongelmat voivat olla liitännäisiä esimerkiksi päihteisiin tai mielenterveysongelmiin. Kouluympäristön syrjäyttämistä oppilaista puhutaan, kun oppilas on siirretty ainakin osittaiseen kotiopiskeluun koulun toimesta. Tällaisiin ratkaisuihin saatetaan turvautua esimerkiksi tilanteissa, joissa oppilas käyttäytyy aggressiivisesti tai arvaamattomasti muita kohtaan. Koulun puolelta siis koetaan, ettei oppilaan käytöksestä johtuen pystytä turvaamaan muille turvallista kouluympäristöä. (Kearney 2018, 4–10.)

2.1 Kolmiportainen tuki ja Turun poissaoloihin puuttumisen malli

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki muodostavat yhdessä oppilashuollon kanssa kokonaisuuden. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki tapahtuu kolmitasoisesti. Tuen eri tasoja ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Oppilas voi saada samanaikaisesti vain yhden tasoista tukea. Perusopetuslain mukaisia tukimuotoja, joita voidaan käyttää jokaisella tuen tasolla ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Annetun tuen tulee olla joustavaa, perusteellisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaista. Perusopetuslaki turvaa tukea tarvitsevia siten, että tuen täytyy olla aina riittävää ja sitä tulee tarjota heti tuen tarpeen ilmetessä. Nämä tuen antamisen kriteerit

mahdollistavat siis yksilöllisyyden, joka on toivottavaa erilaisiin avun tarpeisiin. Eri tasoista ja muotoista tukea annetaan niin pitkään kuin se koetaan tarpeelliseksi. (POPS 2014, 61.) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen järjestäjä päättää ja kuvailee paikallisessa opetussuunnitelmassa, miten yhteistyö koulun, kunnan ja ulkopuolisten toimijoiden kanssa järjestetään. Opetuksen järjestäjällä on myös vastuu yhteistyön seuraamisesta ja kehittämisestä. (POPS 2014, 24.) ”Opetuksen järjestäjä päättää opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukevan muun toiminnan linjauksista ja tähän liittyvästä yhteistyöstä kotien sekä muiden sidosryhmien kanssa sekä oppilaiden osallistumisesta suunnitteluun.” (POPS 2014, 45). Nämä esimerkit osoittavat, miten valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteet antavat lähinnä kevyitä suuntaviivoja tuen tarjoamisen järjestämiselle.

Kuntakohtaisesti esimerkiksi Turussa poissaolojen seuraamisen, niistä ilmoittamisen ja niihin puuttumisen käytännöt ovat siirretty pääsääntöisesti koulukohtaisten oppilashuoltoryhmien täsmennettäväksi. Oppilashuoltoryhmien vastuulla on siis koulun oppilashuollon suunnittelu, kehittäminen, toteuttaminen ja arviointi. Kunnallinen opetussuunnitelma antaa tuen tarjoamisen avuksi pienen oppaan, josta näkyy tukimuodot pääpiirteittäin (Turku sivistystoimiala 2016, 81, 110 & 136–137.) Koulupoissaoloihin ja niiden ehkäisyyn luotu Turun toimintamalli saatiin käyttöön syksyille 2021, mikä osoittaa, että ongelmaan on havahduttu (Turku sivistystoimiala 2021). (ks. Liite 5.) Tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää, millaisia toimintamalleja ja ohjenuoria eri Turun kaupungin yläkouluissa noudatetaan. Lisäksi mielenkiintoista on, nouseeko haastatteluista esille Turun yhteisen koulupoissaoloihin puuttumisen ja ennaltaehkäisyn mallin mukaisia toimintatapoja vai onko kouluilla joitain omia tapoja puuttua ongelmaan.

Syksyllä 2020 Turussa otettiin käyttöön kaikkia kunnan perusasteen kouluja koskeva koulupoissaoloihin puuttumisen ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisyyn luotu toimintamalli. Malli on jaoteltu viiteen portaaseen, joissa tukitoimet voimistuvat poissaolomäärien lisääntyessä. Ensimmäinen askelma on ennaltaehkäisevä työ, jonka pääpiirteenä on koulun toimintatapojen muodostaminen siten, että ne tukevat kouluun kiinnittymistä ja hyvinvointia. Lisäksi opettajat ovat velvoitettuja perusopetuslakiin (Velvoite PoL 26 pykälä) pohjaten seuraamaan oppilaiden läsnäoloa ja merkitsemään poissaoloja.

Toisen askelman kohdalla selvittämättömiä poissaoloja on alkanut kertymään ja huoli tulisi ottaa puheeksi. Selvittämättömien poissaolojen kohdalla opettaja ottaa asian puheeksi oppilaan ja huoltajien kanssa välittömästi. Tässä vaiheessa konsultoidaan opiskeluhuollon

työntekijöitä (esim. kouluterveydenhuolto, kuraattori- ja psykologipalvelut) sekä harkitaan tilannekohtaisesti MAR-kokouksen (moniammattillisen ryhmän kokous) koolle kutsumista ja lastensuojeluilmoituksen tekoa. Lisäksi koululla sovitaan työnjaosta.

Kolmannella askelmalla poissaoloja on yli 30 tuntia kuluneen lukuvuoden aikana ja näihin johtaneita syitä aletaan selvittämään tarkemmin. Viimeistään tässä kohtaa tukitoimien tulee käynnistyä. MAR-kokous kutsutaan koolle, ellei sitä koeta poissaolojen luonteen vuoksi tarpeettomaksi. Poissaolojen syiden selvittämisessä käytetään tarvittaessa apuna Kearneyn (2002) koulupoissaolokyselyä, joka käännetty suomeksi (suom. Ranta, Granö, & Karjalainen. 2018). Terveydellisen puolen syiden selvittämiseen otetaan avuksi kouluterveydenhuolto, käyttäytymiseen liittyviin kuraattori ja oppimiseen ja psyykkiseen oireiluun psykologi.

Neljännellä askelmalla poissaoloja on yli 50 tuntia kuluneen lukuvuoden aikana, jonka myötä koulun ja ulkopuolisten toimijoiden tukitoimet aloitetaan. Tässä vaiheessa sosiaalipalveluiden tuki tulee mukaan oppilaan tukemiseksi. Lastensuojeluilmoitus on kuitenkin edelleen harkinnanvarainen. Sosiaalipalveluiden puolelta lapsiperhetyötä sekä lastensuojelua konsultoidaan ja ne tulevat tarpeen mukaan konkreettisemmin avuksi. Vastuuhenkilöistä sovitaan koulun ja sosiaalipalveluiden yhteistyöllä, kuten myös tilanteen seurannasta.

Turun tukimallin viimeisellä askeleella poissaolotunteja on jo yli 70. Kuin 50 poissaolotunnin kohdalla, myös tässäkin vaiheessa tukitoimia tarkistetaan. Sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto tulisi tässä vaiheessa tehdä sosiaalitoimeen ja harkita lastensuojeluilmoituksen tekoa poissaolojen ollessa epäselviä. Vastuuhenkilöistä sovitaan ja tilannetta seurataan. (Turku sivistystoimiala 2020.)

2.2 Reidin interventiostrategiat poissaolo-ongelmien kitkemiseksi

Pohdittaessa toimivimpia ratkaisua poissaolo-ongelmien kitkemiseksi, tehdään vertailua myös professori Ken Reidin poissaolokäytänteitä käsittelevään teokseen. Teoksen mukaan läsnäolotilastot eivät kohennu yksittäisillä keinoilla, vaan ongelmaan tulee puuttua järjestelmällisesti usean eri menetelmän voimin. Reid nostaa esille perustavanlaatuisia ja välttämättömiä muutoksia, jotka tulisi tehdä tähdättäessä parempiin läsnäolotilastoihin. Muutoksia toteutettaessa tulisi huomioida muun muassa seuraavia pääkohtia: *Varmistaminen, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus nauttia ja saavuttaa menestystä. Asianmukaiset riskistrategiat. Oppilaiden itsetunnon kohotus. Vaivannäkö kiusaamisen ja kaikkien sen*

vaikutusten ehkäisyssä. Koulun ja oppilaiden suorituksista olevan datan tehokas hyödyntäminen, erityisesti dataa läsnäolosta, käytöksestä, syrjäytymisestä, luku- ja kirjoitustaidosta, laskutaidosta ja saavutuksista kaikilla tasoilla. Koulutuksen hyvinvointipalvelun ja vastaavan henkilökunnan roolit. (2014, 49–65.) Laajempiin pääkohtiin liittyen löytyy tieto, mikä on kunkin toimijan (henkilökunta, oppilaat, vanhemmat ja paikallisviranomaiset) rooli ja tehtävä kyseissä kohdassa. Teoksessa on myös esitetty selkeästi, mitä hyötyjä esimerkiksi läsnäoloon liittyvien selkeillä menettelytavoilla on: *osalliset tiedostavat, mitä heiltä odotetaan ja miksi, läsnäolon ja saavutusten välisen yhteyden painotus, auttaa opettajia olemaan johdonmukaisia.* Lisäksi niin sanottuihin ”avainmenetelmiin” on kirjattu tarkasti, mitä kaikkea ne pitävät sisällään. Esimerkiksi läsnäolon kehittämissuunnitelmaan liittyen on kirjattu seuraavaa: *Sopimus seurata jatkuvien poissaolojen määrää joka viikko ja raportoida nimenomaan koulun vanhemmalle johtoryhmälle trendeistä ja malleista; kaikkien oppilaiden, joilla on paljon luvattomia ja jatkuvia poissaoloja, viikottainen tunnistaminen ja seuraaminen & oppilailta, joilla on paljon poissaoloja, asetetaan tavoitteita, joita seurataan kahden viikon välein.* (ks. Liite 6.)

3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa keskitytään selvittämään koulujen henkilökunnan jäsenien käyttämiä toimintamalleja kouluikäymättömien oppilaiden tukemisessa. Tavoitteena on saada selville, millaisin askelin oppilaiden poissaolo-ongelmien selvittämisessä edetään ja mitkä ovat ne konkreettiset keinot, joilla positiivisiin muutoksiin pyritään. Osallistujat pääsevät myös itse kertomaan kokemuksiaan tilanteista, joissa kouluikäymätön oppilas on saatu kiinnittymään takaisin kouluun. Osallistujien antamien vastausten pohjalta arvioidaan, millaisia toimintamalleja heidän kouluissaan sovelletaan ja kuinka toimiviksi he kokevat koulujensa soveltamat toimenpiteet ja toimintamallit. Lisäksi selvitetään, miten osallistujat kokevat valtakunnallisen ja kuntakohtaisen säätelyn merkityksen poissaolokäytäntöjä laadittaessa. Seuraavien tutkimuskysymysten avulla pyritään selvittämään tutkittavaan aihepiiriin oleellisesti kuuluvia asioita. Koulujen henkilökunnan jäsenille tehtyjen puolistrukturoitujen teemahaastatteluiden oletetaan tuovan näihin vastauksia.

1) Millaisin toimintamallein eri kouluissa reagoidaan kouluikäymättömyyteen?

Kouluikäymättämyys Suomessa –tilannekartoituksen tulosten perusteella voidaan olettaa koulujen käytössä olevien toimintamallien eroavan toisistaan. Tilannekartoituksen mukaan kouluissa käytössä olevat poissaoloihin puuttumisen rajat erosivat toisistaan välittömästi puuttumisesta aina sataan poissaolotuntiin. Niin kuin kyseisen tutkimuksen tuloksistakin ilmenee, voidaan olettaa, ettei yhteneväistä linjaa ole välttämättä havaittavissa samankaan kunnan sisällä. (Määttä, S. ym. 2020, 34.) Valtakunnallista tilannekartoitusta tehtäessä Turun yhteinen poissaoloihin puuttumisen malli ei ollut vielä tullut käyttöön. Tämä vaikuttanee tämän tutkimuksen tuloksiin siten, että osallistujien vastauksista nousee esille Turun kaupungin yhteisen toimintamallin mukaisia asioita. (Turku sivistystoimiala 2020.)

2) Kokevatko koulujen henkilökunnan jäsenet (opettajat, rehtorit, kuraattorit, terveydenhoitajat yms.), käytössä olevat toimenpiteet ja toimintamallit tarkoituksenmukaisiksi?

3) Tulisiko toimintamallien olla vastaajien mukaan järjestelmällisemmin valtakunnallisesti tai kuntakohtaisesti säädeltyjä, vai koetaanko kuntien ja koulujen lähes autonomisen aseman olevan toimivin ratkaisu?

4) Onko haastateltavilla kokemuksia onnistuneista tilanteista, joissa kouluikäymätön oppilas on saatu kiinnitettyä takaisin kouluun?

4 Menetelmä

4.1 Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkittavat

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia yläkoulujen henkilökunnan jäseniä, jotka ovat työskennelleet kouluakäymättömien oppilaiden kanssa. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoituksena oli saada mukaan laajalti eri työtehtävissä olevia vastaajia, joten vastaajia ei rajattu ainoastaan koulun henkilökuntaan, vaan myös koulun ulkopuolisten toimijoiden osallistuminen koettiin mahdolliseksi, mikäli he olivat toimineet ongelman parissa ja heihin saataisiin yhteys yläkoulujen rehtoreille lähetettyjen haastattelupyynnöiden kautta. Koulun ulkopuolisten toimijoiden osallistuminen pidettiin avoinna, sillä koulupoissaoloista aiheutuvien ongelmien selvittämiseksi usein tarvitaan myös heitä (Turku sivistystoimiala 2020).

Lopulta tutkimukseen osallistui neljä henkilöä neljästä eri turkulaisesta yläkoulusta. Ensimmäinen haastatteluun osallistunut henkilö toimi koulupsykologina, toinen yhtenäiskoulun rehtorina, kolmas erityisluokanopettajana ja neljäs yhtenäiskoulun rehtorina.

4.2 Aineistonkeruu

Haastattelupyynnöillä selvitettiin koulujen poissaolotilastoja, kyseisen ongelman kanssa toimivia henkilöitä ja luonnollisesti henkilökunnan halukkuutta osallistua syvältä luotaavampaan haastatteluosioon. Koska koulujen rehtorit tai koulun johtajat eivät voineet määrätä henkilökuntaa osallistumaan tutkimukseen, pyydettiin heitä välittämään haastattelupyynnö eteenpäin potentiaalisille osallistujille. (ks. Liite 3.) Haastattelupyynnöt lähetettiin neljään kertaan. Ensimmäinen haastattelupyynnö lähetettiin vuoden 2021 keväällä Turun sekä pääkaupunkiseudun yläkoulujen rehtoreille. Suurin osa koulujen rehtoreista jätti kokonaan vastaamatta viestiin, melko moni vastasi kielteisesti ja kaksi innokasta osallistujaa vastasi myöntävästi (O1 & O2). Vastaamatta jättäneille lähetettiin vielä muistutusviesti noin viikon jälkeen, johon tuli muutama kielteinen vastaus ja iso osa jätti edelleen vastaamatta. Koulujen kesälomat tulivat pian haastattelijoukon kokoamisen väliin ja asiaan palattiin vuoden 2021 syksyllä. Kaikille Turun ja Helsingin alueen kouluille, joista osallistujia ei onnistuttu ensimmäisellä tai toisella kerralla saamaan, lähetettiin syksyllä uudet haastattelukutsut. Merkittävä osa vastasi kutsuun kieltävästi ja vastaamatta jättäneille

lähetettiin noin viikon päästä uusi kutsu. Tämäkään ei tuottanut tulosta, joten syksyn aikana sähköpostitse lähetettyjen haastattelukutsujen avulla ei saatu yhtään osallistujaa.

Viimeisiä osallistujia alettiin etsiä samalla sähköpostilistalla olleilta Turun ja pääkaupunkiseudun alueen koulujen rehtoreilta puhelinsoitoin. Suurin osa vastasi näihinkin kieltävästi, vedoten koulun henkilökunnan kiireisiin. Tässä kohtaa päätettiin jättää pääkaupunkiseutulastaisten osallistumisen tavoittelu kesken, eikä heihin oltu enää yhteydessä. Puhelinsoitoin saatiin lopulta kaksi osallistujaa lisää Turun yläkouluista (O3 & O4), jonka myötä tutkimusjoukko koettiin riittävän kattavaksi, jokaisen osallistujan työskennellessä eri kouluissa. On syytä tähdentää, että osallistujiksi saatiin ne, keitä kiinnosti jakaa ajatuksiaan aihepiiristä.

Kaikki haastatteluvaiheeseen osallistuneet koulujen työntekijät olivat haastatteluhetkellä työsuhteessa. Kaksi haastateltavaa olivat koulujensa rehtoreita, yksi pienluokanopettaja ja yksi koulupsykologi. Haastatteluista kolme toteutettiin etäyhteyksin ja yksi normaalimmin kasvotusten kaupungin yleisen koronatilanteen sen mahdollistaen.

Taulukko 1. Osallistujien taustatiedot

	Osallistuja 1	Osallistuja 2	Osallistuja 3	Osallistuja 4
Työnkuva koulussa:	Koulupsykologi	Rehtori, luokat 1–9	Erytisloukanopettaja	Rehtori, luokat 1–9
Kuinka pitkään kyseissä koulussa:	Noin 3 vuotta	Noin 3 vuotta	Noin 11-12 vuotta	Yli 30 vuotta (rehtorina yli viisi vuotta)
Koulun poissaolomäärän yleinen kuvailu:	Melko suuri hajonta, valtaosa osallistuu hyvin, vähäinen määrä oppilaita, joilla satoja tunteja poissaoloja.	Keskimääräisesti ei merkittäviä määriä, ääripäitä kuitenkin löytyy.	Selkeää kasvua huomattavissa, satojen tuntien poissaolomäärien oppilaat myös lisääntyneet, kokee tämän viime vuosien trendiksi.	Ei suuria poissaolomääristä johtuvia ongelmia, poissaolomäärät kasvaneet viimeisen vuoden aikana (osittain koronan aiheuttaman matalan kotiinjäämiskynnyksen takia)

4.3 Haastattelujen toteutus

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla. Asiasta mainittiin jo haastattelukutsun yhteydessä, sekä ennen virallisen haastatteluosuuden alkua. Teknisten ongelmien minimoimiseksi päätettiin käyttää kahta erillistä äänityslaitetta, puhelinta sekä kannettavaa tietokonetta. Saatu aineisto tallennettiin puhelimen ja kannettavan tietokoneen sisäisiin muisteihin, joista ne siirrettiin erilliselle muistitikulle myöhempää manuaalista analysointia varten. Tietoturvallisuuden varmistamiseksi, haastatteluja ei ladattu missään kohtaa pilvipalveluihin. Tämä varmistettiin siten, että aineiston tallennuspaikaksi valittiin aluksi tietokoneen sisäinen muisti. Aineiston keräämisen varmistamiseksi tehty puhelimella äänitys tallennettiin samalla tavoin puhelimen sisäiseen muistiin ja hävitettiin välittömästi, kun tietokoneelle tallennettu versio vahvistettiin toimivaksi. Aineistoa ei siis missään tilanteessa luovutettu ulkopuolisille. Haastatteluosioon osallistuneilla on oikeus nähdä oma haastattelunsa pyydettyään.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä hyödyntäen. Kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, pohjautuu tutkijan tekemiin havaintoihin vallitsevasta ilmiöstä. Tutkittavasta ilmiöstä etsittiin haastattelujen avulla vastaajien näkemyksiä ja kokemuksia, joten tutkimukseen osallistuvien henkilökohtaiset ajatukset aiheesta pääsivät esille. Ensiarvoisen tärkeää oli, ettei tutkija itse pyri vaikuttamaan tutkittavaan ilmiöön tai osallistujien käsityksiin, vaan antaa ilmiön tulla esiin, siinä muodossa kuin vastaaja sen esittää. (Denzin & Lincoln 2000, 3; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161–164; Patton 2002, 4–5.) Tutkimuksen toteutukseen koettiin soveltuvimmaksi tapaustutkimuksen periaatteet. Tapaustutkimus perustuu yhden tai useamman tapauksen selvittämiseen, joka toteutetaan tapausten määrittelyllä, analysoinnilla ja ratkaisemisella (Eriksson & Koistinen 2014, 4.) Tapauksia voivat olla esimerkiksi jokin ilmiö, yhteisö, organisaatio tai kaupunki. Tutkimuksen tavoitteena on siis luoda perusteellinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja havaita lopputulokseen johtavia tekijöitä. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9–10.) Tapaustutkimus eroaa muista tutkimuksen muodoista siten, ettei sen tavoitteena ole valtakunnallisten tai globaalien yleistettävyyksien luominen. Joitain kyseisellä metodilla saavutettuja tuloksia kyetään myös yleistämään laajempiin kokonaisuuksiin aiemman teorian ja tapausten pohjalta, mutta sen erityiseksi vahvuudeksi koetaan pikemminkin tutkittavasta ilmiöstä saatava laaja ymmärrys. (Laine ym. 2007, 27–28; Häikiö & Niemenmaa 2007, 45.)

Tämän tutkimuksen keskiöön eli tapaukseksi, asetui Turun alueen kouluissa työskentelevien henkilökunnan jäsenten antamat kokemukset koulujen poissaolokäytänteisiin liittyen. Tapausta lähestyttiin haastattelukysymyksillä, jotka käsittelivät osallistujien omien koulujen käytäntöjä sekä ongelmaa yleisemmällä tasolla. Lähestymistavalla tavoiteltiin mahdollisimman syvällistä katsausta kyseisten koulujen nykytilasta tutkittavaan ilmiöön liittyen.

Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Kyseinen vaihtoehto mahdollisti vastausten saannin samoihin kysymyksiin, vaikka haastattelut järjestettiin yksilöhaastatteluina. Vastausaikaa ei rajattu erikseen, joka taas mahdollisti osallistujan laajankin pohdinnan kysymyksen pohjalta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Koska tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa koulujen henkilökunnan jäsenten subjektiivisista kokemuksista ja ajatuksista poissaolojen aihepiiriin liittyen, koettiin teemahaastattelun soveltuvan tähän parhaiten. Haastatteluiden rakenne muodostettiin teemahaastatteluille tyypillisesti ennakolta valittuihin teemoihin pohjautuen. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 34–35, 48; Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.) Avoimet kysymykset mahdollistivat omin sanoin vastaamisen, jonka odotettiin tuottavan monipuolisia vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Salovaara 2016, 201). Ennen virallisia haastatteluja, kysymyspatteristo esitettiin aihepiirin parissa työskentelevän henkilön avustuksella. Haastatteluja suoritettaessa, oli tutkijan kuitenkin tärkeää muistaa, että haastateltava voisi halutessaan muuttaa vastauksiaan esimerkiksi miellyttääkseen haastattelijaa tai tutkittavan aiheen arkaluontoisuuden vuoksi. Kysymysten asettelulla sekä haastattelijan ilmeillä, eleillä ja sanoilla saattoi myös olla vaikutusta haastateltavan antamiin vastauksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34–35.)

Tämän tutkimuksen teemahaastatteluiden teemoja olivat osallistujien taustatiedot, koulujen yleiset poissaolotilanteet, koulujen poissaolokäytänteet, toimiviksi koetut poissaolokäytänteet, osallistujien mielipiteet ja kokemukset poissaolokäytänteistä yleisesti, moniammatillinen yhteistyö sekä potentiaaliset kehitysehdotukset ja toiveet muutoksista käytäntöjen suhteen. (Ks. Liite 1.) Fenomenologiaan perustuvassa haastattelussa pyrittiin kysymysten laadinnassa niiden toimivuuteen siten, ettei haastattelijan tarvinnut ohjailta osallistujaa lisäkysymyksiin (Laine 2018, 39). Haastatteluosioissa pyrittiinkin siihen, että fenomenologisuuteen pohjautuvat kysymykset esitettiin aihepiireittäin ja yleisemmistä asioista täsmällisempiin edeten. Tarvittaessa kysymyksiä muotoiltiin toisin tai laajennettiin tukikysymysten avulla.

Haastattelutilanteissa osallistajat kuvailivat kuitenkin vapaasti kokemuksiaan ja ajatuksiaan eri teemoihin, ilman merkittävämpää avun tarvetta.

Haastatteluaineistoa kerättyä on tärkeää erottaa käsitykset ja kokemukset toisistaan.

Käsityksistä kysyttäessä, ei aina tule ilmi juuri haastateltavan omat käsitykset, vaan hän voi esimerkiksi kertoa, mitä aiheesta yleisesti ajatellaan tai mitä siitä pitäisi ajatella.

Kokemuksista kysyttäessä, päästään taas osallistujan omiin ajatuksiin kiinni, sillä kokemukset perustuvat käytäntöön. Kun halutaan ymmärtää ja selvittää yksilön omaa kokemusmaailmaa ja näkemyksiä fenomenologisen tutkimuksen mukaisesti, saadaan haastateltavan omiin kokemuksiin pohjautuvilla kysymyksillä laadukkaampi yleiskuva hänen omista ajatuksistaan.

(Laine 2018, 40–41.) Tutkimuksen kysymysten asettelussa ja niiden esittämisessä keskityttiinkin vahvasti siihen, että päästäisiin osallistujien omien ajatusten äärelle.

Valtaosassa kysymyksiä ytimessä oli osallistuja itse ja hänen kokemuksensa, ei niinkään yleiset käsitykset. Esimerkiksi osallistujien koulujen poissaolotilanteita selvitettyä, osallistujilta kysyttiin selkeästi, miten he kokivat ja käsittivät koulunsa tilanteen, ei esimerkiksi yleisesti Turun koulujen.

4.4 Aineistonkäsittely

Haastattelut äänitettiin, josta kerrottiin jo kutsuvaiheessa. Laadukkaan äänitystiedoston varmistamiseksi, äänitys toteutettiin tietokoneella, sekä varmistamisen vuoksi myös puhelimella. Kummassakin laitteessa äänitystiedostot tallennettiin niiden sisäisiin muisteihin, eikä esimerkiksi internetissä oleviin pilvipalveluihin. Kun haastattelun jälkeen saatiin varmistettua, että tietokoneelle tallentunut äänitystiedosto oli laadukas, poistettiin puhelimen äänitystiedosto pysyvästi. Lopuksi tietokoneen äänitystiedosto siirrettiin vielä erilliselle muistikortille, jotta tiedostoa voitiin käsitellä tietoturvallisesti ainoastaan muistikortin kautta. Aineiston käsittelystä tehtiin tietosuojailmoitus. (ks. Liite 2.)

Tämän haastattelut litteroitiin. Litterointi aloitettiin pseudonymisoidulla tutkittavat, jotta heidän anonymiteettinsä säilyisi. Aineiston käsittely ja analyysi sijoittuivat teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastoon, eli tutkimusta voidaan pitää teoriasidonnaisena sisällönanalyysinä. Aineistosta tehtyjen löydösten tulkinnan tukena käytettiin teoriasta selityksiä sekä vahvistuksia. (Eskola & Vastamäki 2001, 24–42.) Tämän tyylistä lähestymistapaa kutsutaan myös abduktiiviseksi päättelyksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99).

Sisällönanalyysissä tärkeintä on puheen sisältö, ei niinkään äännähdykset tai äänenpaino. Litteroinnin alusta asti on siis keskitytty sanatarkkuuteen. (Ruusuvuori & Nikander 2017, 427, 430; Ruusuvuori 2010, 424–425.)

Litteroidusta aineistosta etsittiin tutkimuskysymysten teemoihin liittyviä ilmauksia. Tämä pystyttiin toteuttamaan järjestelmällisesti haastatteluvaiheen kysymyspatteriston ollessa organisoitu etenemään systemaattisesti eri tutkimuskysymyksen aihealueelta toiseen. Kun tekstistä havaittiin tutkimuskysymyksiin olennaisesti liittyvä maininta, väritettiin se ja siirrettiin erilliseen tiedostoon. Tällä menetelmällä saatiin järjestelmällisesti kaikkien vastaajien merkityksellisiksi koetut maininnat erilliseen tiedostoon myöhempään analysointia varten. Erillisessä tiedostossa alkuperäisistä aineistoista siirretyt maininnat jaoteltiin kysymyskohtaisesti, jotta samaa aihetta käsittelevät maininnat löytyisivät samasta osiosta. Esimerkiksi kaikkien vastaajien maininnat koulujen toimintamalleista ja poissaoloihin puuttumisen tavoista sijoitettiin samaan osioon.

Kun jokaisen vastaajan antamat tutkimuskysymyksiin olennaisesti liittyvät vastaukset oli jaoteltu erilliseen tiedostoon, otettiin aineiston käsittelyn ja hahmottamisen avuksi koodausmenetelmä, johon perustuen ilmaisuja värikoodattiin neljään eri ryhmään. Ryhmittely perustui ilmaisujen erilaisiin ominaisuuksiin, painotuksiin ja sisältöihin. Ensimmäisen ryhmä oli positiivinen ilmaisu, joka sisälsi konkreettisen esimerkin toimintavasta, kokemuksesta tai hypoteettisesta toimintatavasta. Toisessa ryhmässä oli positiivisia ilmaisuja ilman konkreettisia esimerkkejä. Kolmas ryhmä sisälsi kriittisiä ilmaisuja, joiden tukena oli konkreettinen esimerkki toimintavasta, kokemuksesta tai hypoteettisesta toimintatavasta. Neljännessä ja viimeisessä ryhmässä oli kriittisiä ilmaisuja ilman konkreettisia esimerkkejä. Ryhmittelyn avulla muodostuneet luokat ohjaavat tulosten tulkintaa ja johtopäätöksien tekoa. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 19).

Värikoodatut ilmaukset pelkistettiin helposti käsiteltävään muotoon, kuitenkin aina pitäen rinnalla alkuperäiset ilmaukset. Pelkistäminen toimii apukeinona tutkimuksen kannalta oleellisten asioiden tiivistämisessä helposti käsiteltävämpään muotoon. Pelkistämistä ja värikoodaamista tehtiin siis käsi kädessä, joka mahdollisti ilmaisujen merkityksen pohtimisen useampaan kertaan. Mainitun toimenpiteen kautta pystyttiin erottelemaan entistä tarkemmin värikoodattujen ilmaisujen sijoittuminen teorian pohjalta määriteltyihin raameihin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.)

Myöhemmässä vaiheessa värikoodattuja ilmauksia koulujen toimintamalleista verrattiin Kouluakäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksella saatuihin tuloksiin. Lisäksi esiteltyjä toimintamalleja vertailtiin Reidin ehdottamiin tapoihin, sekä Turun peruskoulujen yhteiseen poissaoloihin ja koulupudokkuuden ehkäisyn malliin. (ks. Liite 5. & 6.)

5 Tulokset

Tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää haastattelujen avulla osallistujien kokemuksia ja näkemyksiä liittyen neljään teemaan, jotka muotoutuivat tutkimuskysymysten pohjalta. Tutkimuskysymykset olivat: 1. Millaisin toimintamallein eri koulut reagoivat kouluakäymättömyyteen?, 2. Kokevatko koulujen henkilökunnan jäsenet (opettajat, rehtorit, kuraattorit, terveydenhoitajat yms.) sekä muut toimijat käytössä olevat toimenpiteet ja toimintamallit tarkoituksenmukaisiksi?, 3. Tulisiko toimintamallien olla järjestelmällisemmin valtakunnallisesti tai kuntakohtaisesti säädeltyjä, vai koetaanko kuntien ja koulujen lähes autonomisen aseman olevan toimivin ratkaisu? ja 4. Onko haastateltavilla kokemuksia onnistuneista tilanteista, joissa kouluakäymätön oppilas on saatu motivoitua palaamaan koulurytmiin?. Haastattelukysymykset pohjautuivat yllä mainittuihin teemoihin, joita käsiteltiin haastatteluissa vaiheittain.

5.1 Koulujen toimintamallit kouluakäymättömyyteen puuttumisessa

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisin toimintamallein eri koulut reagoivat kouluakäymättömyyteen. Pääkysymykseen saatiin vastaus 11 kysymyksen kautta. (ks. Liite 1.). Laajan kysymyspatteriston avulla saatiin kattava kokonaiskuva osallistujien koulujen kokonaistilanteesta oppilaiden poissaoloihin liittyen. Alkuun heiltä kysyttiin, missä vaiheessa toimenpiteet poissaolojen ehkäisyyn ja kitkemiseen alkavat.

Kahdella neljästä osallistujista oli käytössään täysin samanlaiset poissaoloihin puuttumista ohjaavat tuntirajat. Osallistuja 1 esittelee poissaolojen tuntirajoja koodausmenetelmän mukaisesti positiivisin ilmaisuin, käyttäen apuna paljon konkreettisia esimerkkejä.

O1: ”Eli tosiaan poissaolojahan meillä seurataan säännöllisesti, että merkitään Wilmaan, ja se on tietysti hiukan ehkä opettajakohtaista ja meil on ehkä hiukan eroja myös ala- ja yläkoulun väliin siitä, että soittaako esimerkiksi opettaja heti niinku kotiin tai kysyykö. Ja tuota se on toki hiukan oppilaskohtaista, että jostain oppilaasta saatetaan soittaa samana aamuna ja kysyä ja merkitään se, jos tiedetään että poissaoloja on muutenkin paljon. Mutta että meillä on opetussuunnitelmassa määritelty tääl sillä tavalla, et jos niitä epäselviä poissaoloja on yli 10% koulu kouluajasta, niin sitten luokanvalvojan tulee keskustella huoltajan kanssa näistä poissaoloista ja mietitään sit niinku tavallaan, että niinku opettajan ja huoltajan kesken, miten niitä saataisiin vähennettyä. Jos niitä on yli 15% siit kouluajasta, niin sitten koulu lähettää huoltajalle Wilmaviestin tän oppilaan poissaolomääristä, niin on ihan laskettu, että näin ja

näin monta tuntia ja prosentti on tämä. Ja ja tuota, sillä tavalla tarkoitus et koulu pyrkii varmistamaan sen, että huoltajilla on tieto näistä, et he ei voi sanoa, että ei ole ilmoitettu tai ei ole sanottu. Ja tuota sit ku se alkaa siel yli viidestoista-20 prosentissa, me tehdään automaattisesti lastensuojeluilmoitus. Se et johtaako se mihinkään se lastensuojeluilmoitus, niin se on sitten eri asia. Siinä tuli ehkä myös mun kanta siihen, mitä mieltä mä oon lastensuojelun toiminnasta koulupoissaolojen vuoksi. Koska me ajatellaan sillä tavalla, et jos se poissaolomäärä on lähempänä 20 prosenttia, niin silloin se luokalta siirtyminen on vaarantunut.”

Osallistuja 2 sekä 4, jotka molemmat toimivat koulujensa rehtoreina, kertoivat heidän hälytysrajanaan olevan 30 tuntia. Kyseinen rajapyykki on asetettu myös Turun yhteiseen poissaoloihin puuttumisen malliin (Turku sivistystoimiala 2020). Lisäksi molemmat heistä sekä osallistuja 1 painottivat aikaisempaa puuttumista poissaolojen ollessa luvattomia tai selvittämättömiä. Vaikkakin osallistujista ensimmäisellä ja kolmannella oli kouluissaan käytössä hieman erilaiset poissaoloihin puuttumisen rajat, olivat ne luonteeltaan vastaavanlaisia. Toisen (O1) koulussa oli käytössä poissaolojen prosenttimäärät ja toisella (O3) tuntimäärät, jotka alkoivat kahta aikaisempaa hieman suuremmista poissaolomääristä. Samaiset osallistujat nostivat esille myös kirjoitetun tekstin tärkeyden käytäntöihin liittyen. Heidän mielestään tiedottaminen ja tapaamisilla käsiteltyjen asioiden ylös kirjaaminen olivat tärkeitä elementtejä. Osallistuja 3 antaa yhdeksi esimerkiksi palaverin, jossa on enemmän henkilökuntaa paikalla luokanvalvojan ja oppilaan lisäksi. Hänen mukaansa tämä on tyylinä toimiva ja siinä tulee ainakin kirjattua selkeästi tapaamisen sisältö ja pohdittua yhteisesti, miten tilanteessa edetään. Yleisesti osallistujien kouluissa oli käytössä samoja menetelmiä, kuin Turun peruskoulujen yhteisessä poissaoloihin puuttumisen mallissa (Turku sivistystoimiala 2020). Eroavaisuudet osoittavat, ettei Turun yhteinen malli ole vielä juurtunut jokaisen koulun käytäntöihin.

Osallistujista ensimmäinen ja kolmas intoutuivat jatkamaan vastauksiaan poissaoloihin liittyvistä käytännöistä jo tässä vaiheessa. Nämä vastaukset jaoteltiin erikseen, niiden ollessa sisällöltään hieman ohi kysymyksen, vaikka ovatkin tiukasti aihepiirissä. Osallistuja 1 esittelee koulunsa poissaolokäytänteitä koodausmenetelmän mukaisesti positiivisin ilmaisin, joiden tukena hän käyttää laajasti esimerkkejä.

O1: ”Ja tuota sitten keväällä, jos toukokuun alussa poissaoloja on yli 15 %, niin sitten me tarjotaan oppilaalle semmoista tehtäväpakettia, jonka hänen on tarkoitus siinä toukokuun aikana tehdä, niissä oppiaineissa jossa hänellä on eniten niitä poissaoloja. Eli tarkoitus on saada se poissaoloprosentti painettua alle sen

viidentoista ja jos se onnistuu, niin sitten fine, hän pääsee siirtymään seuraavalle vuosiluokalle, eikä tarvitse tehdä kesällä mitään. Ja jos niitä on yli 20 % siinä toukokuun alussa, niin hän saa sen toukokuun tehtäväpaketin ja sitten koska on todennäköistä, ettei hän saa painettua sitä alle sen viidentoista, ni sitten hän saa myös kesäksi kesäkuussa semmoisen tehtäväpaketin. Puhutaan vähän niin kuin ehdoista, mutta tehtäväpaketti on se virallinen nimi, mitä sitä meidän opetussuunnitelmassa mainitaan. Ja jos hän tekee sen tehtäväpaketin hyväksytysti juhannukseen mennessä ja saa saa niinku sillä painettua sen poissaoloprosentin tarpeeksi alas ja sitten me voidaan siirtää hänet seuraavalle vuosiluokalle. Jos hän tätä pakettia ei tee, eli ne poissaolomäärät jää suorittamattomiksi, ni sit hän jää meillä luokalle.

Mä tiedän et tä on poikkeuksellisesta niinku, koska mä tiedän että meillä tulee sellaisia oppilaita, jotka on saatettu massiivisilla poissaolomäärillä ja prosenteilla, et heidät on vaan siirretty vuosiluokalta toiselle aina, mutta tää meidän koulu ei toimi sillä tavalla. Eli me pidetään kiinni näistä rajoista, et jos jos et jos sä et saa tehtyä tätä tiettyä määrää, niin sit sä et oo suorittanut sitä sun oppivelvollisuutta siltä ajalta et. Et joo kyllä, nä on aika tarkkoja. Et kyl meil joka vuosi muutama oppilas, sanoisin ehkä puolen kymmentä oppilasta tuplaa saman luokan sen takia, et ne poissaolot on niin suuret.”

Osallistuja 1 esitteli heidän koulussaan käytössä olevasta ”tehtäväpaketista”, jonka avulla oppilaat kykenevät kuromaan kiinni opittavia sisältöjä niistä oppiaineista, joista heillä on eniten poissaoloja. Tehtäväpaketin laajuuteen vaikuttaa se, kuinka paljon oppilaalla on kertynyt poissaolotunteja prosenteissa. Heidän koulunsa käytäntö on varsin tiukka, sillä jos tehtäväpakettia ei saa tehdyksi, jää oppilas luokalle.

Osallistuja 3 kokee poissaoloihin puuttumisen olevan luokanvalvojajärjestelmässä haasteellista. Hän kertoo, etteivät aineenopettajat välttämättä tunne oppilaita ja heidän taustojaan kunnolla. Ongelmien ytimiin on vaikeampi päästä kiinni kuin pienluokalla. Hänestä tuntuu, että ajatusmallissa ”tuomme tuen kouluun” hoidetaan ainoastaan ongelman oiretta. Koodausmenetelmän mukaisesti hän kertoi ongelmasta kriittisestä lähtökohdasta, jonka tueksi hän antoi konkreettisia esimerkkejä.

O3: ”Mutta kyllä se tuossa luokanopettajan tai siis luokanvalvojajärjestelmässä yläkoulussa, aika hankala on, että ei se ei se aineenopettaja niinku välttämättä tunne sitä oppilasta, ja tiedä niitä taustoja. Ettei siellä päästä niinku oikein siihen varsinaiseen ongelmaan niin helpolla kiinni tietenkään, mitä me pienluokalla. Että jotenkin sitä oiretta vain hoidetaan, että mietitään tuomme tuen kouluun, mutta eihän siitä niinku lähde se homma, että mutta kyllä siel tiukat on noi, mutta ehkä semmoiset niinku keinot tietyllä tavalla puuttuu sitten. Et sit siinä on juuri tämä, että mikä on sen yksittäisen luokanvalvojan vastuu ja koulun vastuu, mikä on sosiaalityöntekijän vastuu ja mikä huoltajien vastuu, et jos sitä nuorta ei

saa käymään koulussa. Että kyllä nyt ehkä sitten, nyt on vielä varsinkin koronan myötä, niin niin nää vaikuttaa siltä, että määrärahoja on selkeästi lisätty. Niitä tukihenkilöi, jotka käy oppilast niinku hakee kotoa ja niinku kouluun, mut ei nekään toimi, ei ne välttämättä avaa ovea, tai tai sitten ne lähtee ja sit ne kääntyy koulua ovel pois, eikä oo tullut. Että meillä on niinku tälläkin viikolla rinnakkaisluokal just tämmöst, et no niin että oppilas on tullut kouluun ja he ei ensin ilmestynyt, sit se on siinä luokan ovella kääntynyt ja häipynyt taas. Niinku että kyl ne hankalia hommia on sitten.”

Seuraavaksi osallistujilta tiedusteltiin, miten heidän kouluissaan edetään poissaolo-ongelmien suhteen ja voimistuvatko tukikeinot samassa suhteessa poissaolomäärien kanssa. Osallistujista kaksi ensimmäistä eivät vastanneet tähän kohtaa, sillä he esittelivät toimenpiteiden etenemistä jo aikaisemmin. Osallistuja 3 ja 4 puhuivat aiheesta melko positiivissävytteisin ilmaisin. Heidän vastauksistaan kävi selväksi, että ongelman ratkaisemiseksi nähdään vaivaa.

O3: ”Kyllä tietysti yritetään paljon luoda semmoisia yhteisiä toimintamalleja, et varmaan vuosikurssit, tai noi luokanvalvojat niinku seiska, kasi ja ysil, niin ne yhdes palaveeraa jonkun verran ja miettii näiden ongelmien ympärillä. Usein se sitten kyllä kun ne kärjistyy ne ongelmat, niin sitten se siirtyy sil laaja-alaiselle erityisopettajalle se homma jollain tavalla, ja sitten koitetaan saada sitä kautta koukutettua sitten siihen koulunkäyntiin, että usein tehdään niin että tehdään sillanen kevennetty lukujärjestys ja oppilas rupee käymään sit ees muutaman tunnin viikossa vapaa-ajalla sen luona. Ja ja tuota kyllä ne sitten pikkuhiljaa aika monet siihenkin koukuttuu, että kyllä siellä semmoisia hyviä toimintamallei on.

Se mikä tossa vähän tylsä, että kun sä saat oman luokan kanssa ja yksittäisten oppilaiden kanssa sen homman toimimaan, niin vaikka se tapahtuisi joka vuosi, ni siinä on hirveän vähän semmoista niinku mitä sä voisit suoraan kopioida, että siinä ollaan niin paljon niinku sen persoonan kanssa töissä, ja jollain tavalla se luottamuksellinen suhde, ilman sitä ei ole mitään mahdollisuutta ja sitten että se luokka ja ryhmähenki se kaveripiiri muodostuu semmoiseksi, että sinne on tosi kiva tulla sinne kouluun. Niitä on vaikea niinku jollain tavalla sitten kopioida että yleistää, että tuota siinä olisi tosi paljon niinku duunia tehtävän kyl viel.”

O4: ”No tuota nää on hirveän tapauskohtaisia miten niihin puututaan, että semmoista tietyllä tavalla yhdenmukaista, selkeä sapluunaa joka päätisi kaikkiin, niin semmoista ei ole olemassakaan eli poissaolojen syyt on niin äärimmäisen moninaiset, että semmoista automaattitoimintoa ei oikeastaan voi olla olemassa mun mielestä. Että että jokaisen oppilaan kohdal katsotaan se hänen tilanteensa ja katsotaan että mikä siinä on sitten se paras ratkaisu, ja ja tuota yksi sellainen haaste mikä tässä on ollut ja on ehkä vieläkin, se on vähän ehkä parantunut, mutta mutta tuota kun me tehdään lastensuojeluilmoitus siitä että lapsi on niin paljon pois, eikä me saada sitä tilannetta korjattua, niin lastensuojelupuoli on katsonut että se ei ole vielä mikään ongelma, että lapsi on pois koulusta. Että että

tuota, niin kun me ei ilmoiteta että meidän huoli on siis siinä että lapsi ei tule kouluun, tulee vastaus että onko joku muu niinku ongelma, joka me voitaisiin nimetä, koska tämä ei vielä heillä oo vielä. Niinku se juttu mun mielest se sitten taas on iso juttu. Se et jää pois koulusta, niin sehän on niinku oleellinen asia siinä tilanteessa, että jotain on pahasti pielessä.”

”Tämä on vähän parantunut nyt viime aikoina ja ehkä niinku Turussa se tilanne on parantunut sen takia, et Turun kaupunki tuossa reilu vuosi sitten loi oman tämmöisen poissaoloihin puuttumisen mallin, jossa niinku tiivistettiin jo siinä valmisteluvaiheessa yhteyksiä sosiaalitoimen kanssa. Me saatiin ehkä se viesti sinne että se on itseasiassa lapselle ihan hirvittävän suuri ongelma jos ei tuu kouluun, niin niin se sosiaalitoimen kanssa tehtävä yhteistyö on äärimmäisen tärkeitä isoimmassa osassa tapauksista ja ylipäättään semmoinen moniammatillinen yhteistyö, jolla pystytään sitten puuttumaan niihin poissaoloihin.”

Osallistujien vastauksista oli huomattavissa paljon yhteneväisyyttä etenemismallien suhteen. Nopea reagointi ja moniammatillinen yhteistyö olivat merkittävimpiä esille nousseita teemoja. Aikaisempiin kysymyksiin annettujen vastausten perusteella voi todeta koulujen henkilökuntien jäsenillä olevan kokemuksia eri tavoin toteutetuista poissaolo-ongelmiin puuttumisista. Poissaolo-ongelmien syiden ollessa moninaisia täytyy käytössä olla myös erilaisia puuttumismalleja. Turun peruskoulujen mallinkin mukaisesti tämän tyylistä harkintaa ja arviointia tulee tehdä (Turku sivistystoimiala 2020). Osallistuja 3 ja 4 esittelevät kriittisin ilmaisin, miten hankalaa on kopioida toimivia menetelmiä toiselta luokalta tai oppilaalta toiselle. Jollekin luokalle tai oppilaalle toimineet keinot eivät välttämättä toimi toisessa tilanteessa laisinkaan.

Koulun toimintamalleihin liittyen haluttiin selvittää, millaisilla kokoonpanoilla kouluissa puututaan ongelmiin poissaolojen ilmetessä. Lisäksi haluttiin selvittää, löytyykö kouluista jotain erikseen luotuja ryhmiä kuten Reidin mallissa, joiden vastuulla on selvittää poissaoloihin liittyviä asioita (2014, 103). Koulunsa psykologina työskentelevä Osallistuja 1 kertoo ensimmäisen puuttumisen olevan pääsääntöisesti luokanvalvojan vastuulla. Hän toteaa kuitenkin heidän koulussaan suoritettavan paljon ei suunniteltua yhteistyötä. Heillä on yleisellä mittapuulla hyvin resursoitu koulu, jossa on käytössä kaksi koulupsykologia ja koulukuraattori, jotka työskentelevät ainoastaan heidän koulussaan. Hänen mukaansa oppilashuolto on siis hyvin tavoitettavissa koko ajan, minkä lisäksi hän seuraa kerran viikossa koko koulun oppilaiden poissaoloja ja ottaa näistä tarpeen tullen yhteyttä luokanvalvojiin ja selvittelee tilannetta. Heidän rehtorinsa on myös aktiivisesti mukana oppilashuollon

toiminnassa ja muistutteleekin usein henkilökuntaa tarkistamaan poissaoloprosentteja sekä tiedottaa asioista koteihin.

O4: ”No meillä siis sen se seurantavastuu on luokanopettajalla ja luokanohjaajalla, et se on niinku se ykkönen. Mutta sitten kun luokanohjaaja tai luokanopettaja havaitsee nää runsaat poissaolot jonkun kohdalla, niin sitten se on riippuu vähän siitä tilanteesta. Ni onk se sitten terveydenhoitaja vai onk se kuraattori, yleensä se on molemmat. Eli siinä kootaan tämä niin sanottu moniammatillinen ryhmä, jossa sitten on mukana ne tahot, jotka katsotaan että siin on tärkeää olla, että usein siinä on tosiaan terveydenhoitaja ja siinä on kuraattori mahdollisesti, jompi kumpi apulaisrehtoreista tarvittaessa, mutta aika usein se on niin et se on se luokanohjaaja ja sitten nää oppilashuollon edustajat, jotka siin sit on ja sitten selvittää.”

Osallistujien vastauksissa ei ollut eroavaisuuksia sen suhteen, mikä taho reagoi oppilaiden poissaoloihin ensimmäisenä, vaan kyseessä oli aina luokanvalvoja. Kolme neljästä osallistujista mainitsi myös moniammatillisen ryhmän (MAR) mukaan tulon ratkaisemaan ongelmaa seuraavassa vaiheessa, jota ohjeistetaan myös Turun yhteisessä mallissa (Turku sivistystoimiala 2020). Jokaisessa vastauksessa nousi esille henkilökunnan välillä tehtävän yhteistyön tärkeyden. Melko nopeasti ongelmatilanteen havaitsemisen ja arvioinnin jälkeen mukaan tulee muitakin ammattilaisia kuten koulukuraattori tai terveydenhoitaja. Jokainen osallistuja kertoi aiheesta positiivisin ilmaisuin, joita he tukivat esimerkein.

Seuraavaksi osallistujilta tiedusteltiin, löytyykö heidän kouluiltaan joitain läsnäoloon ja poissaoloihin liittyviä käytänteitä, jotka eroavat tyypillisemmistä toimintamalleista. Kysymyksen esittämisvaiheessa esimerkiksi annettiin Reidin (2014) mainitsema palkitsemisjärjestelmä, jossa oppilaat saavat hyvistä läsnäolotilastoista erilaisia palkintoja. Kolme neljästä vastanneesta kertoi, ettei heillä ole tämän tyyllisiä toimintamalleja lainkaan käytössä ja suhtautuivat esimerkkinä annettuun palkitsemisjärjestelmään koodausjärjestelmän mukaisesti kriittisesti, vaikka antoivatkin perusteita sen tueksi. Osallistuja 1 kertoi esimerkin tyyllisen palkitsemisjärjestelmän sotivan koulun arvoja vastaan. Heillä ei palkita siitä, että hoitaa oman työnsä. Rehtorina työskentelevän toisen osallistujan koulussakaan ei ole käytössä vastaavanlaisia käytäntöjä. Hän kokee ajatuksen palkitsemisjärjestelmästä mielenkiintoiseksi ja mahdollisesti toimivaksikin, muttei ole ikinä törmännyt vastaavan käyttöön.

Osallistuja 3 kertoo, että heidän koulussaan osalla luokanvalvojilla on käytössään vastaavanlaisia toimintamalleja kuin esimerkkinä annettu palkitsemisjärjestelmä. Hänen

mukaansa luokanvalvojat käyttävät aikaa näiden pohdiskeluun ja palkitsevatkin oppilaitaan eri keinoin, mikäli koulunkäynti sujuu toivotulla tavalla. Hänen mukaansa tämän tyylliset mallit sopivat paremmin alakoulumaailmaan ja niitä on siellä helpompi toteuttaa kuin luokanvalvojajärjestelmässä.

O3: ”Kyllä osalla luokanvalvojist on, että riippuu vähän siitä siitä tuota, mitä porukkaa sinne on kerääntynyt. Mutta aika usein huomaa niin, että seiskaluokan luokanvalvojat istuu alas ja ne oikeasti keksii tällaisia juttui, et sitku sitku se luokka toimii ja siellä käydään oikeasti säännöllisesti ja yksittäisten oppilaiden kanssa, niin sitten ne voi olla jotain tällaisia palkintojuttuja. Mutta ehkä se on helpompi alakoulussa järjestää, jos jos se niinku oma luokanopettaja ni hoitaa sitä hommaa, että siellä on kyllä huomattavasti enemmän helpompia semmoisia niinku tapoja, et sit sit on joku extra iltapäivä tai on joku leffa hetki tai mennään jonnekin tai muuta. Ja siellä se tehdään aika usein sillai oikeen visuaaliseksi, niitä on kaikkeneköisiä juttuja, jotai junavaunui mitä rakennetaan luokan katon yläreunaa ja muuta tällaista näin ja kerätään mihin tahansa liittyen. Mut aika huonosti noit niinku kanssa yläkoulunjärjestelmään jollain niinku fiksattavana, sitten niitä luokanohjaajan tuntei on tosi vähän nykyisin, että jos se on luokanvalvoja aineenopettaja niin ei se välttämät opeta kaikkia oppilaita siinä ryhmässä ees.”

Tämän jälkeen osallistujat pohdiskelivat moniammatillisen yhteistyön ja kolmiportaisen tuen käyttöä poissaolojen näkökulmasta. Jo useammasta aikaisemmasta vastauksesta käy ilmi, että moniammatillisuus on yksi tärkeimmistä asioista laadukasta tukea tarjottaessa. Jokainen vastaajista on antanut positiivissävyytteisiä mainintoja ja esimerkkejä moniammatilliseen yhteistyöhön liittyen. Kolmiportainen tuki ei suoranaisesti ennen tätä ole tullut esille.

O3: ”No kyllä ne aina menee sen mukaan, että että aika nopeasti sitten jos on jotain, niin sitten pitää sit yleisestä tuesta siihen tehostettuun tukeen siirtyy, kun tietyt poissaolomäärät niinku täyttyy ja sitten jotta voidaan jotain muita toimenpiteitä olla, niin sitten sinne pitää tiettyjä juttuja tapahtuu, että että tarjotaan tukiopetusta ja sitten ehkä sitä että laaja-alaista laaja-alaisen erityisopettajan tukea jossain yksittäisessä oppiaineessa. Koitetaan löytää niitä kipukohtia, että mikä se nyt on, joka sit niinku eniten harmittaa ja koitetaan ratkaista ne jutut ja keventää niiden oppiaineiden kannalta, että kyllähän se yleensä puuroutuu se koulunkäynti sitten aika nopeasti, ja sitten jos sieltä niinku löytää ne muutamat oppiaineet, jos ne saa ratkaistua niin, että ne ei paina mieltä, ni sitten sinne kouluun on helpompi tulla. Sit taas, että aika usein siin se laaja-alainen erityisopettaja sitten tärkeässä roolissa kyllä.”

O4: ”Tottakai sitten jos oppilas on ollut tai on paljon poissa, ni meidän pitää miettiä hänelle tukitoimia, mutta sekin taas riippuu sitten siitä, me ollaan aika

niinku, se mikä meidän talossa on poissaolojen semmoinen harmittava syy, on se että vanhemmat anoo lomii ylimääräisiä lomii vapaata ja siinä ollaan otettu aika tiukka linja. Että tuota se on sitten vanhempien vastuulla sen loman aikainen opettaminen ja ja näin edelleen, mutta että sitten jos ajatellaan ylipäättään että joku oppilas on paljon poissa, niin tottakai hän saa sitten tukea kun hän tulee takaisin, mut et se että miten se kolmiportainen tuki siinä niinku tulee niin... Mä jäin nyt miettimään sitä, että onks me niinku tavallaan poissaolojen takia tehty mitään siirtoja mihinkään tuen portaalle, niin enpä usko, se on niinku se syy siirtää ketään mihinkään. No joo siis sellaisessa tapauksessa, että oppilaalla on esimerkiksi jonkun asteisia psyykkisiä ongelmia, sen takia hän ei pysty tulemaan kouluun, niin semmoisissa tilanteissa toki ollaan siirretty tuen portaalta toiselle, koska sitten jos ollaan siirretty oppilas, vaikka haettu hänelle pienryhmän paikkaa toiseen kouluun tai sairaalakoulupaikkaa, niin toki silloin sitten hänelle on tehty erityisen tuen asiakirjat kuntoon. Että että semmoisissa tapauksissa toki ollaan tehty. Niitä ongelmia on varmasti jotain muitakin ja usein on tehty jo joku tuen siirto siinä kohdassa, kun sitten tulee nää poissaolotkin vielä kuvioihin mukaan.”

Osallistujien kouluissa oli käytössä paljon toistensa kanssa samankaltaisia toimintamalleja, mitä tulee moniammatilliseen yhteistyöhön. Merkittävimmin esiin nousi moniammatillisten ryhmien (MAR) toiminta, joka mainitaan Turun yhteisessä poissaoloihin puuttumisen mallissakin (Turku sivistystoimiala 2020). Lisäksi mainintoja tuli myös sosiaalitoimen ja lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Näissä tapauksissa oppilaille usein oli jo entuudestaan jonkinlainen kontakti yllä mainittuihin tahoihin tai sellainen oli syntymässä runsaiden poissaolojen takia. Kouluakäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksessa painotetaan myös useaan otteeseen koulun ulkopuolisten tukimuotojen tärkeyttä (Määttä, S. ym. 2020, 29). Mielenkiintoista on, että kaksi vastanneista (O1 & O4) toivat ilmi tyytymättömyyttään kyseisiin tahoihin kriittisin ilmaisin, joita he tukivat esimerkein. Ongelmaksi koettiin muun muassa se, ettei oppilaiden poissaoloja koettu tarpeeksi vakavaksi asiaksi aloittaa toimenpiteitä heidän suunnaltaan.

Kolmiportaisen tuen ei koettu täysin liittyvän poissaolo-ongelmien hoitoon. Kolmiportaista tukea ja sen eri tehokkuuksien väleillä siirtymistä edellytti usein myös muunlaiset ongelmat kuten oppimisen vaikeudet ja psyykkiset ongelmat. Esimerkiksi osallistuja 4, jonka työuran aikana kolmiportainen tuki on tullut käyttöön, ei muista yhtäkään tapausta, jossa oppilas olisi siirretty tuen portaalta toiselle pelkästään poissaolojen vuoksi.

Tukitoimiin liittyen haluttiin lisäksi selvittää, jatkuvatko ne edelleen, vaikka oppilas alkaisikin käymään taas säännöllisesti koulua. Kolme neljästä osallistujasta antoivat positiivisia ilmauksia siitä, miten heidän koulujensa tukitoimet jatkuvat edelleen, vaikka suurimmasta

ongelmasta olisikin päästy eroon. Erityisopettajana työskentelevä osallistuja 3 suhtautui asiaan hieman kriittisemmin ja uskoi tuen loppuvan melko nopeasti oppilaan koulunkäynnin palattua normaaleille urille.

O1: ”Tavallaan pyritään tukemaan sitä niin kuin koulunkäynnin säännöllisyyttä ja jatkuvuutta. Ja tietysti ehkä niinku vielä herkemällä silmällä esimerkiksi sit oma opettaja sitten seuraa seuraa niitä poissaoloja ja puututaan vielä nopeammin sitten. Että jos jos niitä vaik luvattomia rupee tulemaan toki, meillä on on myös se että, no tietysti se on ehkä monessa muussakin koulussa, mutta ehkä meillä on keskimääräistä enemmän, että huoltajat kuittaa luvalliseksi sellaisia poissaoloja, jotka oikeasti oikeasti on luvattomia. Et siin täytyy aika paljon tietysti välillä tosiaan pohtia sitä, mikä mikä on sellaista et mikä on se luvaton ja mikä on se niin sanottu luvallinen. Että joo, siis pyritään toki tukemaan tukemaan ihan ihan samalla tavalla niinku sanotaan, et ennemmin ne keinot jotka on saaneet hänet palaamaan kouluun, niin niin toki ne tukikeinot myös jatkuu.”

O2: ”Kyllähän siinä lainsäädäntö niinku määrittelee aika tarkkaan tietty. Siinä niinku erityisopettajat on tärkeässä roolissa. Sithän tuota oppilaalla aina, ihan niinku taas perusopetuslain mukaan, oikeus saada tukiovetusta silloin kun tilapäinen. En muista, onko se kuustoist pykälän vai 17, jompikumpi, niin siellä se on ihan suoraan sanottu, että sitten kun tarve tarve niinku pystytään osoittamaan, niin sitten tukiovetusta annetaan. Ja jos jos sulle joku reksi sanoo tässä kohtaa, että joo annetaan niin paljon kuin tukiovetus kiintiössä on tuntei, se on sitten ihan hölönpölo puhetta. Et tota sitä on annettava, on siihen niin sanotusti rahaa tai ei.”

O3: ”Vaikea sanoa. Kyllä mä luulen että että siinä ikävä kyllä on niin, että sitten kun hommat rupeaa sujumaan, niin niin sitten se jollain tavalla se unohtuu tai sitten siellä on kuitenkin niitä muita oppilaita ketkä vaatii paljon duunia, niin sitten se painopiste siirtyy aika nopeasti niihin kyllä. Nyt sitten meillä tietysti ihan eri tavalla pienluokil toimii tos noin, ku me ollaan semmoisessa niinku luokanopettajajärjestelmässä, että että meillä tietysti se on sit ihan jatkuvaa se se tuki ja touhu.

Se mikä tuolla vähän harmi tuol yleispuolelle, että se niinku erityiseen tukee siirtyminen, niin se nyt varmaan toteutuu jollain tavalla, mutta esimerkiksi oppiaineitten yksilöllistäminen ja sitä kautta sen koulunkäynnin niinku keventäminen, niin se on niinku loppunut käytännössä kokonaan yläkoulusta. Että mä en tiedä, onko koko meidän koulussa, niin siis ei meil oo ku ihan niinku yhden käden sormil laskettava oppilait, ketkä on yleisopetuksessa ja niin että niil olisi siellä yksilöllistä yksilöllistetty joku oppiaine, että se on tehty vähän hankalaksi ja kummalliseksi se systeemi, että et se oppiaineen yksilöllistäminen niin hyväksytään käytännössä virastossa vasta sitten kun ne kaikki tukimuodot on käyty läpi. Yks kriteeri siinä on, että oppilas ei saa hyväksytyä oppiainetta, niin siis tai hyväksytyä numeroa siitä oppiaineesta.

Sen niinku se pitäisi jotenkin muuttaa se systeemi, että että millä sen saisi niin että että se ei ole kiinni siitä että joku antaa sen nelosen, oikeasti niin että löytäisi niinku sen tavan, niinku keventää sitä koulunkäyntii muutenkin. Ne nyt on noin ruotsi, matikka, enkku ne klassiset kolme, et useimmiten ne on ne, mis olisi tarvetta sitten yksilöllistää ne.”

Haastateltavien mukaan useassa koulussa tukitoimet jatkuvat poissaolleen oppilaan palattua takaisin koulun pariin. Kaksi neljästä kertoivat, että tällaisen oppilaan koulunkäyntiä seurataan paluun jälkeen tarkemmin ja mahdollisiin ongelmiin puututaan aikaisempaa nopeammin. Kaikkiaan osallistujat kokivat tuen jatkumisen periaatteen tärkeäksi, vaikka esimerkiksi yhden osallistujan (O3) kohdalla koululla ei aina ollut resursseja jatkaa tukimuotoja.

Koulujen toimintamalleista haluttiin myös saada selville, paljonko nähdään vaivaa poissaolokäytänteiden kehittämiseksi. Kysymys pohjautui Reidin poissaolokäytänteitä käsittelevään teokseen (2014, 102). Kysyttäessä asiasta, osallistujat olivat positiivisesti yhtä mieltä siitä, että kehittämistyön eteen nähdään vaivaa.

O2: ”Täällähän niinku, ihan väistämättä jouduttu kehittää näitä systeemejä, niinku veivaamaan (koulun ollessa melko uusi). Et aloitetaan mallilla A ja sitten kun huomataan et ei, ni sitä säädetään b ja siihen ja sitten ollaan jo aakkosis niinku aika pitkäl. Et joo ihan yksinkertaista, että aina kun huomataan ja on se huomaaja kuka vain, että tämä ei ole nyt hyvä, niin sitten tämä veivataan uuteen. Ja sitten katsotaan, että no millaiset tulokset ovat. Pitääkö veivata, että kyllä mä sanoisin, että tästä tästä niinku puhtaasti toteutuu sitten tieks tämmöinen, niinku jatkuvan kehittämisen periaate. Maaailma muuttuu, niin kyllä näittenkin systeemien, täytyy muuttuu.”

O3: ”No me ollaan yritetty ehkä niin, että että meidän pienluokanopettajien keskuudessa niin meidän palavereissa ja muissa, niin me kyllä keskustellaan ja koitetaan niinku aika paljon tehdä sen eteen työtä. Meillä oli nyt semmoinen aika iso porukka meidän koulusta, jotka lähettii Hesaa, oltiin semmoisessa ku hemmasittare-koulutuksessa, niin sitten olin tästä näin ja siitä oli sit keskusteluja ja ajatus oli, että että meidän pitäisi kehittää jonkun näköinen niinku tiimi sinne kouluun, joka toimisi vähän samal taval ku se kiva-tiimi siinä kiusaamisen vastaisessa, mutta se olisi sitten tämmöinen hemmasittare-tiimi, joka keskittyisi pelkästään siihen että se lähtisi sit ratkaisemaan näitten oppilaitten ongelmia, että oikeasti lähtisi tutustumaan että mistä johtuu ja kaikki taustat selväksi, että mietittäisiin että mikä siellä on taustalla ja lähettäis ratkaisee.

Että että se että joku yksittäinen aineenopettaja, joka sattuu ole luokanvalvoja käyttää siihen tämmöisen määräraikaa, niin niin ihan yhtä vaikeata kuin jos

kiusaamisen vastaisessa työssä, ni tässä on ehkä vielä vaikeampi saada aikaiseksi jotain, että jotenkin toivoisi että tällöinen samalla tavalla ku toi kiva-koulu on tullut, että ei olisi huono ollenkaan että se lähtisi jostain yliopiston tutkimuksesta ja muusta ja kehittämisestä ja sitten saataisiin jalkautettua taas jotain tällöistä mallia, jota opetettaisiin kouluille, että jokainen koulu lähtisi yksin kehittää jotain malleja, olisi aikaa panostaa siihen niin että siitä tulee hyvä ja laadukas, ja sitten toisaalta sehän on esimiehestä kiinni, että ei ne tuolla toteudu tällöiset jutut jos ei esimerkiksi rehtori ota sitä sitten vaikka meidän 2 tai 3 vuoden seuraavaks yhdeks päätavoitteeksi ja laitetaan siihen aikaa ja sitä yhteistä juttua. Että että siinä on kyllä paljon tekemistä vielä, että ei ei mun mielestä ole kyllä laadukkaasti hoidettu vielä toi asia.”

Mielenkiintoa herätti toisen osallistujan antama vastaus, jonka mukaan heidän koulussaan toteutetaan jatkuvan kehittymisen periaatetta. Positiivista on, että heidän koulussaan ollaan muutoksille avoimia ja alttiita kehittymään. Osallistujista kolmas kertoi heidän koulussaan toteutettavan tiimityöskentelyä poissaolo-ongelmien vastaisessa taistelussa. Hän nostaa kuitenkin esille saman epäkohdan, joka tuli esille myös Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoituksessa, ettei merkittävään kehittämistyöskentelyyn ole mahdollisuuksia ilman resurssien kohdennusta (Määttä, S. ym. 2020, 29.). Yhteistä kaikilla vastaajilla oli, että kehitystyötä tehdään ja yleisimmin ryhmissä.

Koulujen yleisiin poissaolokäytänteisiin liittyen haluttiin saada selville, kuinka paljon kouluissa tehdään tiedotustyötä, josta käy ilmi koulun asennoituminen poissaoloihin. Kysymys pohjautui myös Reidin poissaolokäytänteitä käsittelevään teokseen (2014, 102). Yleinen kanta oli, että jokaisen osallistujan koulu tiedottaa asiasta oppilaille ja heidän huoltajilleen. Aiheesta annettiin positiivisia mainintoja ja se koettiin tärkeäksi. Keinoiksi esitettiin Wilmaviestein tiedottamista, vanhempainkokouksia ja yksittäisille ryhmille erikseen tiedottamista.

O3: ”Joo kyllä meillä on se käydään aina sitten kun on toi vanhempainkokous, niin yleensä ne käydään niissä läpi ja se toimintamalli esitellään, mikä koulul on, että mitkä ne rajat on ja milloin puututaan ja mitkä ne toimet, että kyllä sitä tiedotetaan heti seiskoille alussa. Ja sitten sama juttu taitaa olla niin, että välillä kun ne päivämäärät lähestyy, niin sitten siitä voi mennä yleinen wilmaviesti, et nyt koulussa tarkastetaan näitä poissaoloja, että tänä ja tänä päivämääränä, ja sitten siinä tulee semmoinen muistutus sit siitä, että mikä se mitkä ne rajat ja ne toimintamallit on, että kyllä kotien pitäisi aika hyvin olla tietosia siitä, etenkin varmaan sen takia että kun tämä tuli uutena nyt muutama vuosi sitten tämä malli, ni osal huoltajilla nousi karvat pystyyn aika nopeasti, että että ruvetaan

puuttumaan ja onko lastensuojeluilmoitusta ja muuta, varsinkin sitten jos oli niin että oppilas oli oikeasti vaikka ollut paljon sairaana tai jotain muuta tämmöistä. Että tota et sitten varmaan ymmärrettiin, että sitä tiedotusta pitää niinku antaa enemmän, ettei sit tule semmoisia väärinkäsityksiä, että joku rupee sekaantumaan meidän perheen asioihin ja heille ei kuulu nyt et.”

Tämän jälkeen osallistujilta kysyttiin heidän koulujensa rakenteista ja säännöistä, jotka edistävät oppilaiden pysymistä koulun alueella päivän aikana. Kysymys pohjautui Reidin poissaolokäytänteitä käsittelevään teokseen (2014, 102). Jokainen osallistuja koki omien koulujensa piha-alueiden rakenteiden mahdollistavan oppilaiden toimivan valvonnan välituntivalvojien roolia väheksymättä. Kaksi osallistujaa mainitsi seuraamuksista, joita tulee, kun oppilaat lähtevät luvatta koulun alueelta.

Kolmas osallistujista mainitsi kriittisin sanankääntein mielenkiintoisesta ilmiöstä, jossa koulun oppilaita viettää koulussa aikaa, mutta ei käy oppitunneilla. Hänen mukaansa kyseisten oppilaiden seuraaminen on hankalaa yläkoulun rakenteen vuoksi ja heidän piiloutuessa ympäri koulua. Vastaavanlaista mainintaa ei ole aikaisemmin tullut vastaan teoriakirjallisuudessa.

O3: ”Voi olla semmoista porukkaa, jotka niinku viettää koulussa aikaa mutta ei ole oppitunneilla. Ne keksii tämmösiä piilopaikkoja, missä ne hilluu, sit ne käy syömässä ja tällä tavalla, että nekin on ollut sillasi vähän hankalia, että että kenellä on aikaa koulupäivän aikana puuttua siihen, kun kuitenkin sä opetat sitä omaa luokkaa ja sit se opettaja laittaa sen poissaolomerkinnän ja sitten seuraavaa opettaja ottaa taas luokan vastaan, laittaa sen poissaolomerkinnän ja ketään ei niinku pääse kiinni siihen, että kyseinen oppilas voi pyöräillä koulussa koko ajan, mutta he ei oo oppitunneilla.”

Osallistuja 4 kertoo heidän koulunsa sisätilojen olevan tällä hetkellä niin mieluisat, etteivät oppilaat meinaa lähteä koulupäivän jälkeen kotiin. Ongelmaa, jossa oppilaita tarvitsee ohjata lähtemään koulusta koteihinsa, voitaneen pitää kuitenkin positiivisena ongelmana. Toivon mukaan koulun viihtyisyys vaikuttaisi myös siten, että oppilaat ovat motivoituneita käymään oppitunneillakin.

O4: ”Mä sanoisin niin että sisätilat ovat hyvin houkuttelevat peruskorjauksen jälkeen ja ne on sen verran houkuttelevat, että mehän siis ajetaan oppilaita täältä neljän jälkeen ulos, kun he eivät halua lähteä kotiin. Tämän tyyppisiä haasteita. Mitä tulee koulun piha-alueeseen, ni joo meillä on hyvin hyvin tuota tämmöinen piha, jota on helppo sinänsä valvoa.”

Neljännessä Reidin poissaolokäytänteitä käsittelevään teokseen pohjautuvassa kysymyksessä selvitettiin koulujen opetussuunnitelmien antamia joustavia mahdollisuuksia opiskella, jotka ulottuisivat myös koulun ulkopuolelle (2014, 102). Osallistujille annettiin kysymyksen esittelyvaiheessa esimerkiksi työkokemukseen liittyvät kurssit, yksilölliset rästitunnit aamuin tai iltapäivisin ja joustavan perusopetuksen tyylinen oppiminen. Vastauksista kävi ilmi, että kouluilla ei ole kovinkaan paljon vastaavia vaihtoehtoisia tapoja oppia, vaikkakin joitain joustoja tehdään.

O1: ”No oikeastaan ei. Et et jotenkin tän koulun filosofia lähtee siitä, että ne säännöt on kaikille samat, että tääl ei hirveästi niin kuin.. Se ei vaan jotenkin sovi tähän koulun tyyliin, että täällä hirveästi lähettäis tekemään yksilöllisiä ratkaisuja. Täällä on ihan jotain yksittäisiä oppilaita, jolla saattaa olla lyhennetty koulupäivä niin että he voi niin huonosti, mutta että muuten me lähdetään siitä ajatuksesta että että me ollaan kuitenkin, me vaaditaan koulun niinku oppilaiden yleisopetuksen oppimäärän suorittamista ja siihen kuuluu esimerkiksi paikallaolo. Et täällä suhtaudutaan aika nuivasti siihen, että olis vaikka kahden tunnin koulupäivä.”

Osallistuja 2 kertoo joustavien ratkaisujen olevan merkittävä tapa toimia tänä päivänä, jotta oppilaita saadaan kiinnitettyä kouluun. Hän esittelee aihetta oikeusturvankin näkökulmasta, jonka takia on ensisijaisen tärkeää dokumentoida tehdyt toimenpiteet ja päätetyt asiat. Lisäksi hän toteaa, että esimerkiksi puhelimessa ei ole järkevää sopia toimenpiteistä.

O2: ”Tämä on niinku äärimmäisen tärkeä nykyään. Niinku niin tavallinen tapa toimii, että tehdään justiin sorvattua ratkaisuja, että saadaan niinku porukat narun päähän uudestaan kiinni. Ei siis narun jatkeeksi, vaan narun päähän. Niin tota viittaaan tällä päiväkotinaruun. Se sellaisii tehdään ja laki velvoittaa sen. Ja se on kuitenkin niinku myös hallinnollinen prosessi. Se on tämmöinen niinku oppilaan, opettajan ja myös huoltajan tämmöinen oikeusturvaan liittyvä juttu, että siitä tehdään asianmukaiset kupongit ja kaikki tietää, et tätä nyt on tästä tarjolla. Ne kirjataan ja oppimissuunnitelmaan ja ja tehdään hallinnollinen päätös, missä on muutoksenhakuoikeudet ja kaikki muut. Ni tuota se on oikeastaan se niinku tärkein väline, se että sen ulkopuolella tekeminen on siinä mielessä vähän riskiä, varsinkin jollei synny mitään niinku kirjallista dokumentaatiota, mihin voidaan sitten jälkikäteen vedota. Että jos joudutaan vaikka tutkii niinku myöhemmin, että onko tässä toimittu niinku niinku pitäis. Että semmoisia niinku, että sovitaan nyt vähän puhelimessa että tehdään näin. Niin ei ei ei silleen, että koska siinä kaikkien oikeusturva vaarantuu siinä.”

Reidin teoksen pohjalta tehdyistä kysymyksistä viides ja viimeinen jätettiin kysymättä jokaiselta osallistujalta, sillä siihen saatiin vastaus aikaisempien pohjalta.

5.2 Käytössä olevien toimenpiteiden ja toimintamallien koettu tarkoituksenmukaisuus

Tutkimuksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen lähdettiin selvittämään vastauksia viiden haastattelukysymyksen pohjalta. Tämän osion ensimmäinen kysymys käsittelee osallistujien kouluissa käytettyjen toimintamallien koettua tehokkuutta, eli onnistutaanko niiden avulla saamaan kouluikäymättömät oppilaat palaamaan koulun pariin. Toisessa kysymyksessä kartoitetaan, tuleeko toimintamalleilla jokainen poissaoloista kärsivä oppilas huomioiduksi. Lisäksi selvitetään osallistujien ajatuksia siitä, miten koulun henkilökunta osallistuu läsnäolotilastojen kohennukseen. Mielenkiinto kohdistui myös osallistujien kokemuksiin toimintamallien selkeydestä ja niiden toteuttamiseen saadusta tuesta. Viimeisenä vuorossa on kysymys, joka kannustaa osallistujia esittämään ideoitaan siitä, miten he kehittäisivät koulunsa toimintamalleja, jos ei tarvitsisi huolehtia resurssien riittävydestä.

Ensimmäinen osallistuja kertoo, miten heidän koulussaan on vuosittain oppilaita, jotka eivät yksinkertaisesti käy koulua lainkaan. Voitaneen siis todeta, ettei ainakaan kyseisiin oppilaisiin koulun käyttämät toimintatavat tuo toivottua vaikutusta, eli koulunkäyntiin osallistumista. Vaikuttaa siltä, ettei koululla ole yksinkertaisesti keinoja auttaa oppilasta, jonka motivaatio koulua kohtaan on mitätön. Myös Kouluikäymättömyys Suomessa – tilannekartoituksessa nousee esille mainintoja siitä, miten koulujen toimintamallit eivät yksinkertaisesti tehoa oppilaisiin, jotka eivät sitoudu tukitoimiin tai niistäkään huolimatta tule kouluun (2020, 25).

O1: ”Meillä on aina joka vuosi semmoisia oppilaita, jotka he ei vaan käy koulua ja heidän kanssa on keskusteltu. He sanoo että ei ole ei ole niinku koulussa ei ole mitään mikä työntää heit sinänsä pois, ei ole kiusaamista ei ei liity kouluuntuloon mitään ahdistusta, ei mitään semmoista, mutta ei vaan nappaa, ei oo motii. Niin tuota siinä niinku koulun keinot sitten on aika vähäiset tietyllä tavalla, että että tai sanotaan, ettei ainakaan meidän koulussa ei ole semmoista semmoista sitten niin kun.. Mä oon puhunut paljon täs niinku meidän koulun filosofiasta ja siitä ajatuksesta et koulua käydään. Niin niin tuota semmoisen oppilaan saaminen tänne kouluun koulun keinoin on aika vähäinen, että kyllä meil tällä hetkellä roikkuu meidän listoilla muutamia oppilaita, jotka ei ole käynyt koulua koko vuonna. Ja osa ei viimekään vuonna, et sitten meil toki jos rupee 16 vuotta tulemaan täyteen ni sit me ohjataan pyytämään erotodistus ja hakeutumaan iltalukioon sitten.”

Erityisluokanopettajana toimiva osallistuja 3 on ensimmäisen osallistujan kanssa kriittisin ilmaisin samoilla linjoilla sen suhteen, että hänkin kokee koulun olevan ”aseeton” joidenkin kouluakäymättömien oppilaiden suhteen. Hän mainitsee siitä, miten koulun jokaisessa luokka-asteella on oppilaita, jotka eivät käytännössä käy laisinkaan koulua. Tämä on valitettavan yleinen ongelma turkulaisissa kouluissa. Suuria poissaolomääriä omaavat oppilaat ovat selkeä indikaattori sille, etteivät käytössä olevat toimintamallit toimi aukottomasti.

O3: ”Mulla on vähän semmoinen olo, että aika aseettomia tällä hetkellä ollaan. Et juuri niinku mä sanoin, et kyl mä aina välillä käyn kattoo esimerkiksi kaikki kasiluokat meidän koulusta läpi, niin siel on jokaisel luokalla on yksi viiva kolme oppilasta, kenel rupee olee sillee sit neljää – kuuttasataa poissaolotuntia tähän aikaan lukuvuodesta, mikä tarkoittaa että ne ei käytännössä käy koulua ollenkaan. Että että se selkeästi osoittaa sen, että ei se oikein toimi. Nythän tehtiin koko Turun laajuisesti, niin tehtiin tämmöinen tarkastelu, missä oli sit sairaalakoulun ja muun mukana ja ja siinä oli sitten tilastoa siitä, että että kuinka paljon tämmöisiä kouluakäymättömiä oppilaita sitten ylipäätään on, niin kyllä se tilanne aika samaan tapaan niinku oli kaikissa Turun yläkouluissa. Meidän koulu nyt ei ollut missään nimessä siellä niinku parhaimmasta päästä, että päinvastoin, että että yllättävän huono tilanne oli verrattuna sitten muihin kouluihin kans.”

Toinen haastatteluvaiheeseen osallistuneista rehtoreista (O4) kertoo positiivisin ilmaisin, miten heidän koulunsa toimintamallien ovat olleet tehokkaita ainakin haastatteluun asti. Hän myös esittää huolensa kahdesta oppilaasta, joiden poissaolo-ongelmien selviämisestä ei voi olla varma. On huolestuttavaa, miten kaksi kolmesta vastauksen antaneesta henkilöstä koki, ettei jokainen oppilas saa tarvitsemaansa tukea, eli heidän käytössään olevat mallit eivät olleet toimineet näiden suhteen. Näitä kahta osallistujaa yhdisti myös, että heidän molempien kouluissaan on oppilaita, jotka eivät käy käytännössä laisinkaan koulua. Osallistuja 3:n esittelemän Turun koulujen poissaolokartoituksen mukaan massiivisia poissaolomääriä omaavia oppilaita saattaa löytyä jokaisesta koulusta. Osallistuja 4 erosi muista siten, että koki heidän koulunsa mallien tehonneen hyvin, ainakin tähän asti. Hänelläkin oli herännyt huolta ja epäilystä kahden oppilaan suhteen, joiden tilanne oli haastatteluhetkellä pulmallinen.

Selvitettäessä avun tarvitsijoiden huomioiduksi tulemista oli osallistujista kolme neljästä positiivisin ilmaisin sitä mieltä, että jokainen tulee huomioiduksi, eikä oppilaita jää avun ulottumiin. Tämä sotii hieman aikaisemmin annettujen vastausten kanssa, sillä kaksi osallistujista kertoi heidän koulujensa oppilaista, jotka eivät käyneet koulua laisinkaan. Luultavimmin Osallistuja 1 ei vastausta annettaessa miettinyt asiaa näiden oppilaiden

kannalta, vaan yleisemmästä näkökulmasta. Osallistuja 3:n vastaus on linjassa edeltävän kanssa. Osallistuja 1 kertoo, että hänen mielestään koulun toimintamalleilta ei pääse ”livahtamaan” yksikään oppilas. Jokainen heidän oppilaistaan tulee huomioiduksi ja heidän vuokseen kootaan esimerkiksi moniammatillinen ryhmän palaveri. Vastausta annettaessa osallistuja ei enää huomionnut aikaisemmin mainitsemaansa oppilaita, jotka eivät käyneet koulua lainkaan.

O2: ”No mä sanon tähän kyllä ihan ihan rehdisti, voin sanoa, että tuota semmoisia oppilaita ei ole, ku itse asiassa ei ole mitään muita vaihtoehtoja, ei voi jäädä, että se systeemi on semmoinen ja se tietty.. Tää kuulostaa vähän itä-saksalaiselta, mut perustuu siihen, että valvonta toimii, eli luokanopettajat, luokanohjaajat ja miksei kaikki muutkin ku seuraa, jollain erkkäopettajat ja mekin aina, jotka seuraa niitä poissaoloihin, ni nehän on avainasemassa, että se homma saadaan kiinni. Että tässä kohtaa voi sanoa, että järjestelmästä, täst wilmajärjestelmästä, josta niinku manataan ihan valtavasti, niin on kyllä oikeasti hyötyäkin.”

O3: ”Kyl siin yritetään, mä luulen että aika hyvin yritetään auttaa ja tukea, puuttuu, mutta sitten niinku jos ei sitä tartuntapintaa löydy ja se oppilas ei vaan tuu kouluun, niin kyllä se niinku kulttuuri tietyllä tavalla on sitten se, että että käytetään se aika niihin ketkä ottaa sitä apua vastaan. Koska kyllä siel sitä muutakin porukkaa on, ketä tarvitsee sitä jeesiä, että että semmoinen vähän niinku kaikkii ei voi pelastaa mentaliteetti siinä tulee sitten tietyllä tavalla nopeesti. Kyllähän ne sitten, ei ne saa sitä tukea mitä ne tarvitsisi ne oppilaat, mut en mä tiedä, ei koulul vaan niinku varmaan sitä niinku resurssia olekaan, että että monelle se omasta huoneesta ulos tuleminen on pikkuhiljaa sitten ihan valtava kynnys kynnys, niin eihän koulul oo siihen keinoa, että siinä tarvittaisiin kyllä joku niinku ihminen kenellä on niinku oikein jonkun näköinen koulutus sitten psykiatria tai jonkun muun puolelta, joka sais semmoisen suhteen siihen oppilaaseen, jos ei se tule minnekään palaveriin, niin sinne pitäis jalkautuu kotiin ja ruveta käymään niinku pikkuhiljaa saada sitä auki sitä solmu sieltä.”

Osallistuja 4 uskoo, että kaikki oppilaat tulevat huomioiduksi. Hän kertoo kriittisin ilmaisin haasteellisista tilanteista, joissa oppilas tarvitsisi koulun ulkopuolista apua. Usein ulkopuolelta tarvitaan apua psyykkisen puolen asioihin ja niiden hoitamiseksi nämä oppilaat tarvitsisivat hoitokontaktin jonnekin, jonka saaminen kestää jonojen takia. Hän mainitsee myös heidän koulussaan työskentelevästä psykiatrisesta sairaanhoitajasta, joka auttaa myös poissaolo-ongelmien kanssa. Kolme neljästä osallistujasta luotti vastaustensa perusteella vahvasti koulujensa toimintamallien toimivuuteen. Tulos on melko saman suuntainen Koulukäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksen kanssa, jonka mukaan 65,2 %

vastaajista koki koulujensa toimintamallien toimivan (Määttä, S. ym. 2020, 24). Tässä tutkimuksessa osallistujat kuvailivat toimintamalleja sellaisiksi, joiden avulla pystytään reagoimaan kaikkien oppilaiden tilanteisiin. Yksi heistä kuitenkin mainitsi koulun ulkopuolisten tukikeinojen kanssa olevan ajoittain ongelmia. Osallistuja 3 oli aiheen suhteen kriittisempi, vaikka uskoikin jokaista oppilasta ainakin yrittävän auttaa. Myös Kouluakäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksessa esiin nousseen resurssien puutteen takia on hänen mukaansa joissain tilanteissa vain siirrettävä tukea niille, jotka ottavat sitä vastaan (Määttä, S. ym. 2020, 25).

Seuraavaksi selvitettiin koulujen koko henkilökunnan osallistumista läsnäolotilastojen kohennukseen. Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että kysymys ymmärrettiin hieman vaihtelevasti. Selvää kuitenkin on, ettei läsnäoloon ja poissaoloihin liittyvät asiat kuulu jokaisen osallistujan kouluissa kaikkien työntekijöiden vastuualueisiin.

O2: ”Sehän on jyvitetty se vastuu, että niinku mä sanoin, että luokanopettaja katoo ykkös-kutoset, että luokanohjaajat on ykkösvastuulliset, kun katsotaan seiska-kasi-ysei. Mut et sit ku sit siellä huomataan jotain, se on siis se ensimmäinen siivilä mistä jää kiinni, niin sitten siihen tulee muita sit mukaan aina. Ei ei ei ihmiset niitten kanssa jää yksin, että ei ei voi olla, että sä joudut yksin jotai hoitamaan.”

Koulujensa rehtoreina työskentelevät osallistuja 2 ja 4 kertoivat koulujensa henkilökunnan vastuualueista melko samansuuntaisesti positiivisin ilmaisin ja konkreettisin esimerkein. Luokanohjaajat ovat poissaolo-ongelmien ilmetessä ensimmäiset, joiden tulisi reagoida asiaan. Mikäli ongelmat jatkuvat tai kasvavat, voidaan avuksi ottaa muuta henkilökuntaa. Yhteistyön merkitystä korostetaan kauttaaltaan. Osallistuja 4:n mukaan aihe koetaan kuitenkin koulussa erittäin tärkeäksi. Osallistuja 3 oli hänen kanssaan samalla linjalla. Lisäksi Osallistuja 4 kertoi, ettei heidän koulussaan kaikilla ole vastuutehtäviä poissaolo-ongelmien hoitamisen parissa. Vaikuttaa siltä, että osallistujien kouluissa on melko selvää, kuka on ainakin poissaolo-ongelmien ilmenemisvaiheessa vastuullinen ja mitä tulisi tehdä, jos ongelmat lisääntyvät. Myös Reid painottaa selkeiden vastuualueiden tärkeyttä ja nostaa esille erilliset poissaolo-ongelmiin reagoivat ryhmät ja vastuuhenkilöt (2014, 102).

Tiedusteltaessa koulujen toimintamallien selkeydestä ja niiden toteuttamiseen saadusta tuesta, jokaisen osallistujan vastauksesta nousi esiin positiivisia ilmaisuja. Kahden ensimmäisen osallistujan vastauksista käy selvästi ilmi yhteistyön merkityksen korostaminen koulun

henkilökunnan jäsenten välillä. He painottivat sitä, ettei kukaan jäisi ongelmien kanssa yksin, vaan saisi aina tarpeen mukaan niiden selvittämiseen tukea. Kolmas osallistuja hoitaa poissaolo-ongelmat omanlaisella tyyllillään ja uskoikin asioiden yksin hoitamisen olevan hänelle sopivin tyyli. Osallistuja 1 kokee heidän koulunsa toimintamallit selkeiksi ja niiden toteuttamiseen tarvittavaa tukea löytyvän paljon. Hänen mukaansa kukaan koulun henkilökunnasta ei joudu jäämään yksin pohtimaan jonkun oppilaan tilannetta. Lopuksi hän vielä toteaa koulussa tapahtuvan monipuolisen yhteistyön hyvin tärkeäksi.

O2: ”Että toi niin toi, kyllähän se tuki tulee sillä tavalla, et tämmöises organisaatios, mis niinku reksin tärkein tehtävä on se, että mahdollistaa, että ihmiset pystyy tekemään töitä, niin kyllähän se tuen antaminen niinku työyhteisössä kuuluu aina joka suuntaan. Ja ja tuota tukee saa, niinku jos mä ajattelen itse sitten työkavereita, meillä on apulaisreksin kanssa me ollaan tästä, mutta hän ei ole nyt paikalla hän on tuolla opettamassa ni. Me pallotellaan tietty paljon, me ollaan samassa kopissa täs näin erkaopettajat ja me muodostetaan semmoinen oma yhteisö, niin sitten tukee tulee aina ja mä luulen, että tuettomaksi ei jää kukaan. Ja sitten kaikkihan on kuitenkin, kun puhutaan ylipäättään tuen antamisesta tai saamisesta, perustuu siihen että ihmisten väliset suhteet on semmoiset, et tieks niin kun sä uskallat ja voit ja saat puhuu ja tiedät että sä tulet kuulluksi, niin siitähän se kuitenkin kaikki lähtee. Niin se on se olennainen asia, että ei ei tämmöisiä asioita niinku kukaan yksin pysty hoitamaan, mutta joskus tietty sun osuus on suurempi kuin toisten, mut porukassa kuitenkin niinku kaiken kaikkiaan. Mut niin se vaan menee, et kyllähän siis joukkueena pitää toimia, ei ei toimi muute, ei ei tule mitään.”

O3: ”Niin mä tietysti itse hoidan sitten omalla tavallaan hommat, enkä koe, että mä niin hirveän paljon mitään apua käytännössä niinku vois in ottaakaan tossa vastaan. Että ehkä se tärkein on sitten se, että pitää olla itsellä tosi hyvät suhteet niihin huoltajiin ja semmoinen luottamuksellinen suhde, sit sun pitää olla valmis niinku vastaamaan viesteihin ja soittoihin vaikka päivittäin tiettyjen huoltajien kanssa työaikana, et emmää niinku, ei minulla ole ketään kenelle mä vois in sysätä sen vastuun tai niinku sen homman hoidettavaksi, että kyllä se niinku on mun pääasiallinen tehtävä.”

Laadukkaan yhteistyön merkitystä ei voi siis väheksyä tämänkään asian suhteen. Osallistajat 1, 2 ja 4 ovat aiheesta samaa mieltä. Vaikka esimerkiksi osallistuja 3 ei maininnut tekevänsä paljoakaan yhteistyötä koulun muun henkilökunnan kanssa, hän mainitsi koulun ja kodin välisen yhteistyön toimivuuden tärkeydestä. Esimerkiksi Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoituksessa juuri edellä mainitun puute saattaa vastaajien mukaan olla yhtenä syynä poissaolo-ongelmiin (Määttä, S. ym. 2020, 18).

Teeman viimeisen kysymyksen avulla haluttiin osallistujien pohdiskellevan potentiaalisia kehitysehdotuksia koulujensa toimintamallien suhteen. Jotta heidän ideointiaan ei rajoitettu liikaa, päätettiin kysymystä esitettäessä kertoa, ettei resurssipuolesta tarvitsisi tässä tilanteessa huolehtia. Kysymystä esitettäessä, haastateltaville annettiin esimerkiksi mahdollisesta tukikeinosta ammatillinen tukihenkilö, joka auttaisi oppilasta koulunkäyntiin liittyvissä asioissa.

O1: ”No tohon tukihenkilö kautta avustaja kohtaan, niin sitä välillä koululle ehdotetaan, että jos vaikka sosiaalitoimi jotenkin maksaisi jonkun, joka tulisi tänne koululle oppilaan kanssa jotenkin hänen tuekseen tänne koulupäivän ajaksi. Koulu suhtautuu siihen hyvin negatiivisesti. Tänne ei haluta niinku ylimääräisiä aikuisia, kun ne on vaan häiriöksi tunnilla, mutta että et tietysti niin kuin... Hmm no ku mul on ehkä enemmän ne koulun ulkopuoliset tukitoimet sitten joihin joihin me kyllä välillä kaivataan kaivataan sitä toisessa ja näin tukea sitten huoltajille ja ja sinne kotiin ja joku niinku lähettäisi sieltä kotoa sen lapsen tai nuoren kouluun sitten, mihin lastensuojelulla sit ei ole resursseja. Mut mut en mä oikein täällä koulussa niin kuin, en mä oikeastaan tänne osaa sanoa, että mitä mitä me nyt tänne haluaisin lisää, koulun ulkopuolelle kyllä runsaasti mutta en ehkä tänne kouluun sinänsä.”

Osallistuja 1 ajattelee saman suuntaisesti kehitysehdotuksista, kuin merkittävä määrä Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoitukseen osallistuneista henkilöistä, jotka kokivat suurimpien kehitystarpeiden olevan koulun ulkopuolisissa palveluissa ja yhteistyössä (Määttä, S. ym. 2020, 29).

O2: ”Mä hommaisoin siis niin sanotun, sehän olisi ostettavissa oleva yksityiselt sektorilt, noutajapalvelu. Ei muuta kun sitten huomataan, että jaaha hän on taas pois, ei saada yhteyttä niin tiedettäisiin varmaks, että no niin mene katsomaan, että mikä siellä on homman nimi. On sitten on toinen vielä, että tuota tääkin missä me tehdään töitä, tä on siis tällanen monitoimitalo, mis on monta. Tääl on päikkärit ja kirjastot ja nuorisot ja neuvolat ja muut, niin se et sosiaalipuolelta olisi tuota työntekijää, se olisi äärimmäisen hyvä. Jos olisi siis tieks et kukkaro ois ihan pohjaton, et rahaa löytyisi. Yhteisöpedagogi äärimmäisen hyvä vaihtoehto ja ja sit on tietty näitä henkimaailman nepsy-valmentajia ja kaikkia muita, että kyllä tähän niinku ihmisiä voisi lyödä niinku tyköön, mutta kyllä mä sanon, et se noutajapalvelu olis niinku kova juttu. Sitten kun se tiedettäisiin, no sieltä tulee nyt joku, ni osa saataisiin varmaan. Kyllä mä itekin on jäänyt niinku oven taakse soittlemaan ovikelloo pari kertaa, että tuota eihän se aina auta.”

O3: ”No ehdottomasti semmoinen tiimityöskentely juttu, joku samantyyppinen kuin se kiva-koulu, joka ois tähän koulupoissaoloihin. Että semmoinen toimintamalli pitäisi rakentaa, joka ois sit esimerkiksi yhteinen koko kunnan

sisällä, ja miksei niin että saisi kopioitua ympäri Suomea sitä. Siihen pitäisi saada sitten tietysti sitä verkostoa mukaan sillä tavalla, että koulukuraattori ja psykologi jolla ois sitten resurssii sit oikeasti, sitten osallistuisi siihen ja ruvetaan niinku käymään kotona oppilaitten luona, että nyt aika paljon se on kiinni siitä et et kouluhenkilökunnan kannalta että että se oppilas tulee kouluun. Et nyt tietysti niin se riippuu sitten taas niistä henkilöistä hirveästi, ettei se oo niin että on yksi koulupsykologi ja yksi kuraattori, ja ei ne ees ole kaikkina päivinä paikalla paikalla koulussa, ja tietysti eri henkilöt hoitaa hirveän eri tavalla, että siksi olisi tärkeää että olisi simmosii toimintamalleja, mutta siihen pitäisi saada semmoinen kokonaisvaltainen tuki, joka tuotaisi nimenomaan sinne kouluun sen oppilaan lähelle ja niin, että sieltä koulusta voitaisiin ne oppilashuollon henkilökunta jalkautuu sinne himaan oikeasti.

Niinku että varmaan jotain tämän tyyppistä, mä en tiedä, sehän vaatii hirveästi aikaa, että jotain niitä tutkimuksia, mitä mä oon kattonu ja niit mallei miettinyt, niin mun mielestä Ruotsissa oli niin että että, oliko se niinku yhdel psykologilla niin oli jotain neljästä kuuteen asiakasta, jotka on simmosii, ketkä ei käy koulua, ketkä on hänen vastuulla. Se on sellainen päätyö, että jos miettii mikä meillä tällä hetkellä tilanne on niinku kouluissa, niin eihän meillä on vähän niinku per 500 oppilasta niin nipin napin yksi psykologi. Jos sieltä löytyy nyt 20, jotka ei käy kouluun ollenkaan, melkein tai tosi vähän paikan päällä, niin eihän se riitä, että sitten pitäisi olla semmoinen henkilö, joka joka hoitaisi tätä. Olisi se pirun hyvää varmaan, maksaa itsensä takaisin, ja se että jos ei me ei peruskoulun aikana saada ratkaistua tuota juttua, niin se on ihan varma, että tällainen oppilas niin ammatilliseen koulutukseen tai lukioon siirtyessä, ni sen eka syyslukukauden aikana, niin se koulu jää kesken.”

Osallistuja 3 kertoi vastauksessaan KiVa-koulu-henkisen (Kiusaamisen vastainen) tiimityöskentelyn olevan hyvä idea myös koulupoissaolojen vastaiseen toimintaan. Hän toivoisi, että tällainen rakennettaisiin yhtenäiseksi koko kunnan sisälle ja siten, että sitä voisi kopioida myös ympäri Suomea. Loistavaa ideaa tukee myös Reidin teos, jossa hän painottaa poissaoloihin paneutuvan tiimityöskentelyn ja sen kehittämisen tärkeyttä myös taloudellisen tuen muodossa (2014, 101–105). Osallistuja 3 uskoo, että tällainen panostus maksaisi itsensä takaisin ajan saatossa. Sillä jos poissaolo-ongelmia ei saada peruskoulun aikana kuriin, seurannee siitä myöhemmässä vaiheessa muun muassa koulun keskeyttämistä ja lisäongelmia, niin kuin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimustyökin osoittaa. (2019.)

Koulunsa rehtori Osallistuja 4 kertoo pitkäaikaisesta haaveestaan, jossa samassa yksikössä toimisi koulun lisäksi sosiaalitoimi, nuorisotoimi, neuvola ja eskari. Oleellisten palveluiden ollessa samassa pihapiirissä, olisi nopea reitti hoitaa asioita ja saataisi nopeasti esimerkiksi moniammatillinen tiimi koottua kasaan.

O4: ”No haave mul on ollut siis pitkään, että että tuota meillä olisi sellainen yksikkö, jossa samassa rakennuksessa toimis tuota sosiaalityö ja nuorisotyö ja ja tota koulu, ja mielellään siihen sitten vielä toi eskari. Tavallaan niinku ne oleelliset neuvolatoiminta, ne oleelliset palvelut, olisi niinku kaikki samassa rakennuksessa tai ainakin hyvin tässä niinku kompaktisti saman pihan ympärillä. Että silloin meillä olisi niinku nopea reitti hoitaa asioita, me saataisiin nopeasti koottua ehkä semmoinen niin kuin moniammatillinen tiimi kasaan, jonkun oppilaan asioihin että ja sitten niinku, no se johtuu varmaan tästä alueesta et meillä on paljon maahanmuuttajataustaisia perheitä, niin se koulu on se mihin he luottaa, et jos me saatais nä toiminnot tänne kouluun, ni silloin me saatais niinku tavallaan se koulurakennus, ku on niin tuttu ja turvallinen, että me saataisiin niinku paljon matalammalla kynnyksellä myös vanhemmat ottamaan vastaan apua, ku mitä nyt on. Että tällaisia rakennuksia ja talojahan on siis olemassa ihan Turussakin, mutta että tää on mun haave, et saataisiin tänne meille semmoinen, niin se olisi niinku yksi tosi huippu juttu.

Että tavallaan se koulun puitteissa, niinku niinku meillä nyt on tämä kouluvalmentaja esimerkiksi, meillä on kuraattori, niin meillä voisi olla nuorisotyöntekijä mielellään koulun palkkalistoilla ja semmoista niinkun semmoista henkilökuntaa, joka ehtisi kohdata noita nuoria tuolla välitunneilla ja piholla ja vaikka koulupäivän jälkeenkin, niin sitä kouluihin musta saisi olla enemmän. Me tarvittaisiin semmoinen tyyppi joka niinku hengais tuolla välitunneilla niiden nuorten kanssa, olisi aikaa niinku katsoa että hei onko sulla kaikki ok. Tä kouluvalmentaja on pikkusen niinku sinne päin, mutta mutta vielä niinku jotain toisen tyyppistä tarvittais. Helpompi niinku kertoo niitä omia asioita, ku sit sille opettajalle ehkä, että vaikka meidän talo on semmoinen, että opettajille on helppo puhua ja oppilaat paljon kontaktoi opettajia ihan muissa asioissa, mutta tota mut joo semmoinen olisi hyvä.”

Taulukkoon 2 on listattu kaikkien osallistujien antamat kehitysehdotukset koulujen tukimuotoihin. Taulukosta käy ilmi, että erilaisia vaihtoehtoja tuen tarjoamiseen on monenlaisia ja potentiaalisia kokeilemisen arvoisia keinoja useita.

Taulukko 2. Osallistujien antamat kehitysehdotukset

Kehitysehdotukset
<ul style="list-style-type: none"> • Koulun ulkopuoliset tukimuodot • Noutajapalvelu (<i>oppilaan haku kotoa</i>) • Sosiaalipuolen työntekijä koululla • Yhteisöpedagogi • Nepsy-valmentaja • KiVa-koulumainen poissaolotiimi (<i>jota voisi kopioida ympäri Suomea</i>) • Koulukuraattorit • Psykologit

- Selkeät toimintamallit
- Kokonaisvaltainen oppilaan tuki (*joka voisi tarpeen mukaan jalkautua koteihin*)
- Yksikkö, jossa toimisi sosiaalitoimi, nuorisotoimi, neuvola ja eskari (*moniammatillisen nopea kokoontuminen, vanhempien kynnyks hakea tukea madaltuisi*)
- Nuorisotyöntekijä

5.3 Poissaolokäytänteiden yhteneväisyys ja säätely

Seuraavaksi osallistujilta lähdettiin selvittämään heidän ajatuksiaan toimintamallien ylemmältä taholta tulevaan toimintamallien säätelyyn liittyen kolmen haastattelukysymyksen avulla. Alkuun heille luettiin lyhyt otos valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteista, josta käy ilmi, että poissaoloihin liittyvistä asioista päättäminen delegoidaan kuntatasolle (POPS 2014, 24). Sen jälkeen heille kerrottiin Turun opetussuunnitelman perusteissa olevan lähes tismalleen sama lause, jonka myötä päättäminen siirretään yksittäisten koulujen vastuulle. Tällä hetkellä tosin Turun peruskoulujen toimintamalleille raameja tuo yhteiseksi tarkoitettu poissaoloihin puuttumisen ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn malli. (Turku sivistystoimiala 2016, 81 & Turku sivistystoimiala 2020.) Valtakunnallisiin ja paikallisiin opetussuunnitelmiin liittyvän ensimmäisen kysymyksen jälkeen osallistujilta tiedusteltiin myös heidän kokemuksiaan siitä, onko heillä riittävästi aikaa puuttua poissaolo-ongelmiin normaalin työajan puutteessa. Tämä kysymys ei siis liittynyt suoraan opetussuunnitelmiin, vaan koulukohtaisiin käytäntöihin ja osallistujien vastuualueisiin. Viimeisenä osallistujilta kysyttiin heidän mielipiteitään siitä, tulisiko poissaolojen käsittelymalli olla laadittuna kirjalliseen muotoon, jotta asianosaiset tietäisivät tarkalleen, miten toimia. Ensimmäisen osallistujan kriittisesti kuvailema ohjeistusten laiminlyönti on huolta herättävää ja silmiä avaavaa.

O1: ”Sitten on väännetty vaik kuin kauan kättä siitä, että minkälaisia ne voi olla, mutta ongelma on ehkä enemmän se, mä en puhu siis mejän koulusta vaan enemmän yleisellä tasolla, et näitä suunnitelmia ja muita voi olla ihan kuin paljon tahansa, mutta kun niitä ei noudateta näitä nykyisiäkään voimassa olevia. Meillä on edelleen opettajia, ei meidän koulussa, mutta muissa kouluissa tiedän, jotka eivät esimerkiksi merkkää poissaoloja Wilmaan. Siel voi olla oppilaita, joilla on satoja tunteja poissaoloja ja luokanvalvoja ei oo tehnyt asialle yhtään mitään. Eli tavallaan se ei välttämättä auttaisi, vaikka meillä olisi joku vaikka kuinka korkealta tullut tullut ohjeistus tähän, mutta koska simmoset perusasiat joiden pitäisi nyt jo nykyisellään olla itsestäänselvyyksiä opettajille ja kouluille, jos niiden mukaan nytkään ei toimita, niin mä oon kauheen skeptinen siihen että että

vaikka olisi kuinka hieno, niin kuin ohjeistus niin kuin, ei niitä edellisiäkään noudateta. Niin mikä sen hyöty olisi sanotaan näin.”

Osallistuja 1 ei ole ajatustensa kanssa yksin, vaan myös Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoituksessa nousee esille muutamia vastaavanlaisia mainintoja (Määttä, S. ym. 2020, 29). Hänen pohdinnoissaan nousee hyvin esille se, miten koulujen saatetaan antaa toimia omien sääntöjen mukaan melko vapaasti, ilman, että mikään taho välttämättä huomaa tai reagoi asiaan. Niin kuin hän toivookin, voisi olla perusteltua, että kouluilla, niin kuin muillakin instituutioilla ja yrityksillä olisi jonkinlaista ”laadun valvontaa” tämän asian suhteen. Saattaa olla, että luotto kouluihin ja niiden sisällä tehtäviin päätöksiin on niin vahva, ettei asiaa ole koettu koskaan tarpeelliseksi toteuttaa. Reidin esittämässä toimenpiteissä myös koulun ulkopuolisten tahojen vierailut kouluilla ja poissaolotilanteen tarkkailu on nostettu esille (2014, 104).

O2: “Joo tää oli yksi asia, joka niinku ovelasti naamioitu tämmöiseen että osallistetaan. Niin jos ajatellaan sitä että, että perusopetuksessakin huudellaan niinku aina siitä, että joo että yhdenvertaisesti pitäisi hommat toimii. Ja suoraan sanottuna, mä en ymmärrä kui helvetin vaikeaa voi olla jossain OPH:ssa esimerkiksi laatii sinne ihan niinku selvät sävelet, että toimikaa näin, että nyt sitten kikkaillaan niin kuin Suomen yli kolmessadassa kunnassa jokaisessa erikseen ja pahimmassa tapauksessa vielä niitten kuntien eri kouluissa vielä vähän eri tavalla Ja se on niinku siis, jos nyt oikein haluaa niinku ihmisiä työllistää, niin onhan siinä niinku semmoinen vaikutus, mutta se et, kyllä mä lähtisin siitä, että samat sävelet pitäisi olla. Ja Suomi nyt joka on erilaisten työryhmien luvattu maa ja johonkin opetussuunnitelman prosessiin käytetään siis aivan niinku hulluna aikaa ja resursseja, ni tämä joka nyt on on niinku tästä niinku framilla koko aika, tämmöisenä yhtenä, niinku paljon huolta herättävänä asiana, niin miksei tämmöisen puututa valtakunnan tasolla? Se on mä pidän sitä niinku erittäin outona, koska tässä ei niinku, tässä ei nyt kovin monimutkaisesta jutusta oo kiinni. Toimikaa näin, mutta kun siinä nyt sitten, en mä tiedä mä en tiedä mihin se perustuu. Ei siinä ole niinku mitään, ja tämä jos suinkaan ei oo niinku ainut esimerkki. Niin on nimittäin koko OPS on pullollaan, niin kuin semmoisia monenlaisia ääliömäisiä kirjauksia muitakin kylläkin. Onhan siel hyviäkin osuuksia.”

O3: ”Kyllä se on tietysti hyvä hyvä tietyllä tavalla, että se vastuu ja se toteutus niin on siellä koulutasolla, mutta ehkä siinä pitäisi vähän isompia niitä yhteisiä raameja ja ajatuksia olla, ja se että et jos sä haluat luoda tuommoisen mallin missä on oikeasti joku tiimi, niin se tarkoittaa, että siihen pitäisi olla määrärahaa, niin että se ketä on osallisena semmoisessa jossain koulun poissaoloihin puuttuvaa niinku tiimityöskentelys, siihen pitäisi olla määrätty rahaa.”

O4: ”Mä pidän sitä kyllä järkevänä, että se on siellä paikallisella tasolla, koska silloin niinku voidaan ottaa huomioon se se niinku sen alueen ja ja tuota niinku alueen tilanteet ja olosuhteet ja systeemit. Että must se on hyvä että sitä ei ole jostakin ylhäältä niinku valmiina annettu vain sitä, ja ja sitten myöskin se vaikuttaa siihen, et se sit oikeesti mietitään siel paikallisesti ni, pidän hyvänä asiana. Joo kyl mä pidän et se et just se miten Turun kaupungis tehtiin kaupungin tasolla se perusraami ja koulut sai rakentaa siihen vielä sit sen että ketkä on ne henkilöt ja kelle kuuluu sit se puuttuminen missäkin tilanteessa, ja et vielä viilata sen omansa et mä pidän sitä kyl hyvänä mallina.”

Mahdollisista yhteisistä koulujen toimintamalleista ei löytynyt osallistujien keskuudessa täysin yhteneväistä linjaa. Osallistuja 3 ja 4 olivat melko samaa mieltä siitä, että koulukohtaisella päättämisellä mahdollistetaan yksityiskohtaisemmat ratkaisut, jotka sopivat juuri tietyille kouluille. Alueellisten erojen takia, ei varsinkaan Osallistuja 4:n mielestä, voi kaikilla olla täysin samanlaiset toimintamallit. Ensimmäinen osallistuja taas oli vahvasti sitä mieltä, ettei yhteisiä säännöksiä noudateta tai valvota tälläkään hetkellä, joten uudet toimintamallit eivät toisi automaattisesti mukanaan positiivisia muutoksia tai tuloksia. Hänen mukaansa se edellyttäisi jonkinlaista valvontaa, sillä tällä hetkellä säännösten toteutumista ei valvo mikään taho. Toinen osallistujista taas oli vahvasti sitä mieltä, että kaikilla tulisi olla samat säännöt, jotta paljon puhuttu yhdenvertaisuus toteutuisi. Vastausten perusteella voitaneen todeta, että ainakin saman kunnan sisäinen ohjeistus tiettyjen toimintamallien käyttöön voisi olla hieman tehostetumpaa. Niin kuin kahden viimeisen osallistujista käy myös ilmi, on paikallisella ja koulukohtaisella päättämisellä myös merkittäviä hyötyjä. Toki, jos kouluilla olisi täysi itsemääräämisoikeus toimintamallien suhteen, voisi tulla tilanteita, joissa jokin koulu ei näe toimintamallin kehittämisen eteen tarpeeksi vaivaa, mikä taas saattaisi näkyä poissaolo-ongelmien kasvussa.

Seuraavaksi haastatteluihin osallistuneilta kysyttiin, onko heillä muun työn ohella tarpeeksi aikaa puuttua tehokkaasti poissaolo-ongelmiin. Lisäksi kysyttiin, onko puuttumiseen varattu erikseen aikaa vai tuleeko se kaiken muun työn päälle ikään kuin ylitöinä. Osallistujista ensimmäinen kertoo, että hänellä on tarpeeksi aikaa ongelmaan puuttumiseen, sen ollessa merkittävänä osana hänen jatkuvaa työnkuvaan. Sama positiivinen linja jatkui muidenkin haastatteluiden kanssa.

O2: ”No en mä en mä en tiedä, jos miettii sitä niinku ihan mitenkään jeesustelemat, sitä lähtökohtaa, minkä takia tätä hommaa tehdään, tästä viel palkkakin maksetaan, niin kyllähän niinku tätä mukuloiden takia tehdään. Niin kyllä sitten aika ihmeellinen homma täytyy olla, että se ohittaa tämmöiset näin niinku näin niinku henkilökohtaisessa arvomaailmassa, että jos joku nyt tämmöisestä jottai tulee juttelemaan niinku oppilaista X, Y tai Zeta ja sanois että, joo täl on nyt hei tämmöne ongelma et mitä tässä tehtäis, ni en mä kyllä siihen vastaa, että sori vaan, että minulla on nyt täs tällanen tilasto täytettävänä. Niin sinne joo ei ei kyllä kyllä kyllä, nää nyt kun ajaa puhtaasti ohi, et siinä ajatellaan, että semmoisella juttutuokiolla saattaa parhaassa tapauksessa olla se seuraamus, et se mukula saa paremman elämän. Ehkä kannattaa nähdä vaivaa siinä kohtaa, ja tää ihan siis ihan ilman minkäänäköistä jeesustelua ja tämmöstä tiedäks, niin ku oman hännän nostoo. Et mä oon kyllä niinku vilpittömästi sitä mieltä. Ja no joskus ne huoltajat on semmoisia et.. Sä voit tänkin sinne kirjottaa, niit saisi käydä kyllä lätkimäs pikkaisen henkisesti, oikein niinku urakalla, nyt haloo herätkää jo. Onni on niin kuin se, että edelleenkin siis tuota mega osa porukasta ihan täyspäistä, et se on niinku, se on aina hyvä muistaa kuitenkin.”

O3: ”No siis meillä on tietysti ihan eri tilanne pienluokanopettajilla, mutta kyllä meilläkin ero on se, nää on tämmöisiä asioita että jotenkin nämä asiat pitää hoitaa ja niitten niinku kanssa pitää tehdä duunia kouluaikana, että sehän on hankalaa sitten jos et sä pysty irtautumaan tai sinulle ei ole semmoisia juttu, että jos sun työaika menee siihen että et sä pelkästään opetat ja sit sä rupeet päivän päätteeksi selvittää näitä asioita, ni ei se oikein, että mä oon tietysti kääntänyt tän omassa luokas sen homman niin, että se on se ensimmäisen oppitunnin ensimmäinen 20 minuuttia jossa mä oon suunnitellut sen homman niin että mä tiedän että mä saan luokan niinku käyntiin ja hommiin, ja sen jälkeen mä voin astuu ulos luokasta puhelimen kanssa, ruveta hoitaa sitä hommaa, että saadaan kaikki kii ja kaikki kouluun. Että että jotenkin se, että että aineenopettajjärjestelmässä se ei kyl toimi oikein että.”

Yhtenäiskoulun rehtorina työskentelevä Osallistuja 4 aloittaa toteamalla, että tällä hetkellä opettajien työmäärä on valtava. Hän on sitä mieltä, ettei työ ole ylimääräistä, vaan se kuuluu opettajan työhön ja yläkoulun puolella luokanohjaajat saavat siinä asemassa olemisesta erillisen korvauksen. Tilanteen sattuessa, jossa luokanohjaajalla on ryhmässään oppilas, jolla on paljon poissaoloja ja johon tarvitsee voimakkaammin puuttua, olisi ensiarvoiseen tärkeää, että luokanohjaajalle pystyttäisiin osoittamaan ja antamaan tukea muulta henkilökunnalta ja oppilashuoltohenkilökunnalta. Lopuksi hän toteaa moniammatillisen työn tärkeyden tulevan näissä tilanteissa esiin, ettei kukaan opettaja joudu painimaan näiden asioiden kanssa yksin. Turun peruskoulujen yhteisessä poissaoloihin puuttumisen mallissa painotetaan myös yhteistyötä (Turku sivistystoimiala 2020). Yhteneväistä kaikilla osallistujilla oli, että he

kokivat työaikojensa riittävän poissaoloasioiden työstämiseen. Merkittäviä mainintoja olivat tämän aiheen koettu merkityksellisyys, johon tulisi riittää aikaa, välittämättä siitä, kuinka paljon muuta työtä on. Erityisluokanopettajana työskentelevä osallistuja 3 nosti esille sen, miten normaalissa yläkoulun järjestelmässä aikatauluttaminen saattaa tuottaa haasteita. Tämän vuoksi johtaminen ja työntekijöiden roolien painotus tulisi olla strukturoitua (Reid 2014, 101). Toinen rehtoreista (O4) oli osittain samoilla linjoilla ja kertoikin muilta koulun työntekijöiltä saadun tuen olevan tärkeää yksittäisille luokanohjaajille, joiden työmäärä on muutenkin jo valtava.

Tämän haastatteluosion viimeisellä kysymyksellä selvitettiin osallistujien ajatuksia siitä, tulisiko poissaolojen käsittelymalli olla selkeyden ja tasavertaisuuden vuoksi laadittuna kirjalliseen muotoon, josta asianosaisille selviäisi, miten missäkin tilanteessa tulisi toimia. Pääpiirteittäin jokainen tutkimukseen osallistuneista suhtautui asiaan positiivisesti ja uskoi tarkemman kirjallisen muodon olevanärkevin ratkaisu.

O1: ”Kyllä ehdottomasti, toki sen pitäisi, niinku äsken puhuttiin. Sen pitäis olla velvoittavaa, myös jonkun pitäisi myös seurata sitä, että mutta ehdottomasti kirjallisia muotoon ja niin että se oli tavallaan niinku yksittäisen opettajan helppo seurata, ettei hänen tarvitse niinku pohtii et okei missä vaiheessa mitään pitää tehdä. Vaan se olisi ihan semmoinen koulupoissaolot for dummies-tyyppisesti, niinku tällöiset selkeet yksinkertaiset ohjeet nyt toimin näin.”

Toinen osallistujista on ensimmäisen kanssa samoilla linjoilla. Samoin kuin Reid, myös hän painottaa ohjeisiin kirjoitetun tekstin selkeyden tärkeyttä, jotta niin huoltajat, kuin oppilaatkin ymmärtäisivät, mitä heiltä odotetaan ja mitkä asiat ovat heidän vastuullaan (2014, 104).

Samaa mieltä oli myös Osallistuja 3.

O3: ”Sehän on tietyllä tavalla ainaki Turussa, niin se on tehty ja kirjalliseen muotoon, ja ja rehtori muistuttaa luokanvalvojia siitä, että ne tarkastuspäivät pitää olla ja sun pitää raportoida joka kerta sinä päivämääränä, oli sun luokan poissaolotilanne mikä tahansa, niin opettajat joutuu rehtoril ja rehtori joutuu sitten omalle esimiehelle. Että siinä on tietynlainen luodut tällöiset niinku toimintamallit, mutta nimenomaan se että mitä sitten jos oppilas ei käy koulua niin niit toimintamallei. Ei oikein ole. Se vaatii pirusti aikaa ja se vaatii lähes aina ihmisen, kenellä on oikeasti aikaa tutustua siihen oppilaaseen ja siihen niinku siihen sen arkeen.”

Neljäs rehtorina työskentelevä osallistuja painottaa yhteisen mallin tärkeyttä. Hänen mukaansa tilanne menee sekavaksi ja mielivaltaiseksi, jos ei mitään yhteistä mallia olisi. Vanhempien olisi hyvä tietää, mitä koululla ”vahditaan” ja myös eri toimijoiden tulisi tietää, missä raamissa milloinkin mennään. Tällä tyyllillä toiminta olisi selkeää. Toinen rehtoreista (O2) oli hänen kanssaan täysin samoilla linjoilla. Ylipäätään osallistujat olivat samaa mieltä siitä, että yhteiset toimintamallit tulisi olla laadittuna selkeään kirjalliseen muotoon. Osallistujista kolmas huomautti vastausta antaessaan Turun jo olemassa olevasta toimintamallista, jossa hänen mukaansa on omat puutteensa kouluakäymättömien oppilaiden suhteen. Yleisemmin voitaneen siis kiteyttää, että tarkoille yhteisille raameille olisi siis tarvetta, jotta poissaoloihin puuttuminen olisi strukturoitua ja tehokasta. Tämä sai mainintoja myös Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoituksessa, kuin myös Reidin teoksessa, jossa kerrotaan tarkoin suunniteltujen sääntöjen edistävän poissaolo-ongelmiin puuttumista (2020, 25 & 29; 2014, 101).

5.4 Haastateltavien kokemuksia tilanteista, joissa kouluakäymättömiä oppilaita on tuettu takaisin koulun pariin.

Osallistujien onnistumisen kokemuksia kouluakäymättömien oppilaiden suhteen lähdettiin selvittämään kartoittamalla, kuinka usein he ovat joutuneet selvittämään poissaoloista johtuneita ongelmia. Tämän jälkeen syvennyttiin aiheeseen kysymällä heidän toimiviksi kokemiaan toimintamalleja poissaolokierteiden katkaisemisessa. Lisäksi osallistujat pääsivät esittelemään tapauksia, joissa kouluakäymätön oppilas oli onnistuttu auttamaan takaisin säännölliseen koulurytmiin.

Koulupsykologina toimiva Osallistuja 1 kertoi osallistuneensa tämän tyyliin tilanteisiin lukemattomia kertoja ja toteaakin sen olevan yleisin ongelma, jota monialaisen ammattiryhmän tapaamisilla käsitellään.

O1: ”Lukemattomia kertoja. Se on niinku yleisin, minkä takia minkä takia, tota täällä ku on kans se monialaisen monialainen ammattiryhmä, eli tota meil on ihan säännölliset ajat jolloin nyt koulussa... Tai me varataan niinku jo lukuvuoden alkaessa sille tietyt tietyt ajat sitten, joista jos opettaja tai tai huoltaja tai kuka tahansa, joka on sen oppilaan asioista huolissaan, voi varata sellasen oppilaan asioita käsittelevän moniammatillisen ajan. Jolloin meistä on moniammatillinen ryhmä, eli rehtori, sitten se oma opettaja, koululääkäri, kouluterveydenhoitaja,

kuraattori ja psykologi, me ollaan kaikki paikalla siellä palaverissa. Siellä pohditaan oppilaan asioita sitten, miten häntä voit auttaa. Et et pääsääntöisesti sen syy on ne poissaolot tai jonkinlainen vaikea käyttäytyminen. Mut en mä mitään numeroa osaa antaa, koska ne meinaan se on ihan jatkuvaa.”

Osallistuja 2 kertoi myös joutuvansa käsittelemään näitä asioita viikoittain. Hän kertoi olevansa yleensä mukana tilanteissa ja palaverissa, joissa poissaolot olivat jo aiheuttaneet keskimääräistä enemmän ongelmia oppilaalle.

Erytysluokanopettajana työskentelevä O3 kertoi poissaoloihin liittyvän työnsä olevan useimmiten ennaltaehkäisevää. Tästäkin huolimatta, hän joutuu kuitenkin päivittäin ottamaan yhteyttä oppilaisiin ja heidän huoltajiinsa asian tiimoilta. Hän myös kertoo heidän käyttävän erilaisia viestintäryhmiä, joissa on mukana oppilaan arjessa mukana olevia henkilöitä. Toisella rehtoreista (O4) on koulussaan käytäntö, jossa pääasiassa vararehtorit hoitavat poissaoloihin liittyviä ongelmia. Hän kertoo osallistuneensa palaveriin, joissa ongelmaa on käsitelty, noin neljä kertaa viimeisen vuoden sisällä. Osallistujien antamien vastausten perusteella heidän välillään on jonkin verran eroa sen suhteen, kuinka he ovat viime aikoina työskennelleet poissaolo-ongelmien parissa. Suurin syy tähän lienee heidän toisistaan eroavat työtehtävänsä, eikä niinkään koulukohtaiset erot poissaolomäärien suhteen. Vaikkakin eniten ja vähiten ongelman parissa työskennelleiden osallistujien välillä on eroa, ei sitä koettu tuloksia tulkittaessa merkittäväksi.

Haastatteluosion seuraavalla kysymyksellä selvitettiin osallistujien hyödyllisiksi kokemia toimintamalleja poissaolokierteiden katkaisemisessa. Olennaisena osana poissaolokierteiden katkaisemisessa ovat efektiiviset toimintamallit ja nopea reagointi (Reid 2014, 49–65). Osallistujien vastauksista selvisi heidän koulujensa välillä olevan toisistaan eroavia toimintamalleja. Mainintoja saaneet toimintamallit näkyvät taulukossa 3. Turun alueen perusasteen koulujen yhteisen poissaoloihin puuttumisen ja ennaltaehkäisyn mallin mukaiset toimintamallit on esitelty vasemmassa sarakkeessa, kun taas mallit, joista ei ole suoraa mainintaa yllä mainitussa Turun toimintasuunnitelmassa, ovat oikeanpuoleisessa sarakkeessa. Sulkeisiin on merkitty mainintojen määrä.

Taulukko 3. Osallistujien esittelemät poissaolokierteitä katkaisevat toimintamallit

Poissaolokierteitä katkaisevat toimintamallit, jotka ovat Turun koulupoissaoloihin puuttumisen ja ennaltaehkäisyn mallin mukaisia.	Poissaolokierteitä katkaisevat toimintamallit, joista ei ole selvää mainintaa Turun koulupoissaoloihin puuttumisen ja ennaltaehkäisyn mallissa.
<ul style="list-style-type: none"> -Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö (2) -Kuraattorikäynnit (2) -Kuraattorin kotikäynnit -Lastensuojeluilmoitukset -Luvattomien poissaolojen suhteen tehostetummat käytännöt (2) -Moniammatillisen ryhmän (MAR) palaveri -Moniammatillisen ryhmän (MAR) strukturoitu toiminta -Nopea reagointi (2) -Perheen tukimuodot -Poissaolojen hälyrajat (30 h & 50 h) (2) -Poissaolojen seuraaminen (2) -Psykiatrin lähete -Terveystuhoiltopalvelut -Tutkimukset oppilaan tilasta 	<ul style="list-style-type: none"> -Koulumyönteisen toimintakulttuurin luominen -Kouluvalmentaja -Luottamuksellinen suhde oppilaisiin ja huoltajiin -Mukautetut opetusjärjestelyt -Oppilaan siirto tuetumpaan ryhmään -Poissaolojen neljä vuosittaista tarkistuspäivää -Ryhmähenki/ryhmytyminen -Sovittujen pelisääntöjen noudattaminen ja niiden joustamattomuus -Toimintamallien tilannekohtaisuus

Taulukosta käy ilmi, että haastatteluun osallistuneilla koulujen henkilökunnan jäsenillä oli käytössä paljon vastaavia keinoja, joita syksyllä 2020 käyttöön otetussa Turun yhteisessä poissaolojen puuttumisen ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn mallissa mainittiin (Turku sivistystoimiala 2020). Lisäksi esiteltyjen menetelmien joukossa on useampia Reidin teoksessakin mainittuja toimintatapoja, kuten *kouluvalmentaja*, *selkeästi sovitut toimintatavat ja niiden noudattaminen sekä luvattomien poissaolojen suhteen olevat tehostetummat käytännöt* (2014, 101–103). Ylipäätään osallistujien vastaukset olivat vahvasti saman suuntaisia toistensa kanssa, yhtä lukuun ottamatta (O3). Annettujen vastausten yhteneväisyys perustuu siihen, ettei mikään koulu lähde niin sanotusti keksimään pyörää uudestaan poissaolomallien yhteydessä. Tutut, mahdollisesti toimivat, mallit ovat siis vaivattomimpia ratkaisuja. Tulokset osoittavat myös, että vastaajien kouluissa on otettu käyttöön Turun yhteisen mallin mukaisia keinoja, tai ne ovat olleet käytössä jo entuudestaan. Mielenkiintoisena poikkeamana on Osallistuja 3:n vastaus, josta selviää hänen toteuttavan vahvasti ennaltaehkäisevää työtä, eikä merkittävästi muunlaisia tukitoimia. Niin kuin muissa kohdissa käy ilmi, hän kuitenkin mainitsi niitäkin eri kysymysten yhteydessä.

Seuraavaksi selvitettiin, kokeilevatko osallistujat uusia toimintamalleja vai luottavatko he itselleen tuttuihin tyyleihin. Vastausten perusteella voi todeta, heidän käyttävän toimivaksi kokemiaan toimintamalleja säännöllisesti, eivätkä he juurikaan poikkea niistä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei heidän käytössään olisi useita eri toimintatapoja. Esimerkiksi Osallistuja 2 kertoo toimintatyylin riippuvan osittain siitä, miten lastensuojelun puoli on tilanteessa mukana, koska heidän kanssaan tehtävän yhteistyön myötä aukeaa erilaisia auttamisen keinoja. Hän kertoo, miten he yleensä valitsevat toimintamallien vaihtoehdoista tilanteeseen sopivimman. Esimerkiksi hän kertoo tilanteen, jossa on käytetty niin sanottua noutajapalvelua, eli oppilas on haettu aamulla kouluun kotiovelta asti.

O3: ”No varmaan mulla on tietyllä tavalla, että että kyllä mä niinku nimenomaan heti kun mä saan sen uuden seiskan ja ne huoltajat ja muut, ni sitten alkaa niinku se ennaltaehkäisevä työ ja se juttu. Ja kyllä mä koitan niinku, että ehkä mun tyliin kuuluu se, että mä hoidan sen oppilaan ja sen perheen kanssa sitä asiaa tosi paljon, että se että mä tekisin sitten lastensuojeluilmoituksia ja niinku lähtisi sillä tavalla, niin niin sitten no on harvois ne keissit, et sit sä tietyl tavalla jollai jo menettänyt sen tatsin. Että jo,s se ei oo sun näpeissä, että sinulla pitää olla joku ulkopuolinen henkilö, joka ei liity siihen koulunkäyntiin, joka käytetään jollain tavalla jonain niinku uhkana tai koulun hoitamisena, ni ei se ei useimmiten ratkaise mitään ongelmaa enää se. Että melkein, mä oon aina miettinyt tuota, minkä takia hyvässä ja pahassa, niin en mä tiedä, mulla on ainakin semmoinen olla ettei mun pää ei kestä sitä jos mun oppilaat ei käy kouluu. Että sen takia varmaan tekee sen eteen niin paljon duunia.”

Osallistuja 3 taas kertoo toimivansa samojen raamien mukaisesti käytännössä aina. Hän käyttää paljon aikaa ja vaivannäköä ennaltaehkäisevään työhön. Tärkeimpänä elementtinä hän mainitsee oppilaan ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön.

Tämän jälkeen osallistujia pyydettiin esittelemään heidän kokemuksiaan tilanteista, joissa kouluakäymätön oppilas oli onnistuttu auttamaan kiinnittymään takaisin koulurytmiin. Kolmella neljästä osallistujasta oli kerrottavanaan kokemukseen perustuva kertomus onnistumisesta, mikä on huojentavaa. Onnistumisiin pohjautuneista vastauksista selvisi, miten tapaukset voivat erota toisistaan. Ei ole yhtä tyyliä tai syytä koulupoissaoloihin, kuin ei myöskään niistä johtuvien ongelmien ratkaisuun. Vallitseva tilanne määrittää, millaisin keinoin sitä lähdetään purkamaan. Turun peruskoulujen yhteisessä toimintamallissa ohjeistetaan samoin. (Turku sivistystoimiala 2020.)

O1: *“No joo siis kyllä, että yleensä et että se tärkein on se, niihin poissaoloihin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, et sillon jos niitä poissaoloja on jo satoja tunteja, niin silloin sen oppilaan palauttaminen niinku sillaseen normaaliin koulurytmiin on hyvin haastavaa ja niiden onnistuminen on on niin kuin, onnistumisprosentti on huonompi, sanoisin näin. Mutta et et nimenomaan, että jos siihen pystytään puuttumaan siinä vaiheessa, kun niitä poissaoloja on esimerkiksi yli 10% vaan, niin sit ne yleensä onnistuu. Mut niinku sanottu, mitä suuremmasta määrästä on kyse, niin sen hankalampaa sen oppilaan kiinnittyminen uudestaan kouluun sit on.”*

O2: *” No siitä on varmaan lähdetty sillä tavalla, että tuota.. Odotas nyt, mä otan tästä näin, mä otan nyt lähihistoriasta jonkun esimerkin. No kyllä siitä on lähdetty niinku muokkaamaan, että esimerkiksi pedagogiset sisällöt voidaan lähteä silleen, että puhutaan vaan tämmöisistä ydinsisällöistä, että se paketti ei tunnu niin suurelta. Se mitä sun niin sanotusti täytyy tehdä, että sä pysyt niinku sieraimet pinnan pääl. Se on yksi vaihtoehto. Sit nää erityiset opetusjärjestelyt on ihan hyvät, että vaik se vaikka se mukula olis siellä kotona, niin niin hänen kanssa ruuvataan se paketti, niin että hän saa kouluhommista ensin siel kotiympyröissä kiinni. Tän tämmöinen sankaritarina on ollut täs. Niin kuin en mä nyt muista, oliko se tämän lukuvuoden vai viime loppuvuoden puolella. Ja ja tuota sitten kun näyttää että kouluhommii täs nyt kiitettävästi tehdään, niin siitä ruvetaan palaamaan kouluun. Sit sit on tietty semmoisia, että katsotaan, että onko siinä joku niinku kaverisuhteissa jotain. Mahdollisuuksien mukaan vaihetaan luokkaa ja kaikkia tällaisia näin ja sit koulussa tietty, kun sitten kun kouluun saadaan, ni tämä itse asiassa tämä menee muuten siihen kaikkeen samaan tyyppiin, niin sit tietty erkka opettajat tuetusti ottaa vähän enemmän koppii siit oppilaasta. Et järjestetään privaattiosasto ja muuta tämmöinen tämmöinen tämmöinen, yksi niinku hyvä tarina on. Mutta pitäis olla valtava optimisti tietty näissä jutuissa, mutta kyllä mä sanoisin, että näitä niinku onnistumisia tämmöisii niinku totaali onnistumisia, on aika vähän loppujen lopuksi, sitten kun puhutaan ihan näistä krouveista tapauksista. Joo mutta siis säätöi vaaditaan, se on aina selvää. Että tuota kyllä se on vähän niin kuin tämmöistä, et mittatilaus vaatteen tekemistä sitten. Mutta sitä ei sovi unohtaa, että tuota että semmoisella niin sanotulle konditionaalilinjalle ei kyllä kannata lähteä. Tiedätkö? Vaan se et, hyvä menetelmä näissäkin on se, että sitten niinku faktalla päähän, että jos sä jatkat tätä, niin siitä on seurauksena tämä, tämä tai tämä ja se on yleensä aika semmosta niinku korutonta kertomaa, synkkää tapaa. Niin kyllä se nyt monta kertaa niinku herättelee kyllä. Ja tätä samaa samaa tämmöistä niinku synkempää sanomaa on on niinku pakko laulaa kyllä joskus huoltajilleki, ja sitten korostaa sitä huoltajan velvollisuudet se on lakiin kuitenkin yhä edelleenkin kirjoitettu, että huoltajilla on velvollisuus huolehtia siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua.”*

O3: *”Mulla on yks kaveri joka nyt on nollanelonen, joka käy mun kasiluokalla ja täl kaveril oli nyt sitten semmoinen sairaalakoulujakso, oli vissiin kakskin, ja vaihtanu kouluu ja käytännössä siinä oli sitten melkein 3 vuotta niin ettei ollut käynyt koulua ollenkaan, ja 2 niistä melkein semmoisia että hän ei hirveästi kotoa poistunut minnekään. Ja mä olin vähän niinku kriittisesti suhtauduin siihen, että*

hänet taas laitetaan uuteen paikkaan ja uuteen luokkaan ja uudella opettajalla, koska hän ei ollut päässyt siitä eteenpäin taaskaan vuosikurssii. Silloin mä tein niinku kouluvirastoon, huoltajan ja sosiaalityöntekijän kans ja rehtorin yhteistyöl, niinku selväksi sen, että että että minusta ei tule sitten taas niinku se seitsemäs ihminen tässä jatkoputkessa, että joko tämä onnistuu, tai sitten mä puhallan pelin poikki heti. Että mä sain sitten niinku vihreää valoa sille kirjallisena, että jos oppilas ei käy säännöllisesti, niin mä tarkastan niinku parin viikon välein katsotaan, niin sitten hän menettää sen pienluokkapaikan ja sitten hänet siirretään meidän koulussa jonkun yleisopetuksen ryhmään, niinku jatkoks nimi vaan ja sitten hän suorittaa siellä koulun tai tai sitten myöhemmin jossain vaiheessa elämää. Että jotenkin niinku se että mun mielestä auttoi tosi paljon siinä, että ei antanut semmoista varsinaista vaihtoehtoa siihen... (KATKI) Pirun haasteellinen syksy oli, koska koronan myötä niin pienemmistäki oireista ni sitten piti mennä testiin ja ne testitulokset kesti aluksi ihan pirun kauan, että siinä oli aina viikko vähintään niinku saatiin tulokset. Hiukan minua jännitti se aluks, et miten siin tulee käymään mutta nyt kaveril niinku nolla luvatont poissaoloo, raahaa itensä sinne joka päivä, iha huippu kaveri päässy silleen niinku omalla tasolleen. Repii niinku ihan älyttömän hyviä numeroita kokeista ja kauhea semmoinen läheisyyden ja keskustelun tarve hänellä on, että hän on löytänyt nyt sen eka täst luokasta, että siellä on niinku yks varsinkin kaveri kenest hän on saanut semmoisen, koska ennen näit kaverei ei oikein ole ollut ja nyt hän liikkuu niinku koulun ulkopuolella ihan hulluna ja nyt hänel on kevarikortti ja hän on vähän kunkku sitten tietysti sen myötä kanssa. Ja niinku huoli poistunut ihan kokonaan, ja tää oli hauska me oltiin tuota syksyllä sitten kun oltiin muutama kuukausi käyty kouluu, ni se on tämmöinen verkostopalaveri, siellä oli sitten lääkäri ja psykologi ja ihan valtava porukka istuttiin, siis varmaan 10 henkeä ja äiti ja poika, ja sitten siellä on niinku aina käsitelty nyt vuodesta toiseen tätä samaa ongelmaa ja sitten lääkäri kysyy, että tuota että mitä se koulunkäynti nyt sujuu. Ja niin että ei ole mitään ongelmaa, sit niinku vähän ihmeissään oli lääkäri kysyy et mikä tää juttu on, että että miten se nyt sitten on ruvennut sujuu se koulunkäynti, niin kaveri sanos, et no meillä on niin saakelin hyvä luokka ja niin mukava opettaja. Sitten me katsottiin toisiamme, noustiin seisomaan ja vedettiin nyrkit yhteen siin ja naureskeltiin. Että että tota kyllä ne jotenkin se niinku sen kontaktin saaminen tuohonkin kaveriin, ja sitten että ne oli niin ehdottomat niinku ne säännöt, millä lähdetään liikkeelle, että ei jätetty semmoista pelivaraa siihen, että että nyt on taas kipeä taas kipeä. Että oli se poissaolon syy mikä tahansa, niin jos ei se suju se koulunkäynti, niin mä luovutan pois hänet. Niinku et tietyllä tavalla, niin tässä tapauksessa ainakin, se niinku auttoi ihan pirusti, mä luulen. Ja että näyttää tosi valoisalt kaverille, et hankalii noi on varmaan noi, jotka sitten on noin pitkään ollut pois, että ei mulle ennen ole tullut tulla semmoista, joka olisi periaatteessa 2 vuotta ollut käymättä kouluu peruskouluikänen.”

O4: ”No tota meillä on ollut yksi oppilas, joka asui isoäitinsä kanssa. Ja ja tuota on kyseinen oppilas oli romanikulttuurin edustaja, eli tuota hänen katsottiin.. Niinku hänen velvollisuus oli tavallaan myös huolehtia siitä isoäidistä ja tuota se aiheutti sitten sen, et tän tytön koulumotivaatio heikkeni tosi paljon, että hänen 8 luokan alussa joo siirrettiin vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen, ja ja tota sitten mutta se ei auttanut niinku sit siinä, että hän enenevässä määrin oli pois

koulusta ja häntä ei saatu tulemaan tänne. Hän saatto luvata että huomenna mä tuun sinne, mut sit hän ei tullut ja tuota 9 luokalla me saatiin sitten tilannetta korjattua sillä että että, no se oli vähän kiitos koronan tietysti, että tajuttiin tää etäopetus mahdollisuus, joka olisi voitu tajuta ehkä jo aikaisemmin. Mutta mutta tuota me saatiin hänet sitten kuitenkin zoomin päähän siellä kotona ja ja sitä kautta saatiin niinku sitä rimaa alennettua ja sitten hänelle räätälöitiin just tällöinen oma lukujärjestys, että hän tuli kouluun sit ku muilla oli koulupäivä päättynyt. Ni hän tuli iltapäivävuoroon. Hän ei joutunut niinku siihen tilanteeseen, että hän näkisi muita tai muut oppilaat näkis häntä oikeastaan, niin hän tuli iltapäivisin sitten erityisopettajan kanssa tekemään niitä suorituksia ja me saatiin hänelle päättötodistus sit viime keväänä.”

Vaikkakin osallistujien kertomukset ovat toisistaan poikkeavia, löytyy varsinkin Osallistuja 2:n ja 4:n väliltä yhtäläisyyksiä. Molempien esittelemissä tapauksissa joustavista järjestelyistä oli merkittävästi apua. Oppilaat pääsivät koulutyöhön kiinni aluksi kotioloissa, jonka jälkeen pääsivät jalkautumaan takaisin kouluun mukautetuin järjestelyin. Osallistuja 2:n mielestä näissä tilanteissa on aina kyse niin sanotun mittatilausvaatteen tekemisestä, eli mahdollisista tukimuodoista valitaan yksilölle sopivimmat. Osallistuja 3:n kertomus osoittaa myös sen, miten onnistumisten eteen ei aina tarvitse tehdä mukautettuja opetusjärjestelyjä tai pedagogisia sisältöjä, vaan ajoittain voi olla kyse yksinkertaisesti ihmissuhteista. Heidän luokkansa hyvä ilmapiiri ja opettajan kanssa luotu luottamuksellinen suhde olivat avaimia kouluun kiinnittymisen onnistumisessa. Osallistuja 2:n ja 3:n välillä oli yhteneväistä se, miten asiat tulisi heidän mielestään esittää oppilaalle sekä huoltajalle kaunistelematta ja konditionaalilinjoja välttää. Huolta herättää, miten kaksi neljästä osallistujasta painottaa sitä, etteivät keinot aina tehoa. Vastaukset ovat osittain samassa linjassa Turun peruskoulujen yhteisen poissaoloihin puuttumisen mallin kanssa. Mielenkiintoista kuitenkin on, ettei Turun mallissa ole mainintoja oppilaan tuntemukseen ja ihmissuhteisiin liittyen, kun taas Reidin teoksessa siitä mainitaan. (Turku sivistystoimiala 2020; 2014, 105.) Erityisopettajana työskentelevän osallistuja 3:n vastauksista läpi haastattelun kävi ilmi, että ihmissuhteiden laatuun panostaminen on hänen työskentelytyylissään yksi merkittävimmistä asioista, joilla positiivisia tuloksia on syntynyt. Saattaa olla, että asiaa pidetään niin itsestään selvänä, ettei sitä vaivauduta kirjoittamaan ylös, vaikka syytä siihen saattaisi olla.

6 Pohdinta

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää osallistujien haastattelujen pohjalta koulujen käyttämien tukikeinojen koettua toimivuutta ja järjestelmällisyyttä. Haastattelujen antia verrattiin Turun peruskoulujen yhteiseen poissaolomalliin, Kouluakäymättömyys Suomessa – tilannekartoituksen tuloksiin, sekä professori Ken Reidin esittelemiin poissaoloja ehkäiseviin käytänteisiin. Haastattelujen määrän jäätyä varsin pieneksi, ei tutkimuksen perusteella voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä koko Suomen tai Turun yläkoulujen poissaolokäytänteisiin tai -tilanteisiin liittyen. Kuitenkin on oikeutettua todeta tutkimuksen täyttäneen ennalta asetetut tavoitteet ja neljän osallistujan koulujen poissaolokäytänteistä saatiin kattava kuva.

6.1 Tutkimuksen päätulokset

Tutkimuksessa oletettiin, että osallistujien koulujen poissaolokäytännöt saattavat erota toisistaan kirjavastikin, sillä selkeää yhteneväistä toimintamallia ei ole luotu. Eroavaisuuksia hillitsevä tekijänä tosin voidaan pitää Turun peruskoulujen yhteisiä poissaolokäytäntöjä, jotka otettiin käyttöön vuonna 2021. Tämä tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että kouluilla ei ole edelleenkään yhteneväisiä toimintamalleja, jotka toteutuisivat koulusta riippumatta. Niin kuin kahden osallistujan vastauksistakin käy ilmi, eivät kiveen hakatut yhteiset mallit välttämättä ole edes tavoittelemisen arvoisia, sillä koulu- ja sijaintikohtaisia eroavaisuuksia kyetään tämänhetkisten löyhien raamien puitteissa huomioimaan paremmin.

Positiivista oli, että jokaisen osallistujan koulussa kerrottiin olevan käytössä jonkinlainen poissaoloihin puuttumisen malli. Jokaista mallia vaikutti ohjaavan selkeä raami, mitä tulisi tehdä esimerkiksi tiettyjen poissaolotuntien täytyttyä. Mielenkiintoista kuitenkin oli, että kaikkien osallistujien antamat vastaukset ja esittelemät poissaoloihin puuttumisen rajat eivät kuitenkaan kulkeneet käsi kädessä Turun yhteisen poissaoloihin puuttumisen mallin kanssa, jonka tulisi olla käytössä kaikissa Turun peruskouluissa. Esimerkiksi kaksi rehtorina työskentelevää osallistujaa kertoi poissaolotuntien rajapyykeistä, jotka olivat samanlaisia kuin Turun mallissa, kun taas kahdella muulla osallistujalla oli kouluissaan käytössä erilaisia puuttumisen ”haamurajoja”. Mielestäni kahdesti mainintoja saaneella Turun toimintamallin mukaisella 30 tunnin rajapyykillä on huomattava ero 50 tuntiin, joka sai yhden maininnan. Aiemmin mainittu tulee toki kohtuullisen nopeasti täyteen, mikäli oppilas on esimerkiksi kahteen kertaan vaikkapa pahemman flunssan kourissa, mutta 50 tuntia on jo aika paljon.

Työskenneltyäni erilaisten lasten ja nuorten kanssa, joista osa kärsii koulunkäyntiin liittyvistä ongelmista, on käynyt selväksi, että heistä ne, joilla on jo valmiiksi kielteisempi suhtautuminen koulunkäyntiin ovat olleet myös herkemmin esimerkiksi päänsäryn tai kurkkukivun vuoksi pois koulusta. Ei ole hyväksi totutella olemaan pois koulusta pienen syyn tähden.

Tiivistetysti osallistujat kokivat käytössään olevat toimintamallit melko toimiviksi kouluikäikäymättömien oppilaiden poissaolo-ongelmiin puuttumisessa. Osallistuja 3:n vastaukset erosivat toimintamalleja mainittaessa melko paljon muista, mutta muuten osallistujilla oli käytössään paljon vastaavanlaisia toimintamalleja, joista useampi mainittiin myös Turun yhteisessä poissaoloihin puuttumisen mallissa, Kouluikäikäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksessa sekä Reidin esittelemissä vaihtoehtoisissa. Mielenkiintoista kuitenkin oli, että tilastojen valossa, valtavista poissaolomääristä kärsiviä oppilaita olisi jokaisessa Suomen yläkoulussa, vaikka kaksi rehtorina työskentelevää osallistujaa ei niistä maininnutkaan. Kaksi muuta osallistujaa kertoivat, miten heidän kouluissaan oli oppilaita, jotka eivät käyneet koulussa käytännössä lainkaan. Ongelmallisimpia ovat tilanteet, joissa oppilas ei ole vastaanottavainen avun suhteen, vaan kieltäytyy siitä. Tällaisiin tilanteisiin ei tällä hetkellä tunnu olevan keinoja muillakaan kouluilla, sillä sama ongelma nousi esiin myös Kouluikäikäymättömyys Suomessa – tilannekartoituksessa. Pienenä toivon kipinä erityislukopettajana työskentelevä osallistuja 3 kertoi, miten heidän koulussaan oltiin havahduttu ongelmaan ja heiltä olikin ollut henkilökuntaa käymässä ”Hemmasittare”-koulutuksessa, jossa oltiin esitelty Ruotsissa jo pidemmän aikaa käytössä ollutta toimintamallia valtavista poissaolomääristä kärsivien oppilaiden auttamiseksi. Tiivistäen kyseisillä oppilailla on apunaan psykologeja ja muita ammattilaisia, joilla on runsaasti aikaa paneutua heidän ongelmiansa ratkaisemiseen ja sitä kautta koulunkäynnin normalisointiin. Samainen osallistuja 3 kertoi myös siitä, miten esimerkiksi heidän koulussaan yhdellä koulupsykologilla ja kuraattorilla on hoidettavanaan noin 600 oppilaan asiat, joten luonnollisesti syvempään oppilaiden ongelmien ratkomiseen ei yksinkertaisesti riitä aikaa. Hemmasittare-mallissa yhdellä psykologilla on täysipäiväisenä työnään huolehtia noin viiden oppilaan asioista. Mikäli mallin toimivuudesta saataisiin tutkittua tietoa, sitä kannattaisi harkita vakavasti myös Suomessa. Osallistuja 3:n vastauksista kävi myös ilmi hänen kiinnostuksensa kehittää koulunsa poissaoloihin liittyviä toimintamalleja, vaikka totesikin sen perään, että erilaisiin kehityshankkeisiin tulisi nähdä paljon vaivaa ja tämän tyylliselle

kehitystyöskentelylle tulisi olla myös paremmin tukea koulun johdolta ja mahdollisesti ylemmiltäkin tahoilta.

Kun osallistujilta kysyttiin heidän mielipiteitään yhteisiin poissaoloihin puuttumisen malleihin ja siitä, tulisiko niiden olla entistä tarkemmin kirjattuja, kävi ilmi, että mallit kaipaisivat lisäkehitystä. Ensimmäisen osallistujan vastauksesta kävi ilmi hänen kriittinen kantansa yhteisten toimintamallien toteutumiseen ylipäätään, mikä oli yllättävää. Hän kertoi, miten koki ongelmalliseksi sen, ettei mikään taho valvo tällä hetkellä sitä, toteutuvatko yhteisesti määritellyt erilaiset toimintatavat kouluissa ylipäätään. Hälyttäväksi esimerkiksi hän kertoi opettajasta, joka ei työskennellyt heidän koulussaan, jonka tiesi laiminlyövä opettajien velvollisuuksiin kuuluvien Wilma-järjestelmään laitettavien poissaolomerkintöjen tekemisen. Muilta osallistujilta ei onneksi noussut esiin vastaavanlaisia esimerkkejä, joten toivon mukaan kyseessä ei ole kovinkaan laajalle levinnyt ongelma. Harmillista kuitenkin on, jos yleisesti sovittuja toimintamalleja, jotka oletettavasti pohjautuvat tutkittuun tietoon, ei käytetä, vaan toimitaan piittaamatta säännöistä ja yhteisistä toimintamalleista. Tällaista oli huomattavissa esimerkiksi ensimmäisen ja kolmannen osallistujan kouluissa, joihin Turun yhteinen poissaoloihin puuttumisen malli ei ollut rantautunut vastausten perusteella kokonaisuudessaan.

Lähtökohtaisesti jokainen osallistuja oli kuitenkin sitä mieltä, että yhteisiä toimintamalleja voisi kehittää entisestään. Ensimmäisellä osallistujalla tosin painoi vaakakupissa se, että myös toimintamallien toteutumisen valvomista tulisi lisätä. Osallistujat 3 ja 4 olivat sitä mieltä, että tällä hetkellä on hyvä, miten kouluille annetaan mahdollisuus myös itse vaikuttaa käyttämiinsä toimintatapoihin. Tällä tavoin kouluissa pystytään huomioimaan alueelliset ja koulukohtaiset erot, mikä kieltämättä on perusteltua. Vaikkakaan kaikille kouluille ei asetettaisiinkaan täysin samanlaisia malleja, olisi hienoa, jos valtakunnan taholla kehitettäisiin ensimmäisen osallistujan mainitsema ”koulupoissaolot for dummies”-opas, josta kävisi selkokielellä ilmi, millaisin askelin kannattaa erilaisissa ongelmatilanteissa edetä. Uskon vahvasti, että tämän kaltainen opas antaisi ongelman parissa paljonkin työskennelleiden ammattilaisten käyttöön monipuolisia työkaluja, joilla kohdata ongelmia.

Erittäin positiivista oli kuulla, miten kolmella neljästä osallistujasta oli kertoa jokin onnistumisen hetki, jossa poissaoloista kärsivä oppilas oli onnistuttu auttamaan takaisin kouluarkeen. Vaikkakaan ensimmäisellä osallistujalla ei ollut kertoa yksittäistä hetkeä, mainitsi hän, miten varhainen puuttuminen on useissa tilanteissa avain onnistumiseen. Hän

harmitteli sitä, miten ongelmien kasaannuttua jo suuriksi onnistumisprosentti pienenee huomattavasti. Mielenkiintoista oli, miten vastauksista kävi ilmi, ettei onnistumiselle ole yhtä oikeaa reseptiä, vaan se voidaan saavuttaa erilaisin menetelmin. Uskon, että esimerkiksi osallistuja 3:n esittelemä onnistumisen hetki saattaa herätellä ongelman parissa työskenteleviä henkilöitä paljonkin. Hyvä luokkahenki ja luottamuksellinen oppilas-opettaja-suhde saattavat olla ajoittain liiankin ilmiselvinä pidettyjä asioita, mutta tässä tapauksessa nämä olivat ne tekijät, joilla lähes kaksi vuotta koulusta pois ollut oppilas saatiin innostumaan taas koulunkäynnistä ja löytämään oman potentiaalinsa. Tämä on oivallinen esimerkki siitä, miten tukitoimia suunnittelevalla työntekijällä tulisi olla kattava kuva oppilaan sen hetkisestä kokonaistilasta, jotta tälle kyettäisiin tarjoamaan sopivimpia tuen muotoja.

Osassa vastauksissa mainittiin myös teoriakirjallisuuteen kuuluvan Reidin poissaoloihin puuttumisen oppaan mukaisia toimintatapoja. Tämä toimii osoituksena siitä, miten kouluilla kyllä on käytössään erilaisia puuttumisen tapoja, vaikka niitä ei olisikaan kirjattuna valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin taikka kuntien omiin toimintaa ohjaaviin malleihin.

6.2 Tutkimukseen ja sen toteutukseen liittyvää yleistä jälkipohdintaa

Tutkimuksen toteutuksessa eniten harmaita hiuksia aiheutti haastateltavien löytäminen. Tämä toimi osasyynä siihen, minkä vuoksi tutkimuksen valmistuminen lykkääntyi alkuperäisesti suunnitellusta. Vaikkakin tutkimuspyynnöillä tavoitettiin jokainen Turun alueen yläkoulun rehtori ja suurin osa pääkaupunkiseudultaikin, jäi osallistujamäärä odotettua selkeästi vähäisemmäksi. Muutama sähköpostin saaneista vastasi toimittaneensa pyyntöäni eteenpäin koulujensa henkilökunnallekin ja osa rehtoreista kertoi puhelinsoittojen yhteydessä tehneensä samoin. Täten voidaan olettaa, että tutkimuspyynnöt ovat tavoittaneet jopa useita satoja kouluissa työskenteleviä henkilöitä. Moni myös vastasi suoraan, varsinkin puhelinsoittojen yhteydessä, että koulun henkilökunta on jo valmiiksi niin ylikuormittunutta korona pandemian aiheuttaman ylikuormituksen vuoksi, ettei millään tohdi pyytää heitä osallistumaan tutkimukseen.

Tutkimuksen aihepiirin koskettaessa koko Suomen kouluverkostoa, tavoitteena oli saada osallistujia vertailumielessä Turun lisäksi myös pääkaupunkiseudulta. Tavoitteeseen ei

kuitenkaan päästy vähäiseksi osoittautuneen osallistumisinnokkuuden sekä pääkaupunkiseudun tutkimuslupiin liittyvän aikaa vievän byrokratian takia. Pääkaupunkiseudun tutkimuslupia myöntävältä taholta tiedosteltaessa luvan saamisen edellytyksiä, kävi ilmi, että kaikki potentiaaliset osallistujat tulisivat olla etukäteen tiedossa sekä heidän esimiehiltään saatu alustava lupa osallistua tutkimukseen. Tämä hankaloitti prosessia merkittävästi, sillä tutkimuslupien käsittelyaika oli kyseisen henkilön mukaan yhdestä kolmeen kuukautta. Lopulta kiireellisyys päästä keräämään aineistoa, johti siihen, että pääkaupunkiseudun vastaajia ei enää yritetty tavoitella. Turussa tutkimuslupia käsittelevältä taholta saatiin myöntävä vastaus alle vuorokaudessa, mikä helpotti etenemistä. (ks. Liite 4.) Vähäinen kiinnostus tai mahdollisuus osallistua haastattelututkimukseen ei kuitenkaan ollut ainoastaan pääkaupunkiseudun haaste, vaan myös Turun seudulta halukkaiden osallistujien löytäminen koettiin erittäin haasteelliseksi. Voidaan siis olettaa haastatteluvaiheeseen osallistuneiden henkilöiden olleen erittäin kiinnostuneita aiheesta, saadessaan tehtyä kalentereistaan tilaa osallistumiselle.

On käynnissä pandemia tai ei, saavat koulujen henkilökunnan jäsenet varmasti kymmeniä tutkimuspyyntöjä lukuvuoden aikana, minkä vuoksi on varsin luonnollista, ettei jokaiseen tee mieli tai ole edes mahdollista osallistua. Moni rehtoreista kehui tutkimuksen aihetta ja koki sen mielenkiintoiseksi, osa jopa pyysi valmiin teoksen lähettämistä heille, tämä ei kuitenkaan kirvoittanut merkittävää osaa heistä osallistumaan haastatteluvaiheeseen. Ylipäättään vapaaehtoinen työajan ulkopuolella työtehtäviin liittyvien asioiden pohdiskelu voidaan nähdä motivoituneisuutena ja omistautumisena alalle. Toki haastatteluun osallistuminen voidaan myös kokea hyväksi kanavaksi purkaa tutkittavaan aiheeseen liittyvää turhautumista ja negatiivisia ajatuksia.

Vaikka korona-ajan tuomat ikävät piirteet luultavimmin söivät tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden määrää, toi se mukanaan myös mahdollisuuksia, joita olisi ollut mahdollista hyödyntää. Kouluissa kautta maan ei luultavimmin ole työntekijää, jolle pandemian aikana ei olisi etäyhteyksillä työskentely tullut tutuksi. Tätä olisikin ollut mahdollista hyödyntää siten, että tutkimuspyyntöjä oltaisiin Turun ja pääkaupunkiseudun lisäksi lähetetty laajemmin ympäri Suomea. Laajemmalle levittyvä katsaus olisi voinut tuoda mukanaan mielenkiintoisia paikkakuntaakohtaisia erityispiirteitä, joihin olisi voitu kiinnittää huomiota. Vaikka joillekin pandemian mukanaan tuomille asioille voikin optimistisuudella löytää positiivisia piirteitä, voidaan sitä kuitenkin pitää tämän tutkimuksen toteuttamista vaikeuttaneena tekijänä.

Vaikkakin tutkimuksen toteuttamiseen liittyi useita haasteista, voi tutkimuksen todeta tuoneen omalta osaltaan lisää näkökulmia ja ajatuksia tutkimusalueen kentälle. Niin kuin Kouluakäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksessakin käy ilmi, aiheesta tarvitaan yhä enenevässä määrin tutkimusta (Määttä, S. ym. 2020, 36). Tutkimusjoukon jäädessä varsin pieneksi, tämä tutkimus ei yksinään kyennyt vastaamaan Kouluakäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksessa esitettyyn pyyntöön lisätutkimuksen teosta. Aikaisemmassa tutkimuksessa esiin nousseet huolenaiheet ja positiiviset asiat saivat toki vahvistusta. Myös lisätutkimusta ja mielenkiintoa herättäviä aiheita nostettiin osallistujien toimesta esille.

6.3 Tutkimuksen eettisyydestä, luotettavuudesta ja jatkotutkimusaiheista

Tuomen ja Sarajärven mukaan laadullisen tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta pohdittaessa, on aiheellista pohtia tutkijan puolueettomuutta (2018, 160). Tutkijan tavoitteena tulisi olla siirtää omat tietonsa ja ennakkoajatuksensa aiheesta sivuun rakennettaessa ymmärrystä ja johtopäätöksiä ilmiöstä (Laine 2018, 29–32). Virtanen nimittää kyseistä toimintaa sulkeistamiseksi (2006, 169). Tässä tutkimuksessa tutkija pyrki suhtautumaan aiheeseen mahdollisimman objektiivisesti. Osoituksena inhimillisyydestä, haastatteluvaiheessa tutkija sortui kahdesti yhtymään osallistujien mielipiteisiin näkyvästi. Osittain tämä johtui haastattelujen turvallisesta ja rennosta ilmapiiristä, kuin myös siitä, että tutkijan on mahdotonta tarkastella ilmiötä täysin ulkopuolelta (Laine 2018, 42). Tutkimuksen eettisyyttä vahvisti tietoturvallisuuden ja osallistujien yksityisyyden säilyttämiseen panostaminen aineistoa käsiteltäessä. Aineistoa käsiteltiin kaikissa tilanteissa luottamuksellisesti ja jo varhaisessa vaiheessa, osallistujien henkilötiedot hävitettiin. Osallistujia myös tiedotettiin huolellisesti siitä, miten ja mihin tarkoituksiin heidän antamia tietoja käytetään. Aiheesta lähetettiin ennen haastatteluja kirjallinen tiedotus.

Niin kuin aikaisemmin todettiin, vaikutti tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden joukko osittain myös tutkimuksen luotettavuuteen. Mielenkiintoista on, antaako jo valmiiksi motivoituneeksi oletettu tutkimusjoukko vastauksillaan luotettavaa tai millään tavoin yleistettävää kuvaa tutkittavasta aiheesta. Toki tämän tutkimuksen tavoitteena ei suoranaisesti ollutkaan saada yleistettävää kuvaa, vaan yksilön tuoma sanoma koettiin suurempaa joukkoa merkittävämmäksi. Positiivista huomiota herätti, että tutkimukseen osallistui myös henkilöitä, jotka tiedostivat, ettei heidän koulunsa toimintamallit olleet välttämättä täydellisissä uomissa

vertailtaessa ihanteisiin. Jokaisen osallistujan anonymiteetin ehdoton suojele puolsi kuitenkin ikävienkin asioiden esille tuontia, ilman suurta pelkoa siitä, että esimerkiksi esihenkilö suuttuisi osallistujien jakamista kokemuksista ja ajatuksista. Osallistujien omaan suoriutumisen tasoon liittyvät kriittiset huomiot jäivät kuitenkin olemattomiin ja onkin syytä olettaa, ettei tutkimukseen halunnut osallistua koulujen henkilökuntaa, jotka tiedostivat toimivansa ongelman parissa heikosti tai jopa laiminlyövästi. Arvailuja voinee myös esittää siitä, miten kahden osallistujan rehtorin työstä johtuva asetelma saattoi vaikuttaa annettuihin vastauksiin. Heidän vastauksistaan nousi esille vähiten negatiivissävyytteisiä ilmaisuja asioista, joita heidän kouluissaan esimerkiksi voitaisiin hoitaa selvästi paremmin. Tämä on toki varsin inhimillistä, sillä tämän tyylinen tutkimus ei varsinaisesti ole paras mahdollinen kanava purkaa turhautumistaan esimerkiksi henkilöiden toiminnasta, joiden esihenkilönä työskentelee, anonymiteetistä huolimatta. Toki on myös mahdollista, että heidän kouluissaan asiat ovat niin hyvin, että poissaoloihin liittyvät ongelmat ovat vähäisiä tai hoituvat mallikkaasti.

Tutkittavan aiheen parissa tulisi tehdä lisää tutkimusta. Niin kuin eräs osallistujistakin totesi, tulisi suuremmassa mittakaavassa toteuttaa hankkeita, joissa erilaisia tieteeseen pohjautuvia interventiomalleja testattaisiin. Samalla linjalla osallistujan kanssa olivat myös Kouluakäymättömyys Suomessa –tilannekartoituksen tekijät (Määttä, S. ym. 2020, 36). Erilaisten interventiomallien kokeilujen myötä voitaisiin myös päästä toteuttamaan hanketta, jossa kyseisiä malleja kirjattaisiin helposti käsiteltävään muotoon kirjallisuudeksi. Tällä tavoin poissaoloihin liittyviin moninaisiin syihin saataisiin myös monipuolisia toimintatapoja. Vaikuttaa myös siltä, että kehittämistyötä olisi aiheellista tehdä myös ongelmaan liittyvien yleisempien toimintamallien parissa. Niin kuin tutkimuksen tulososioistakin käy ilmi, yksityiskohtaisempien yhteisten suuntaviivojen luomisen eteen tulisi tehdä työtä. Esimerkiksi Turun peruskoulujen yhteinen poissaoloihin puuttumisen malli ei yksinään tuo mukanaan avaimia laadukkaaseen poissaoloihin puuttumiseen. Ei olisi pahitteeksi, jos malliin tuotaisiin lisää tietoa esimerkiksi kohtiin, joissa kehoitetaan seuraamaan tilannetta.

Lähteet

Ahola, S. & Galli, L. 2009. Koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisy Varsinais-Suomessa. Osa 2: yhteenveto ja suositukset. Turku: Koulutussosiologian tutkimuskeskus.

Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. 2000. The Discipline and practise of Qualitative Research. Teoksessa Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (toim.) Handbook of Qualitative Research. Second Edition. Thousand Oaks: Sage Publications, 1-36.

Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11/2014.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus, 24-42.

Granroth-Nalkki, S. & Vallenius, S. 2020. Vetoapua kouluakäymättömille nuorille. Valteri. <https://www.valteri.fi/artikkelit/vetoapua-kouluakaymattomille-nuorille/> (Luettu: 7.11.2021.)

Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G. & Gentle-Genitty, C. 2019. Differentiation between school attendance problems: Why and How? Cognitive and Behavioral Practice. 26 (1). 8-34. <https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2018.03.006>

Heyne, D.A., Sauter, F.M. & Maynard, B.R. 2015. Moderators and mediators of treatments for youth with school refusal or truancy. Teoksessa M. Maric, P. Prins, J. Pier & T. Ollendick (Eds.), Moderators and mediators of youth treatment outcomes. New York: Oxford University Press. 230-266. <https://doi.org/10.1093/med:psych/9780199360345.003.0010>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17.painos. Porvoo: Kirjayhtymä Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Häikiö, L. & Niemenmaa, V. 2007. Valinnan paikat. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Hämäläinen, V.-P. 2019. Kun 9.-luokkainen Henkka lintsasi jatkuvasti koulusta, äiti oli voimaton: ”En voi jäädä pois töistä, että veisin pojan itse kouluun”. <https://yle.fi/uutiset/3-10675684> (Luettu 21.10.2020.)

Kearney, C.A. 2018. Helping School Refusing Children and Their Parents. A guide for School-Based Professionals. Oxford University Press. 4-10.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/reader.action?docID=430990>

Kearney, C.A. & Bensaheb, A. 2006. School Absenteeism and School Refusal Behaviour: A Review and Suggestions for School-Based Health Professionals. Journal of School Health. 76 (1). 3-7.

Kearney C.A. 2002. The School Refusal Assessment Scale – Revised (SRAS-R) Suomennettu tekijän luvalla: Klaus Ranta, Niklas Granö & Marjaana Karjalainen. 2018.
http://www.socca.fi/files/7718/Koulupoissaolokysely_-_lapsi_nuori.pdf (Luettu 8.11.2021)

Kluukeri, I. 2020. Sadoilla pohjalaisnuorilla on jatkuvasti poissaoloja koulusta- yleisin syy ovat psyykkiset oireet. Ongelma on pahentunut koko maassa viime vuosina.
<https://yle.fi/uutiset/3-11538094> (Luettu 5.11.2021.)

Koivisto, M. 2020. Selvitys: Suomen yläkouluissa on vähintään 4000 oppilasta, joilla on paljon poissaoloja – ongelma pahentunut viime vuosina. <https://yle.fi/uutiset/3-11534185> (Luettu 5.11.2021.)

Konu, A. & Gråsten-Salonen, H. 2004. Koulumiete-projekti – koululaisten mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistäminen Pirkanmaalla. Psykiatrian tulosalue. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja. 8/2004. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kosonen, P. 2019. Koulupoissaolojen kitkemiseksi testataan uudenlaisia keinoja Espoossa – mielenterveyden haasteet nousseet suurimmaksi syyksi poissaoloihin. YLE.

<https://yle.fi/uutiset/3-11093895> (Luettu: 2.12.2020)

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–50.

Lansford, J. E. (2016). A Public Health Perspective on School Dropout and Adult Outcomes: A Prospective Study of Risk and Protective Factors From Age 5 to 27 Years. *Journal of Adolescent Health*, 58(6), 652–658.

Latif, A., Choudhary, A. & Hammayun, A. (2015). Economic Effects of Student Dropouts: A Comparative Study. *Journal of Global Economics*, Vol 3 (02).

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. 2020. Kouluakäymättömyys Suomessa. Helsinki: Opetushallitus.

Nyysönen, T. 2018. Opettajien aika alkoi muuhun kuin opettamiseen – pikkukunta palkkasi psykiatrisen sairaanhoitajan ja psykologin pysyvästi koululle. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-10505171> (Luettu 3.11.2021.)

Ojala, T. 2017. Kun perusopetuksen oppilaat oireilevat psyykkisesti. Opettajien kokemuksia. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/53185/3/978-951-39-6952-3_vaitos_17032017.pdf

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki:

Opetushallitus.

Opetushallitus. 2020. Noin 4000 yläkoululaisella jatkuvasti paljon poissaoloja koulusta.

<https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/noin-4000-ylakoululaisella-jatkuvasti-paljon-poissaoloja-koulusta> (Luettu: 2.3.2021)

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Perusopetuksen laatukriteerit. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Passoja, A. 2018. Koulua käymättömien määrä kasvaa -avun ammattilaiset tiivistävät yhteistyötään ja lupaavat lopettaa palloilun. YLE. [https://yle.fi/uutiset/3-](https://yle.fi/uutiset/3-10439637?utm_source=facebook&share&utm_medium=social&fbclid=IwAR0AmqSK_1005XJWaRG-x9bXfGDo46I9HdHxHlob8ycx2_YIC8YYXXdF5w8)

10439637?utm_source=facebook&share&utm_medium=social&fbclid=IwAR0AmqSK_1005XJWaRG-x9bXfGDo46I9HdHxHlob8ycx2_YIC8YYXXdF5w8 (Luettu 3.11.2021.)

Patton, M.Q. 2002. Qualitative Research & Evaluation Methods. 3 Edition. Thousand Oaks: Sage Publications.

Reid, K. 2014. Managing School Attendance: Successful intervention strategies for reducing truancy. Oxfordshire: Routledge. 101–110.

Rieskalähteen koulu. 2016. Turun perusopetuksen opetussuunnitelma luvut 1-12 1.8.2016
Rieskalähteen koulu. Turku: Rieskalähteen koulu.

Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino: Tampere, 424-431.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9-36.

Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 427 & 430.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2016. 6.3.3 Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html (Luettu: 2.12.2020)

Schoeneberger, J. A. (2012). Longitudinal Attendance Patterns: Developing High School Dropouts. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 85(1), 7–14.

Smerillo, N. E., Reynolds, A. J., Temple, J. A., & Ou, S.-R. (2018). Chronic absence, eighth-grade achievement, and high school attainment in the Chicago longitudinal study. *Journal of School Psychology*, 67, 163–178. Vol. 26 (1), 46-62.

Terho, P. 2002. Kouluterveydenhuollon tavoitteet ja merkitys. Teoksessa Terho, P., Laurila, E.-L., Laakso, J., Krogus, H. & Pietikäinen, M. (toim.) Kouluterveydenhuolto. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Kustannus Oy Duodecim, 18–22.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Nuorten syrjäytyminen. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen (Luettu: 1.12.2020)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Nuorten syrjäytyminen käy myös yhteiskunnalle kalliiksi. <https://thl.fi/fi/-/nuorten-syrjaytyminen-kay-myos-yhteiskunnalle-kalliiksi> (Luettu: 1.12.2020)

Tilastokeskus. 2021. Tietoa tilastoista. Käsitteet. <https://www.stat.fi/meta/kas/koulupudokas.html> (Luettu: 2.11.2021)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 87–88 & 122–127.

Turku sivistystoimiala. 2016. Turun perusopetuksen opetussuunnitelma luvut 1-12. Turku: Sivistystoimiala.

Turku sivistystoimiala. 2020. Koulupoissaolojen ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisy toimintamalli. <https://blog.edu.turku.fi/topelius/files/2021/10/Koulupoissaolojen-ja-koulupudokkuuden-ennaltaehkAisytoimintamalli-2020.pdf> (Luettu 28.10.2021)

Vaaherkumpu, S. & Vuolteenaho, S. 2020. Opetusministeri Li Andersson: Koronaepidemian jälkiä lasten ja nuorten oppimiseen ei hoideta yhdessä syksyssä – ministerin mukaan koulukuraattoreille ja koulupsykologeille tulee sitova mitoitus. <https://yle.fi/uutiset/3-11599097> (Luettu: 20.11.2020)

Vinnerljung, B., Berlin, M. & Hjern, A. 2010. Skolbetyg, utbildning och risker fr ogynnsam utveckling hos barn. Teoksessa: Socialstyrelsen, Social rapport 2010. Tukholma: Socialstyrelsen. 228-261.

Virtanen, J. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja, 149-214. Helsinki: International Methelp Ky.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

Taustatiedot

- Missä koulussa työskentelet?
- Mikä on työnkuvasi koulussa?
- Kuinka pitkään olet työskennellyt kyseisessä koulussa?

Haastattelu

- Miten kuvailisit koulunne oppilaiden poissaolomääriä yleisesti? (*Koetko tilanteen ongelmalliseksi vai onko tilanne hyvä?*)
- Entä minkä verran sitä esiintyy oppilaiden keskuudessa, joiden kanssa työskentelet usein?

(Tutkimuskysymys 4. Onko haastateltavilla kokemuksia onnistuneista tilanteista, joissa kouluikäyvä oppilas on saatu motivoitua palaamaan koulun penkille?)

- Kuinka monta kertaa olet itse osallistunut poissaoloista johtuneiden ongelmien selvittämiseen?
- Millaiset toimintamallit ovat auttaneet katkaisemaan poissaolokierteitä?
- Oletteko kokeilleet erilaisia lähestymistapoja vai toimitteko samojen raamien mukaisesti tapauksesta riippumatta?
- Voitko esitellä tapauksen tai pari, joissa oppilas on saatu palaamaan koulun penkille?
 - (Onko positiivinen muutos ollut pysyvää?)

(Tutkimuskysymys 1. Millaisin toimintamallein eri koulut ja kunnat reagoivat kouluikäyvämmyyteen?)

- Onko koulussanne määritelty jokin tietty poissaolotuntien raja, jonka jälkeen seuraa toimenpiteitä?
- (Vai pohditaanko se aina tilannekohtaisesti?)
- Millaisin toimenpitein etenette poissaolo-ongelman suhteen?
 - (Voimistuvatko tukikeinot samassa suhteessa kun poissaolomäärät kasvavat?)
- Jos nyt ilmaantuisi poissaoloihin liittyvä tilanne, millaisella kokoonpanolla koulussanne reagoitaisiin tähän? (Keiden kanssa, luokanvalvoja, oppilaan koti, oppilashuoltoryhmät, moniammatillinen yhteistyö?)
- Onko koulussanne jokin ryhmä (esim. Oppilashuoltoryhmä), jonka tehtävänä on seurata oppilaiden poissaoloja? Sen jälkeen, kun opettajat ovat tehneet merkintänsä Wilmaan.
- Kuinka usein koulussanne käsitellään läsnäoloon tai poissaoloihin liittyviä asioita? (Muutoin kuin vain wilma-merkinnöin)
- Seurataanko läsnäolotilastoja säännöllisesti?
- Miten hyödynnätte moniammatillista yhteistyötä ja kolmiportaista tukea poissaolojen näkökulmasta?
- Jatkuvatko tukitoimet sen jälkeen, kun oppilas rupeaa käymään taas säännöllisesti koulussa?
- Annetaanko teidän koulussanne erityistä huomiota läsnäolon kehittämissuunnitelmalle, joka priorisoi oppilaiden korkeiden poissaolomäärien vähentämisen?
- Lähettääkö koulunne johtokunta/rehtori/tai joku muu kotiin tiedotteita joka lukukausi, joista käy ilmi koulun asennoituminen poissaoloihin liittyen?
- Onko teidän koulunne säännöt ja rakenteet sellaisissa uomissa, jotka varmistavat oppilaiden pysymisen koulun alueella päivän aikana?
- Onko teillä joustavia mahdollisuuksia opetussuunnitelmissa, jotka ulottuvat myös koulun ulkopuolelle?

- Onko teillä yksilökohtaista tukea oppilaille, joilla on huomattu olevan paljon poissaoloja?

(Tutkimuskysymys 2. Kokevatko koulujen henkilökunnan jäsenet (opettajat, rehtorit, kuraattorit, terveydenhoitajat yms.) sekä muut toimijat, käytössä olevat toimenpiteet ja toimintamallit tarkoituksenmukaisiksi?)

- Miten käytössänne olevat mallit ovat mielestäsi tehonneet oppilaisiin, joilla on paljon poissaoloja?
- Tuleeko käyttämillänne toimintamalleilla jokainen poissaoloista kärsivä oppilas huomioiduksi vai jääkö jokin ryhmä varjoon tai ”avun ulottumattomiin”?
- Osallistuuko koko koulun henkilökunta läsnäolotilastojen kohennukseen konkreettisesti?
- Ovatko koulusi toimintamallit sinulle selkeitä?
 - Saatko niiden toteuttamiseen tarpeeksi tukea?
- Miten kehittäisit koulunne toimintamalleja? (*Jos resursseista ei tarvitsisi huolehtia*)

(Tutkimuskysymys 3. Tulisiko toimintamallien olla järjestelmällisemmin valtakunnallisesti tai kuntakohtaisesti säädelyjä, vai koetaanko kuntien ja koulujen lähes autonomisen aseman olevan toimivin ratkaisu?)

LUE: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainitaan ”paikallisesti päätettävissä asioissa”-kohdassa siitä, että jokaisen koulun tulisi laatia koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma, johon sisältyy esimerkiksi poissaolojen käsittely ja niihin puuttuminen. (POPS 2014)

- Mitä mieltä olet siitä, että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ei määritellä selkeää linjaa poissaolojen käsittelyyn vaan asiasta päättäminen delegoidaan paikalliselle tasolle?
- Onko paikallinen ja koulukohtainen soveltaminen mielestäsi toimivin ratkaisu?
- Jääkö ongelmaan aikaa puuttua tehokkaasti muun työn ohella? Varataanko puuttumiseen erikseen aikaa vai meneekö se ns. ylitöiksi?

- Pitäisikö poissaolojen käsittelymalli mielestäsi laatia kirjalliseen muotoon, jotta kaikki asianosaiset tietäisivät, miten toimia?

Liite 2. Tietosuojailmoitus

Tietosuojailmoitus

1. Rekisterin nimi	Yläkouluissa käytetyt toimintamallit kouluakäymättömien oppilaiden tukemisessa.
2. Rekisterinpitäjä	Tuomas Kitinoja, 045 1239134, tuoskit@utu.fi , Turun yliopisto, opettajankoulutuslaitos
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Tuomas Kitinoja, 045 1239134, tuoskit@utu.fi
4. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessa kerätään haastatteluita, joissa selvitetään yläkoulun opettajien ja muun henkilökunnan kokemuksia heidän käyttämistään toimintamalleista kouluakäymättömien oppilaiden tukemisessa sekä ajatuksia vastaajien käsityksiä tukitoimiin liittyen. Kyseessä on pro gradu -tutkielma.</p> <p>Henkilötietoja käsitellään erillisenä osana kirjallisesta aineistosta ja niistä poistetaan kaikki tunnistetiedot (koulun nimi, henkilöt & henkilömaininnat) ensimmäisenä.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
5. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja: Kunta, työnkuva koulussa, vietetty aika kyseisessä koulussa, kokemuksia ja käsityksiä kouluakäymättömien oppilaiden tukitoimiin liittyen.
6. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimuksen ulkopuolelle.

7. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
8. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Haastattelunauhoitteista kirjoitetaan tekstitiedostot ja nauhoitteet tuhoaan. Samalla tutkimusaineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot. Tietoja säilytetään enintään 31.12.2025 asti, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvallisesti.
9. Rekisteröidyn oikeudet	Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti. Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti. Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.
10. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Haastatteluajankohdasta sopimiseksi pyydetään viestin välitysmahdollisuutta koulujen rehtoreilta. Muut tiedot kerätään suoraan haastattelututkimukseen osallistuvilta.
11. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.

Liite 3. Haastattelukutsu

Arvoisa rehtori,

Olen viidennen vuoden luokanopettajaopiskelija Turun yliopistosta ja tutkin pro gradu -tutkielmassani yläkoulujen käyttämiä toimintamalleja kouluikäymättömien oppilaiden tukemisessa ja niiden koettua toimivuutta. Ohjaajani toimii yliopistotutkija Laura Helle. Viime kädessä tavoitteena on löytää toimivia malleja syrjäytymisen estämiseksi. Tarkastelen aihetta Turun ja Helsingin alueella työskentelevien näkökulmasta. Koska toivon vastauksia laajalti eri työnkuvia omaavilta henkilöiltä, voi haastatteluun osallistua esimerkiksi rehtori, opettaja, koulunkäyntiavustaja, terveydenhoitaja, koulukuraattori kuin myös koulupsykologikin. Vastaajan ominaisuudeksi siis riittää, että hänellä on kokemusta kyseisen ongelman parissa työskentelystä.

Haastattelukysymykset ovat avoimia, jotta vastaajilla on mahdollista saada äänensä kuuluville mahdollisimman laajasti. Osallistuminen vie aikaa 20 minuutista tuntiin. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja se voidaan keskeyttää haastateltavan niin halutessa. Tutkimus suoritetaan sekä koulun että vastaajien anonymiteetti säilyttäen, eikä tietoja jaeta ulkopuolisille. Saadut vastaukset käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti ja haastattelut hävitetään opinnäytetyöprosessin päätteeksi.

Sopiiko, että haastattelen koulunne henkilökuntaa tutkimustani varten? Mikäli tämä on OK, voisitteko välittää viestini koulunne henkilökunnalle ja rohkaista heitä osallistumaan tutkimukseen.

Yhteystietoni ovat alla. Ottamalla minuun yhteyttä voidaan sopia haastateltavalle parhaiten sopiva haastattelu-aika.

Sähköposti:

tuoskit@utu.fi

Puhelinnumero:

045 1239134

Ystävällisin terveisin,

Tuomas Kitinoja

Liite 4. Tutkimuslupa

Päätösno 27 / 2021

TUTKIMUSLUPALOMAKE

Tutkimuksen tavoite ja kohderyhmä (luokka-aste)

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää Turun ja Helsingin alueen yläkoulujen käyttämiä toimintamalleja kouluikäikäymättömien oppilaiden tukemisessa ja niiden koettua toimivuutta. Viime kädessä tavoitteena on löytää toimivia malleja syrjäytymisen estämiseksi.

Tutkimus toteutetaan haastatteluina etäyhteyksin, joihin kyselisin osallistujia yläkoulujen rehtoreiden välityksellä. Vastajat olisivat siis koulujen henkilökuntaa,

Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen teoriataustaa on vahvistettu, nyt luvassa olisi tulevien viikkojen aikana hankkia osallistujia sekä mahdollisesti jo suorittaa haastatteluja. Tämän jälkeen suoritetaan aineiston analyysiosio, joka suoritetaan vastaajien ja heidän koulujensa anonymiteettiä varjellen. Tutkimuksen odotettu valmistumisaika on touko-kesäkuun vaihteessa 2021.

Tietosuoja

Tutkimuksesta on tehty tietosuojailmoitus, josta käy ilmi seuraavia asioita: Tutkimuksessa kerätään haastatteluista, joissa selvitetään yläkoulun opettajien ja muun henkilökunnan kokemuksia heidän käyttämistään toimintamalleista kouluikäikäymättömien oppilaiden tukemisessa sekä ajatuksia vastaajien käsityksiä tukitoimiin liittyen. Henkilötietoja käsitellään erillisenä osana kirjallisesta aineistosta ja niistä poistetaan kaikki tunnistetiedot (koulun nimi, henkilöt & henkilömaininnat) ensimmäisenä.

Anojan yhteystiedot

Tuomas Kitinoja
Puhelin: 045 1239134
Sähköposti: tuoskit@utu.fi
Turun yliopisto,
Kasvatustieteiden tiedekunta,
Opettajankoulutuslaitos

- Yhtä koulua koskevaan tutkimukseen luvan antaa koulun rehtori
- Useita kouluja koskevaan tutkimukseen luvan antaa palvelualuejohtaja

Turussa, pvm 30.3.2021 Tuomas Kitinoja
anojan nimi

PÄÄTÖS

- Myönnän anotun tutkimusluvan edellyttäen, että koulut haluavat siihen osallistua.
 En myönnä, perustelu

Turussa, pvm 31.3.2021 Tommi Tuominen
päättökentekijän allekirjoitus/nimi

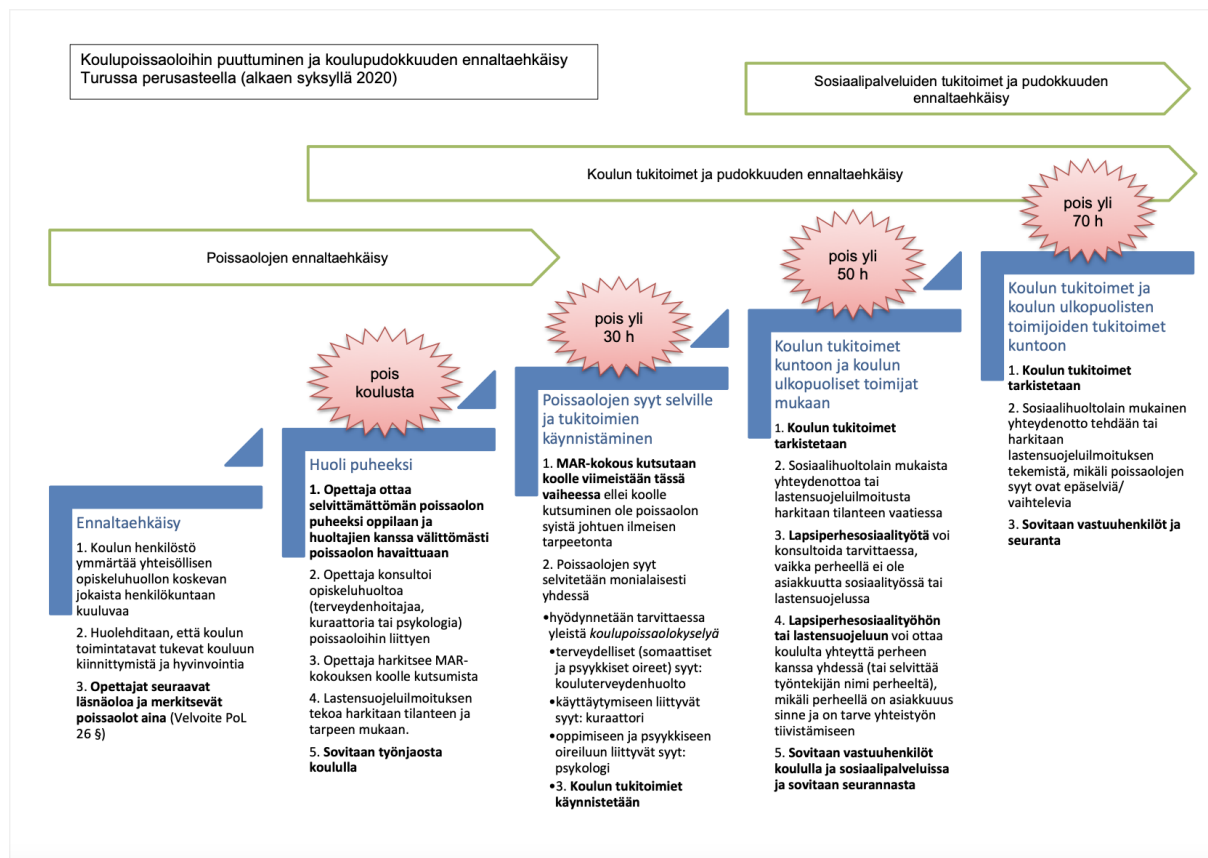
Ilmoitus päätöksestä:

- asianomainen
- ao.koulujen rehtorit

TURUN KAUPUNKI
Käsityöläiskatu 10
PL 362, 20101 TURKU

Osoite	Adress	Puh./Tel	Telefax
Käsityöläiskatu 10 PL 362 20101 TURKU	Hantverkaregatan 10 PB 362 20101 ÅBO	(02)262 9111	(02)262 9350

Liite 5. Turun peruskoulujen poissaoloihin puuttumisen ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisy malli

Liite 6. Ken Reidin käytäntöjä (2014, 101–105)

Taulukko 4. Reidin käytäntöjä 1 (2014, 101.)

Tehokas käytäntö	Hyödyt
Selkeä menettelytapa läsnäolon suhteen, jossa huomioidaan kaikki osalliset.	-Oppilaat ja vanhemmat tiedostavat mitä heiltä odotetaan ja miksi. -Painottaa läsnäolon ja saavutusten välistä yhteyttä. -Auttaa opettajia olemaan johdonmukaisia.
Rehtori ja koulun johtoryhmä (SMT) tarjoavat hyvää johtajuutta koulun päivittäisen läsnäolostrategian suhteen.	-Henkilökunta on halukkaampi ja osaavampi priorisoimaan läsnäoloa ja siihen liittyviä ongelmia. -Auttaa tarjoamaan riittäviä resursseja läsnäolon edistämiseen, mukaan lukien asianmukaisin henkilöstörekrytoinnein.

<p>Sähköisen rekisteröinnin hyödyntäminen jokaisen oppitunnin alussa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Oikein käytettynä, se on tehokas ja tuottoisa; -Tarjoaa luotettavaa tietoa. -Tukee seurantajärjestelmiä ensimmäisen päivän ilmoitusjärjestelmiä (first day calling). -Auttaa tunnistamaan myöhästymiset ja oppilaat, jotka ovat toistuvasti myöhässä. -Auttaa tunnistamaan oppilaat, jotka osallistuvat jälki-rekisteröinti viivästymiseen tai osallistuvat tiettyihin tuntipoissaoloihin.
<p>Säännöllisen läsnäolotietojen kerääminen ja tekeminen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Mahdollistaa kaavojen tunnistamisen vuoden, kodin, ryhmän, luokan, opettajan, viikonpäivän tai yksittäisen oppilaan suhteen. -Auttaa tunnistamaan oppilaat, joilla on ongelmia ja jotka saattavat tarvita sielunhoitoa tai neuvontatukea erillään suoraviivaisista läsnäolo-ongelmista tai muulla tavalla. -Helpottaa toimistohenkilöitä, läsnäolovirkailijoita, ennakkovaroitusjärjestelmää (EWS), koulun johtoryhmää (SMT) kuin myös varmistamaan, että koulun tiedot ovat täsmällisiä ja täysin ymmärrettyjä. -Tämän ollessa hyvin kommunikoitu, auttaa kaikkea henkilökuntaa ja oppilaita ymmärtämään läsnäoloa ja siihen liitännäisiä ongelmia koulussa.
<p>Kaikkia poissaolevia oppilaita koskeva ensimmäisen päivän ilmoitusjärjestelmä (first day calling).</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Täyttää koulun lakisääteisen terveys- ja turvallisuusvastuun, että lapsi on poissaoleva ja se on huomattu. -Auttaa tunnistamaan ne tapaukset, joissa enempi tuki saattaisi olla tarpeellista, mukaan lukien mahdollinen kotikäynti. -Vanhemmat tunnistavat, että koulussa nollatoleranssi ei-osallistumista kohtaan.
<p>Palkitsemisjärjestelmien asianmukainen käyttö.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Kannustaa ja tukee oppilaan säännöllistä läsnäoloa, etenkin nuorempien oppilaiden. -Kasvattaa läsnäolon profiilia koulussa.
<p>Asianmukaisten vaihtoehtojen opetus suunnitelmien/ammattillisten mahdollisuuksien tarjoaminen sekä koulussa että sen ulkopuolella.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Stimuloi vähemmän akateemisten oppilaiden kiinnostusta, jotka epätodennäköisesti saavuttavat korkeimpia arvosanoja tyypillisissä akateemisesti painotetuissa ulkoisissa kokeissa. -Voi linkittyä onnistuneesti uraan ja tulevaisuuden elinikäisiin työmahdollisuuksiin, kuin myös työharjoitteluohjelmiin.
<p>Paikallisviranomaisten (LA) läsnäolosäännösten huomiointi, mukaan lukien lakisääteiset sanktiot ja mahdollinen vanhempien syytteelle pano.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Loppu analyysissä, kaikki henkilökunta, oppilaat ja vanhemmat tietävät ja ymmärtävät että oikeudellisia toimia voidaan käyttää pysyviä poissaolijoita vastaan.

Taulukko 5. Reidin käytäntöjä 2 (2014, 102.)

Käytäntö	Tämä pitää sisällään:
1. Erityinen huomio läsnäolon kehittämissuunnitelmalle, joka priorisoi oppilaiden korkeiden poissaolomäärien vähentämisen.	<ul style="list-style-type: none"> -Sopimus seurata jatkuvien poissaolojen määrää joka viikko ja raportoida nimenomaan koulun vanhemmalle johtoryhmälle (SLT) trendeistä ja malleista; -Kaikkien oppilaiden, joilla on paljon luvattomia ja jatkuvia poissaoloja, viikottainen tunnistaminen ja seuraaminen; -Oppilailla, joilla on paljon poissaoloja, asetetaan tavoitteita, joita seurataan kahden viikon välein.
2. Johtokunnan kotiin lähetettävät kirjeet joka lukukausi, joista käy ilmi koulun asennoituminen poissaoloihin liittyen.	<ul style="list-style-type: none"> -Lausuntoja, jotka liittyvät koulun henkilökunnan, oppilaiden ja vanhempien/huoltajien vastuuseen; -Simppli selitys, mitä hyvä läsnäolo pitää sisällään; -Selkeä eskaloitintiprosessi joka hahmottaa, mitä tukea ja haasteita asetetaan, jos oppilailla on alle keskiarvon läsnäoloa ja heillä on riski tulla jatkuviksi poissaolijoiksi; -Linkit läsnäolon, saavutusten ja tulevaisuuden mahdollisuuksien välillä.
3. Järjestelmät ja rakenteet paikoilla, jotka varmistavat oppilaiden pysymisen näkyvillä päivän aikana.	<ul style="list-style-type: none"> -Yksikkö tarjoamaan vaihtoehtoisia paikkoja oppilaille irrottautua oppitunneista; -Uudelleenintegraatiohuoneita varmistamaan, että oppilaat voivat valmistautua pidentyneiden luokan ulkopuolella vietettyjen jaksojen jälkeen; -Lyhyet porrastetut ruoka-ajat, jotka eivät mahdollista oppilaiden lähtöä pois näkyvistä; -Erytisopetusta syrjäytyneille oppilaille, jota tukee koulun henkilökunta, joka on osa koulurakennusta ja tuettu koulukumppanuudella; -Laajennettu koulupalvelu, joka mahdollistaa palveluiden tulon oppilaiden luokse tukemaan normaaleilla oppitunneilla; -Tentteihin valmistautuminen koulussa ennemmin kuin opintovapaalla.
4. Joustavat mahdollisuudet opetussuunnitelmissa, jotka ulottuvat koulun ulkopuolelle.	<ul style="list-style-type: none"> -Aamuiset rästitunnit (catch up classes) yksilöllisesti; -Iltapäivän jatkokurssit, jotka keskittyvät vaihtoehtoisii opetussuunnitelmiin; -Jatkokoulutuskurssit; -Säännöllinen työkokemus, tuettuna elämäntaitojen opetuksella; -Jaetut aikataulut kumppanuuskoulujen kanssa.
5. Yksilökohtainen tuki oppilaille, joilla on huomattu olevan korkean tason poissaoloja.	<ul style="list-style-type: none"> -Hengelliset avustajat, jotka tapaavat oppilaita ohjaisaikoina; -Oppimismentorit, jotka tarjoavat tukea oppilaille ennen oppituntia, sen aikana ja oppituntien jälkeen varmistaen, etteivät oppilaat irrotaudu aiheesta;

	<p>-Tukiavustajat paikallisviranomaisten lasten palveluiden pääosastolta mahdollistamaan oppilaille tuen käyttöä positiivisesti;</p> <p>-Paikallisviranomaisten perhetukitiimit, jotka tarjoavat tukea vanhemmille/huoltajille ja sisaruksille, jotta he päihittäisivät koulussa läsnäoloon vaikuttavia kotioloihin liittyviä ongelmia.</p>
--	---

Taulukko 6. Reidin käytäntöjä 3 (2014, 103.)

Koulu	Tulos
Läsnäolovastaava on koulun vanhemman johtoryhmän jäsen (SLT) ja arvostettu kollegoidensa keskuudessa.	<p>-Tekoja, joilla pyritään vähentämään jatkuvia poissaoloja, edistetään aktiivisesti ja on olettamus, että kaikki henkilöt (opettavat ja ei-opettavat) osallistuvat läsnäoloagendaan.</p> <p>-Linkit opetuksen ja oppimisen väleillä ovat täsmällisiä ja se heijastuu osaston, vuoden ja keskeisten vaiheiden suunnitelmissa.</p> <p>-Rekisteröintikäytäntöjä harjoitetaan koko henkilökunnan toimesta. Jossa tämä ei toteudu, muutoksia tehdään nopeasti.</p>
Tiedot läsnäoloista ja poissaoloista lajitellaan, analysoidaan ja käytetään toimien tukena.	-Kaikilla koulun henkilökunnan jäsenillä on selkeä kuva ongelmista, jotka tarvitsevat huomiota ja he voivat arvioida käytettyjen interventioiden tehokkuutta (tämä auttaa varmistamaan tietojen omistajuuden ja selkeyden).
Koulu käyttää jatkuvien poissaolojen käytäntöjä kehitysalueiden tunnistamiseksi ja tämä linkittyy kehityssuunnitelmaan. Molempia päivitetään puolen lukuvuoden välein.	<p>-Koulun resursseja käytetään asianmukaisesti.</p> <p>-Toiminnot, joita tarvitsee tehdä, ovat selkeitä ja niillä on toteutusaika.</p>
<p>Toimenpiteiden yksityiskohtainen eteneminen on johdonmukaista ja ne ehkäisevät oppilaita tulemasta säännöllisiksi poissaolijoiksi.</p> <p>Läsnäolopaneeleja käytetään koulussa.</p>	<p>-Oppilailla ja vanhemmilla/huoltajilla on selkeä ymmärrys läsnäolon tärkeydestä ja toimenpiteistä, joita tehdään läsnäolon vähentyessä.</p> <p>-Vanhemman vastuuta ja tukimekanismeja edistetään ja vanhemmat sekä lapset saavat tukea koululta ja muilta toimijoilta.</p> <p>-Hyväksytyjen poissaolojen tasot ja luvattomien poissaolojen tasot haastetaan aikaisessa vaiheessa.</p> <p>-Kaikki oppilaat ja vanhemmat/huoltajat ovat tietoisia paneeleista, joita käytetään aikaisessa interventiossa, mutta muodollinen paneeli asettaa selkeät odotukset kehitykselle.</p>
Oppilaat, joilla on jatkuvia poissaoloja saavat nopean aikataulun toimintasuunnitelman kehitykselle. Suunnitelmat ovat koulun, mutta niitä tukee laaja valikoima toimijoita.	-Kaikkien oppilaiden tarpeet huomioidaan ja osoitetaan yksilöllisellä tasolla, jottei yksikään oppilas jäisi huomiotta.

Taulukko 7. Reidin käytäntöjä 4.1 (2014, 104.)

	Henkilökunta/Koulu	Oppilaat	Vanhemmat/Huoltajata	EW S/Paikallisviranomaiset (LA)
Hyvän läsnäolon juhlistaminen	<ul style="list-style-type: none"> -Suullinen kehu -Aulanäytöt -Kokoonpanot -Yhteydenotto vanhempiin -Tunnustukset -Postikortit -Julisteet - Luokan/osaston/koulun tavoitteiden asettaminen -Täsmällisyys julisteet -Vanhempien tapaamiset -Internet 	<ul style="list-style-type: none"> -Postikortit -Tunnustukset -Palkinnot -Yhteinen eetos -Ikäisen/kaverin tuki 	<ul style="list-style-type: none"> -Postikortit -Kirjeet -Teksti -Yhteinen eetos 	<ul style="list-style-type: none"> -Paikallisviranomaisten palkinto koululle -Paikallisviranomaisten palkinto yksilöille -Median käyttö -Neuvontalinjat -Vanhempien, oppilaan ja koulun välisen suhteen vahvistaminen
Tiedon asianmukainen käyttö oikein kommunikointistrategioin	<ul style="list-style-type: none"> -Ensimmäisen päivän ilmoitus (First day call) -Myöhäiset portit (Late gates) -Kohdeluokat/ryhmät -Sisäinen työvoiman hallinta -Läsnäolopaneeli -Rekisterin tarkistukset -Läsnäolotarkastus -Tiedotus koko henkilökunnalle -Henkilökunnan toimintaohjeet -Tarkista lomat aikavälein 	<ul style="list-style-type: none"> -Oppaat -Kouluavustajan (TA)/(LC) tuki -Mitä se tarkoittaa visuaalisesti -Keskity pastoraaliseen tukiohjelmaan (PSP) tai yksilölliseen käytössuunnitelmaan (IBP) -Oppilaiden profiilit -Vanhempien tiedoksianto -Mentoreiden, tukiopettajien (LC), koulukavereiden, ikäisten käyttö -Turvallisesti töissä 	<ul style="list-style-type: none"> -Vanhempainillat -Uutiskirjeet -Mitä se tarkoittaa muistiinpanot/kortit/kirjeet -Ilmoittaa -Vanhempien tiedotustilaisuus -Loma lukukauden aikaan -Miltä säännöllinen läsnäolo näyttää 	<ul style="list-style-type: none"> -Ongelmatapaukset -Jäsennelty oppimisapu (SLA) virastojen välisellä yhteistyöllä -Säännölliset vierailut kouluissa

Politiikka ja strategiat	<ul style="list-style-type: none"> -Tarkastele itsearviointia -Tiedota koko henkilökuntaa -Kommunikoi -Ensimmäisen päivän ilmoitus (First day call) -Miltä hyvä näyttää -Aseta 	<ul style="list-style-type: none"> -Osallista luokka, koulu, ohjaaja 	<ul style="list-style-type: none"> -Tiedota -Kommunikoi -Neuvo 	<ul style="list-style-type: none"> -MSPA?? -Kadonneet lapset -Jäsennelty oppimisapu (SLA) -Rekisteröintikoodit -Lomat lukukauden aikana -Seuranta ja tuki -Laillisuus -Nopeasti suojaa -Pääsykäytäntö
--------------------------	--	---	---	--

Taulukko 8. Reidin käytäntöjä 4.2. (2014, 105.)

Uudelleensitouttamisstrategiat	<ul style="list-style-type: none"> -Riskikartoitukset -Pastoraaliset tukisuunnitelmat(PSPs) -Tervetullut -Aamupalakerhot -Koulun jälkeiset kerhot 	<ul style="list-style-type: none"> -Turvallisuudentunne -Työkurssi, tuutorointi, kotitehtävät -kerho, aikataulut -muistikirjat -Suunnitellut aktiviteetit, jotka seuraa pidentyneistä poissaoloista -Kaveriohjelma - Avustaja/Opintomentori (LC/LM) 	<ul style="list-style-type: none"> -Informoitu -Osallistuva 	<ul style="list-style-type: none"> -Kotikäynti -Tiedottaminen -Oikeudellinen
Multitoimisto (multi-agency)	<ul style="list-style-type: none"> -Kumppanien yhteissijainti -Askel 4 askeleista keskittyä läsnäolon parantamiseen - Kumppanuustyöskentelyn vahvistaminen ja tapaamiset koululla 		<ul style="list-style-type: none"> -Kaikki työntekijät osallistuvat -Elävän viestinnän tavoite 	<ul style="list-style-type: none"> -Säännölliset vierailut -Tapausten jakaminen monimutkaisissa tapauksissa -Tiedonjako

<p>Muita mahdollisia ideoita ja ratkaisuja</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Varainkeruun käyttöä resurssien kehittämässä -Avustajien ja mentoreiden käyttö täsmällisyyden seurannassa ja tukemisessa -Läsnäolokomitea -Siirron rekisteröinti -Kouluneuvostot -Hallintoelin -Opinto-ohjelman ja lukujärjestyksen tasapaino -Liikennevalokäytäntö koskien huolta aiheuttavia haavoittuvia poissaolijoita 	<ul style="list-style-type: none"> -Koulun jälkeiset kerhot -Lounasajan aktiviteetit -Aamupalakerhot 	<ul style="list-style-type: none"> -Vastaanotot - Perustaitojen ryhmät 	<ul style="list-style-type: none"> -Yhteisön vastaanotot ja tiedotukset
--	--	---	---	--